

Univerzita Hradec Králové
Fakulta informatiky a managementu
Katedra rekreologie a cestovního ruchu

Monitoring v návštěvnickém managementu

Bakalářská práce

Autor: Lucie Paulusová
Studijní obor: Management cestovního ruchu
Vedoucí práce: prof. RNDr. Josef Zelenka, CSc.

Hradec Králové

Srpen 2015

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci zpracovala samostatně a s použitím uvedené literatury.

V Hradci Králové dne

.....

Lucie Paulusová

Poděkování

Děkuji prof. RNDr. Josefu Zelenkovi, CSc. za odborné vedení této bakalářské práce a jeho rady a připomínky. Zároveň děkuji panu Josefu Štemberkovi a zaměstnancům turistických informačních center v Kvildě a Kašperských Horách za ochotné poskytnutí cenných informací pro účely této práce. V neposlední řadě bych chtěla dále poděkovat lidem, kteří věnovali svůj čas vyplnění dotazníků, jejichž výsledky byly v této práci rovněž použity.

Anotace

Tato bakalářská práce se zabývá monitoringem návštěvnosti na území Národního parku Šumava v rámci návštěvnického managementu. Cílem práce je zmapování realizovaného monitoringu včetně technik a metod na Šumavě s využitím charakterizovaných pojmů týkající se této práce a jejich aplikování v praxi na tuto oblast. Dále je vysvětleno samotné využití monitoringu včetně získaných výsledků. V práci jsou rozebírány souvislosti monitoringu návštěvnosti ve vztahu k chráněným územím. V praktické části byly použity dotazníky jako jedna z možných metod monitoringu. Dotazníkové šetření bylo realizováno ve dvou vybraných obcích, které se nacházejí na území Národního parku Šumava a Chráněné krajinné oblasti Šumava, tj. obce Kvilda a Kašperské Hory. V těchto zájmových územích bylo konáno dotazníkové šetření návštěvníků a místních obyvatel v rámci návštěvnického managementu, kde byla zkoumána především motivace návštěvníků a názory místních obyvatel. V praktické části jsou prezentována a diskutována dříve získaná vybraná data týkající se monitoringu návštěvnosti v Národním parku Šumava, která byla získána prostřednictvím publikovaných studií. Na základě výsledků shromážděných z vlastního dotazníkového šetření jsou navržena možná řešení.

Klíčová slova: monitoring, zonace, chráněné území, návštěvnický management, Šumava, Kvilda, Kašperské Hory, Národní park Šumava

Annotation

Title: Monitoring in the Visitor Management

This Bachelor Thesis analyzes the visitor monitoring in the area of Šumava National Park in the context of visitor management. The aim of the Bachelor Thesis is to present techniques and methods of monitoring in Šumava region in the context of explained terms. These terms are shown how they work in practice within the Šumava National Park. There is also explained the use of monitoring including acquired data. There are also examined connections between visitor monitoring and protected areas. In the practical part of the Thesis there were used questionnaires as one of possible methods of visitor monitoring. Questionnaire survey was conducted in two selected areas of Kvilda and Kašperské Hory which are located in the Šumava National Park and in the Šumava Protected Landscape

Area. In these selected areas the survey was conducted to ask for motivation of visitors and opinions of local residents in the context of visitor management. In the practical part there are presented and discussed data acquired from several surveys monitoring the visitors in the area of Šumava National Park. The data were derived from studies published earlier. On the basis of results gathered from own questionnaire survey some recommendations are made.

Key words: monitoring, zonation, protected area, visitor management, Šumava, Kvilda, Kašperské Hory, Šumava National Park

Obsah

1	ÚVOD	1
2	CÍL A METODIKA PRÁCE	3
2.1	Stanovení hypotéz	4
2.2	Postup ověřování hypotéz	5
2.3	Literární rešerše	6
3	TEORETICKÁ VÝCHODISKA	8
3.1	Monitoring v chráněných územích.....	9
3.1.1	Přírodně a krajinně cenné území.....	9
3.1.2	Monitoring	10
3.1.2.1	Techniky monitoringu návštěvnosti	12
3.1.2.1.1	Monitoring v České republice.....	18
3.2	Destinační a návštěvnický management.....	20
3.2.1	Destinační management.....	20
3.2.1.1	Destinace	20
3.2.1.2	Destinační management	21
3.2.1.3	Marketing destinace	22
3.2.1.4	Marketing udržitelnosti cestovního ruchu.....	23
3.2.2	Návštěvnický management.....	24
3.2.2.1	Modely návštěvnického managementu	27
3.2.2.2	Hlavní typy přístupů návštěvnického managementu	28
3.3	Cestovní ruch v chráněných územích.....	29
3.3.1	Zonace.....	31
4	PRAKTICKÁ ČÁST.....	33
4.1	Šumava a zájmová území	33
4.1.1	Osídlení oblasti Šumavy	34
4.1.2	Pohoří Šumava.....	35

4.1.3	Kvilda a Kašperské Hory.....	36
4.1.3.1	Kvilda.....	37
4.1.3.2	Kašperské Hory.....	43
4.1.4	Chráněná krajinná oblast Šumava	47
4.1.4.1	Zonace CHKO Šumava.....	49
4.1.5	Národní park Šumava	50
4.1.5.1	Zonace NP Šumava	51
4.1.6	Destinační management na Šumavě.....	53
4.1.7	Monitoring na Šumavě	54
4.1.7.1	Vybrané studie	57
4.1.7.1.1	Monitoring rekreační exploatace centrální části Národního parku Šumava	57
4.1.7.1.2	Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervací Šumava a Krkonoše – Šumava	63
4.1.7.1.3	Udržitelný turismus a jeho monitoring v jádrové zóně Národního parku a biosférické rezervaci Šumava.....	66
4.2	Vlastní výzkum.....	67
4.2.1	Dotazníkové šetření v Kvildě a Kašperských Horách.....	67
5	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE.....	76
6	ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ.....	79
7	SEZNAM ZDROJŮ.....	82
7.1	Tištěné zdroje	82
7.2	Internetové zdroje.....	83
7.3	Ostatní zdroje	89
8	SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ, GRAFŮ A ZKRATEK.....	90
8.1	Seznam tabulek.....	90
8.2	Seznam obrázků	90

8.3	Seznam grafů.....	91
8.4	Seznam použitých zkratk.....	91
9	PŘÍLOHY	93
9.1	Příloha č. 1 – Typologie CHÚ.....	93
9.2	Příloha č. 2 – Zonace CHÚ ve vztahu k CR.....	99
9.3	Příloha č. 3 – Dotazník č. 1 (pro návštěvníky).....	101
9.4	Příloha č. 4 – Dotazník č. 2 (pro místní obyvatele).....	102
9.5	Příloha č. 5 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2011)	103
9.6	Příloha č. 6 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2012)	104
9.7	Příloha č. 7 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2013)	105
9.8	Příloha č. 8 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2014)	106

1 ÚVOD

Jedním z trendů, které bezpochyby ovlivňují i cestovní ruch, je rostoucí důraz na ochranu životního prostředí, přírody a krajiny. S tím souvisí v současné moderní době zvyšující se zájem společnosti o poznávání přírody, ať už aktivní či rekreační formou. S poznáváním přírody je spojována i návštěva chráněných území. Návštěvnost těchto území se v průběhu let postupně zvyšovala a i v 21. století je očekáván další růst (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:69).

V souvislosti se zvyšující se poptávkou po těchto územích je třeba v rámci zachování hodnot území, snížení dopadů, hledání souladů a ochrany rostoucí počet návštěvníků usměrňovat, aby bylo zamezeno přílišné využívání či nadužívání daného území, které by tímto způsobem mohlo být trvale poškozeno. Negativně by mohly být ovlivňovány například celé ekosystémy, životní prostředí, krajina či samotní obyvatelé v daném regionu. Kvalitní management umožňuje sladit zájmy v daném území. Může se jednat o zájmy související s cestovním ruchem, hospodářské či vzdělávací. Jedním z nástrojů managementu území je monitoring, jehož výsledky mohou přispět k řadě opatření.

Monitoring návštěvnosti v Národním parku Šumava v rámci návštěvnického managementu byl v této bakalářské práci zvolen proto, že existují dostupné výsledky získané prostřednictvím monitoringu návštěvnosti konaných v minulých letech pro možnost komparace. Dále byla důvodem výběru tohoto tématu osobní návštěva daného regionu včetně zvolených zájmových území obcí Kvilda a Kašperské Hory, kde byl konán vlastní výzkum pro tuto práci. V neposlední řadě hrál roli při výběru tématu zájem o danou problematiku.

V teoretické části práce je podrobněji představen monitoring návštěvnosti včetně technik, jejichž prostřednictvím je návštěvnost zaznamenávána. Dále je zde věnována pozornost monitoringu v České republice, včetně vybraným příkladům. Kromě dalších pojmů, které s touto prací souvisejí, je v neposlední řadě rozebírán cestovních ruch v chráněných územích.

V praktické části jsou představeny podrobnější informace o Šumavě včetně zájmových území obcí Kvilda a Kašperské Hory, o nichž je uvedena stručná charakteristika. Jelikož

vybrané obce leží na území Národního parku Šumava a Chráněné krajinné oblasti Šumava (dále jen NP Šumava a CHKO Šumava), jsou stručně přestavena i tato území. Následně jsou rozebírána data získaná prostřednictvím materiálů zaměřující se na monitoring na Šumavě. V závěru praktické části jsou představeny výsledky získané pomocí vlastního dotazníkového šetření, které bylo konáno v období letní sezóny ve výše zmíněných zájmových územích.

Na konci práce jsou shrnuty výsledky práce a v závěru jsou diskutována možná doporučení. Všechny zdroje využité v této práci jsou uvedeny v seznamu zdrojů.

2 CÍL A METODIKA PRÁCE

Hlavním cílem této práce je ověření monitoringu návštěvnosti a podmínky využitelnosti na území NP Šumava. Primárně se práce zabývá monitoringem toků návštěvníků, s nímž souvisí i monitoring dopadů. Práce se snaží vystihnout význam a využití monitoringu v rámci chráněných území, popisuje jednotlivé techniky monitoringu návštěvnosti včetně jejich výhod a nevýhod. Dále jsou v práci diskutovány techniky a jejich využitelnost v návštěvnickém managementu z hlediska efektivity.

Ke zmapování toků návštěvníků v oblasti NP Šumava poslouží zejména materiály poskytnuté Správou národního parku Šumava a data z vybraných studií, která jsou zpracována v praktické části. Osobní komunikací s využitím e-mailu byla panem Josefem Štemberkem poskytnuta studie a informace, které nebylo možno vyhledat online. Prostřednictvím osobní návštěvy byla za účelem zjištění návštěvnosti poskytnuta data od zaměstnanců turistických informačních center zvolených obcí Kvilda a Kašperské Hory, která jsou v této práci rovněž použita. Pomocí informací z těchto materiálů jsou demonstrována vybraná data, která jsou zaznamenávána prostřednictvím monitoringu, dále jsou také uvedeny techniky monitoringu návštěvnosti v rámci NP Šumava, které se používají v praxi.

Ve vybraných lokalitách bylo realizováno dotazníkové šetření, jehož cílem bylo potvrzení či vyvrácení hypotéz vytyčených před výzkumem, které jsou uváděny níže. Vybrané obce Kašperské Hory a Kvilda byly záměrně zvoleny proto, že se nachází na území NP Šumava a CHKO Šumava. Dalším důvodem pro vybrání těchto obcí byl ten, že díky zmiňované osobní návštěvě turistických informačních center byla poskytnuta přehledná data o počtu návštěvníků v delším časovém období.

Šetření probíhalo v letní sezóně od 9. – 16. srpna 2014. Nejvíce dotazníků bylo vyplněno v první polovině týdne, kdy bylo šetření realizováno, neboť ke konci týdne se začaly zhoršovat klimatické podmínky a vzhledem ke stavu počasí nebylo možné nalézt dostatečné množství respondentů. Ochotnější byli k vyplňování dotazníků starší obyvatelé (zejména místní obyvatelé v zájmových územích), mladší věkové skupiny převažovaly u návštěvníků, ale i někteří (zejména cyklisté) nebyli ochotni dotazníky vyplnit s odůvodněním, že spíchájí.

Dotazníkové šetření bylo realizováno ve 2 fázích. V první fázi byli dotazováni návštěvníci na území Kvildy a Kašperských Hor, ve druhé místní obyvatelé. Důvodem pro vytvoření dvou verzí dotazníků je možné porovnání názorů místních obyvatel a vnímání dopadů cestovního ruchu na jejich způsob života v této lokalitě a příliv návštěvníků. V případě návštěvníků se jednalo především o zjištění jejich profilu, konkrétněji o dotazování spojené s motivací návštěvy.

S šetřením v terénu, jehož cílem byl sběr užitečných dat prostřednictvím dotazníkového šetření realizovaného osobním kontaktem, byla spojena i metoda fotografování či pozorování chování návštěvníků. V rámci praktické části je zpracována zonace NP Šumava a CHKO Šumava, kde (ale i v jiných kapitolách práce) jsou použity fotografie. Kromě vlastních dat získaných analýzou dotazníků byly pro tuto práci využívány tištěné a internetové zdroje.

2.1 Stanovení hypotéz

Hypotéza č. 1

Motivací většiny návštěvníků v oblasti Kvildy a Kašperských Hor v letní sezóně je zážitek a poznání území s využitím pěší turistiky.

Zdůvodnění: oblast Šumavy je poměrně hornatá s typickými náhorními rovinami (viz strana 35) nacházející se v nadmořské výšce od 800 m po 1250 m (Barešová a Hanusová, 2010). Na základě předběžného studia lze předpokládat, že kromě pobytu v přírodě je hlavním důvodem návštěvy regionu (včetně vybraných oblastí Kvildy a Kašperských Hor) právě zážitek z poznání území s využitím pěší turistiky.

Hypotéza č. 2

U místních obyvatel v oblasti Kvildy a Kašperských Hor převažuje pozitivní percepce návštěvnosti, a to především pro její ekonomický přínos.

Zdůvodnění: zvolené obce Kvilda a Kašperské Hory jsou z hlediska území nevelké a v území žije malý počet obyvatel (viz strana 36). Díky skutečnosti, že se obce nacházejí

na území NP Šumava a CHKO Šumava (viz strana 33) lze předpokládat, že zdrojem příjmů těchto obcí je zejména cestovní ruch. Lze se proto domnívat, že z ekonomického hlediska místní obyvatelé vnímají návštěvníky pozitivně.

2.2 Postup ověřování hypotéz

Obě hypotézy byly ověřovány na základě vyhodnocení výsledků vlastního dotazníkového šetření. Záměrem bylo provedení rozhovorů s místními obyvateli i návštěvníky, kteří však bohužel nebyli ochotni rozhovory poskytnout, a proto nebylo možné tuto metodu realizovat. Dotazníkové šetření probíhalo osobním kontaktem s náhodně vybranými respondenty. Vzhledem k menšímu počtu obyvatel v obci Kvilda, kde byl realizován pobyt za účelem tohoto výzkumu, byl výzkum dotazníkového šetření rozšířen o vybranou obec Kašperské Hory za účelem zajištění dostatečného počtu vyplněných dotazníků jak návštěvníky, tak místními obyvateli. Hypotéza č. 1 je ověřena pomocí výsledků z dotazníku č. 1 (viz příloha č. 3), který byl předložen metodou náhodného výběru návštěvníkům vybraných obcí. Hypotéza byla konkrétně ověřována prostřednictvím otázky č. 3 v tomto dotazníku, díky níž byla přímo zjišťována hlavní motivace návštěvy. Hypotéza č. 2 je ověřena na základě výsledků získaných vyhodnocením dotazníku č. 2 (viz příloha č. 4), který byl rovněž prostřednictvím metody náhodného výběru předložen místním obyvatelům zvolených obcí. Hypotéza je též ověřena pomocí konkrétní otázky, v tomto případě se jedná o otázku č. 4, jejímž prostřednictvím byly zaznamenávány vlivy návštěvnosti, které místní obyvatelstvo vnímalo pozitivně. Po vyhodnocení jsou vybrané výsledky z obou dotazníků prezentovány prostřednictvím grafů v praktické části práce. V této části práce jsou dále využívány vybrané studie, které obsahují užitečná data z dříve realizovaného monitoringu návštěvnosti. Důvodem zahrnutí zmíněných studií do této práce bylo možné porovnání věrohodných dat z jednotlivých let v rámci sledovaných oblastí. Data ze studií jsou prezentována v tabulkách nebo jsou diskutována v textu. Jedná se například o data spojená s pěší turistikou a cykloturistikou, dopravou do NP Šumava, ubytováním, motivem návštěvy, místem výjezdu návštěvníků, preferencemi návštěvníků a jejich postoji. Dále jsou využita data o počtu vyplněných dotazníků od návštěvníků a v jedné studii jsou srovnávána data o počtech pěších turistů a cyklistů v rámci čtyř sledovaných lokalit na území NP a Biosférické rezervace Šumava a CHKO Český ráj.

2.3 Literární rešerše

Z tištěných zdrojů jsou nejcennějšími zdroji informací pro vypracování teoretických východisek této bakalářské práce publikace Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích od autorů Zelenky, Těšitele, Páskové a Kušové (2013) a dále Výkladový slovník cestovního ruchu od autorů Zelenky a Páskové (2012), který byl průběžně využíván v celé práci. Z první zmiňované publikace byly čerpány informace o monitoringu ve vztahu k chráněným územím, využívána byla i v kapitole o monitoringu v České republice. Tato kniha byla používána i pro doplnění údajů zpracované z článků zahraničních autorů uváděných níže (viz 3.1.2.1 Techniky monitoringu návštěvnosti), v kapitole o destinačním a návštěvnickém managementu a cestovním ruchu v chráněných územích. Pro získání informací o destinačním managementu byla využívána díla od Nejdla (2011), Páskové (2014) Holešinské (2012) či Palatkové (2006).

Z internetových zdrojů jsou nejpřínosnější články různých autorů, například Muhara, Arnbergera, Brandenburga (2002), Cessforda, Cockburna, Douglase (2002), průvodce nejlepší praxí Eaglese, McCoola a Haynese (2002), Ceballose-Lascuraina (2001). Tyto články byly využívány zejména v kapitole o monitoringu a technikách monitoringu návštěvnosti. Z článku autorů Zelenky a Kacetla (2013) byly čerpány informace, které byly použity v kapitole o návštěvnickém managementu. Za účelem zpracování typologie chráněných území (viz příloha č. 1) byly využívány stránky AOPK ČR, Předpis č. 114/1992 Sb. (1992) a Předpis č. 64/2011 Sb. (2011) dostupné online.

Pro praktickou část byly nejvíce využívány všeobecné informace z oficiálních stránek obcí Kvildy a Kašperských Hor a také data o jejich historii. Dále byly využívány oficiální stránky NP Šumava, odkud byly čerpány informace o CHKO Šumava. Použity byly ale i další zdroje, například ŠumavaInfo či ŠumavaRegion. Z těchto zdrojů byly zpracovány informace o osídlení Šumavy, zonaci NP Šumava, CHKO Šumava a NP Šumava. Z hlediska zdrojů dostupných online byly velmi přínosné studie zaměřující se na monitoring návštěvnosti na území Šumava. Vybrané výsledky z těchto studií zde proto mohly být prezentovány a diskutovány. Nejpřínosnější byla studie od Čihaře, Třebického (2001). Dále byla využívána studie Čihaře a kol. (2008), která byla zaslána e-mailem panem Josefem Štemberkem. Obě tyto studie byly pro tuto práci cenné zejména pro

možnost komparace dat v rámci delšího časového úseku. Cenné informace byly též získány ze zprávy rovněž zaslané e-mailem od pana Josefa Štemberka (2014), kde byly zpracovány informace o monitoringu návštěvnosti Šumavy včetně metod, pomocí nichž jsou data získávána. Na druhé straně bylo problematické vyhledat studie, které by zahrnovaly odpovídající data, která obsahovala stejné či podobné hodnoty, aby mohly být porovnávány a následně shrnuty do tabulek.

Z knižních zdrojů byla využívána publikace Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích od Zelenky, Těšitele, Páskové a Kušové (2013), odkud byly pro tuto část práce čerpány informace zaměřující se na oblast Šumavy (viz 4.1.6 Destinační management na Šumavě a 4.1.7 Monitoring na Šumavě). V neposlední řadě byl tento zdroj přínosný pro zpracování příloh č. 1 a č. 2. Pro doplňující informace o vybraných obcích (zejména z hlediska pamětihodností) byla využívána kniha od autorů Davida a Soukupa – Velká cestovní kniha: Česká republika (David a Soukup, 2001).

3 TEORETICKÁ VÝCHODISKA

Je zřejmé, že cestovní ruch nějakým způsobem ovlivňuje a zasahuje do oblastí, kde probíhá. Může je ovlivňovat buď pozitivně, nebo negativně. Jedním z vlivů je návštěvnost. Samotní návštěvníci mnohdy nemusí vůbec nějaké změny či jevy zaregistrovat, naopak místní obyvatelé, kteří v dané oblasti žijí, mohou vlivy spojené s cestovním ruchem vnímat velmi intenzivně. O tom, zda potenciální návštěvníci dané území či destinaci navštíví, rozhodují mj. atraktivita či trendy. V některých případech může docházet k vysoké koncentraci návštěvníků na danou lokalitu, což může vést k přetěžování únosné kapacity území. S tím také souvisí budování infrastruktury, kdy dochází k intenzivní výstavbě hromadných ubytovacích a stravovacích zařízení pro stále rostoucí počet klientů. V případě budování nových dopravních sítí či uzlů je zatěžováno životní prostředí, což ovlivňuje kvalitu života v dané oblasti. V souvislosti s dopady cestovního ruchu na konkrétní území je proto nezbytné návštěvnost regulovat. Důležitou roli mají v této záležitosti návštěvnický management, destinační management a monitoring, kdy dochází ke shromažďování potřebných dat, na jejichž základě dochází k rozhodnutím a opatřením z hlediska managementu a zapojování a spolupráce aktérů v cestovním ruchu. Jedním z opatření může být například zavádění zonace či vyhlásování chráněných území. V případě návštěvy těchto území je třeba respektovat určitá omezení či pravidla, zejména z pohledu návštěvníků (například pohyb pouze po vyznačených stezkách), aby byly dopady cestovního ruchu co nejvíce eliminovány. Jednotlivé zóny zahrnují území podle stupně ochrany. Na základě zonace je pak kvůli ochraně tohoto území přístup do těchto zón buď povolen, zakázán, omezen, nebo povolen jen výjimečně. Využíván je monitoring návštěvnosti a monitoring dopadů, které spolu souvisí. Tato práce se zabývá monitoringem návštěvnosti.

Monitoring má významnou úlohu, zejména ve spojitosti s chráněnými územími (dále jen CHÚ). Tato práce se zaměřuje na monitoring návštěvnosti právě ve vztahu k CHÚ, proto jsou v této části práci charakterizovány pojmy jako CHÚ a přírodně a krajinně cenné území. Následně je zde podrobně rozebírán monitoring, kde je kromě vymezení samotného pojmu například diskutováno, kým by měl být monitoring prováděn, co může být monitorováno či jaké faktory musí být brány v úvahu. Dále jsou v této části práce vymezeny techniky monitoringu návštěvnosti, jejichž prostřednictvím jsou získávána žádaná data. Tato data mohou být využívána destinačním a návštěvnickým

managementem. Návštěvní management může například predikovat počet návštěvníků a s ním spojené dopady, preventivně může vytvářet určité podmínky či opatření ve vztahu k návštěvnosti a používá vhodné nástroje vzhledem k území. Destinační management se rozhoduje na základě informací o daném území, k tomu potřebuje právě zmíněný monitoring. Dále se rozhoduje na základě analýzy, stanoví se mise (například mise využití území), podmínky, které se použijí pro vizi. Významné jsou například analýza území či dopadů. Daná destinace je na trhu propagována, je budována její image. Dochází ke spojení marketingu s regulací, kdy jeden ze smyslů marketingu je udržitelnost. Právě při vhodné aplikaci může přispět k udržitelnosti. Destinační management je rozvíjen plánovitě a jeho cílem je mj. nalezení zdrojů managementu, vymezení časového horizontu pro projekt a organizační struktury. Podporuje vznik organizací, sdružuje aktéry cestovního ruchu v určité destinaci a rozvíjí partnerství mezi nimi. V neposlední řadě řídí toky návštěvníků s ohledem na únosnou kapacitu daného území. Následně je v práci rozebírána zóna v CHÚ jako prostředek regulace cestovního ruchu. Z výsledků monitoringu pak mohou být jednotlivé zóny v rámci určitého území přehodnocovány.

3.1 Monitoring v chráněných územích

Dle výkladového slovníku cestovního ruchu od Zelenky a Páskové (2012:223) chráněné území je územím, které je: „jedinečné nebo velmi významné pro svou přírodní, estetickou, archeologickou nebo kulturní hodnotu a s různým stupněm kvalitativních, resp. kvantitativních omezení antropogenních činností.“ Dále je ve slovníku uváděno, že se kategorizace CHÚ v jednotlivých zemích světa liší. V České republice se dle Zelenky a Páskové (2012:223-224) CHÚ rozlišují podle zákona o ochraně přírody a krajiny na velkoplošná (národní park, chráněná krajinná oblast) a maloplošná CHÚ (národní přírodní památka, národní přírodní rezervace, přírodní památka, přírodní rezervace). Podrobněji jsou CHÚ popsána v příloze č. 1.

3.1.1 Přírodně a krajinně cenné území

Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:15) ve své publikaci udávají, že za přírodně a krajinně cenná území jsou v České republice považována zejména zvláště chráněná území (dále jen ZCHÚ), která definuje zákon č. 114/1992 Sb. (viz příloha č. 1). Přírodně

a krajinně cenným územím jsou v České republice dále myšleny biosférické rezervace UNESCO, geoparky podporované UNESCO, národní geoparky a všechna chráněná území.

3.1.2 Monitoring

V rámci chráněných území může být realizován buď monitoring návštěvnosti, nebo monitoring dopadů. Tato práce se zabývá monitoringem návštěvnosti, kde je v praktické části doložen na příkladu Šumavy. V této kapitole je charakterizován monitoring z obecného pohledu, dále konkrétněji monitoring návštěvnosti, kdo nebo co může být monitorováno, jakých metod je využíváno, kým by měl být monitoring realizován či jaké faktory ovlivňují monitoring návštěvníků.

Monitoring (též monitorování) obecně charakterizují Zelenka a Pásková (2012:353-354) jako: „*pravidelné sledování a vyhodnocování (s možností predikce) vybraných veličin a ukazatelů v prostoru a čase, mimo jiné sledování stavu složek životního prostředí, sledování zdravotního stavu lidské populace, migrace lidské populace atd.*“ Podle kolektivu autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:14) mohou být také sledovány stavy ekosystémů, místní komunity, návštěvnost a dopady cestovního ruchu. K získávání dat jsou využívána různá zařízení a prostředky.

Pojem monitoring návštěvnosti (též monitorování návštěvnosti) vymezují autoři Zelenka a Pásková (2012:354) jako: „*kvantitativní nebo kvalitativní sledování návštěvníků a jejich dopravních prostředků na dopravních komunikacích, stezkách, místech soustředění návštěvníků, na atraktivitách cestovního ruchu i integrálně v celých destinacích cestovního ruchu.*“ Jak je dále podle zdroje uváděno, kvantitativní sledování počtu návštěvníků je realizováno pomocí ručního sčítání nebo automatických čítačů (například magnetický čítač, fotoelektrický čítač, mechanický čítač, tlakový snímač či turniket). Následně je dodáváno, že získaná data z tohoto typu monitorování jsou využívána k plánování rozvoje dopravních a turistických stezek ve městech a v krajině zejména pro určování únosné kapacity a vyhodnocení účinnosti aktivit návštěvníckého managementu. Kvalitativní monitorování návštěvníků podle autorů Zelenky a Páskové (2012:354) slouží k určování profilu návštěvníků a zaměřuje se na jejich spokojenost s infrastrukturou a službami cestovního ruchu (dále jen „CR“). Tento typ monitorování je podle výše zmíněného zdroje realizován prostřednictvím dotazníkových šetření nebo řízených rozhovorů. Výsledky

kvalitativního i kvantitativního monitorování návštěvníků jsou dle uváděného zdroje využívány pro efektivní management a marketing destinací CR, infrastruktury CR a CHÚ.

Podle kolektivu autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:232) mohou být v přírodně a krajinně cenném území monitorovány dopady CR, návštěvníci, kvality služeb, stavy ekosystémů nebo fauny a flóry. Dle Eaglese, McCoola a Haynese (2002) by měl být monitoring prováděn v oblastech, kde jsou problémy nejzávažnější nebo kde zaměstnanci managementu nebo návštěvníci vyjádřili znepokojení. Jako příklad jsou uváděny lokality se specifickým významem, kde dochází k ohrožování hodnot. Dále to mohou být místa na hranici únosnosti, kde dochází k narušování standardů nebo místa, ve kterých se rychle mění podmínky. V neposlední řadě jsou zmiňovány lokality, kde se projevují aktivity managementu. Také se může jednat o oblasti, kde nejsou známy potenciální vlivy managementu či lokality postrádající informace o turismu, trendech a podmínkách v přírodně a krajinně cenných územích. Tato chybějící data může monitorovací program poskytnout. S odkazem na Eaglese, McCoola a Haynese (2002) kolektiv autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:233) doplňuje, že: „*načasování měření závisí na indikátoru, který má být monitorován.*“ Upřesňuje, že výsledky dopadů návštěvníků mohou být použity k určení nejvhodnější frekvence opakování měření. Následně je zmiňováno, že při vhodném načasování lze předejít řadě problémů, jako příklad jsou uváděny environmentální dopady a s tím spojené zvýšení nákladů na případné snížení toků návštěvníků na příliš využívaných cestách či následné konflikty se samotnými návštěvníky. V neposlední řadě je dle tohoto zdroje dodáváno, že výsledná data jsou porovnávána s prvotními, a tak lze podchytit případné změny na krajině či přírodě. V této souvislosti je zmiňován zejména význam pro management. Kým by měl být monitoring realizován, uvádí Eagles, McCool a Haynes (2002):

- pracovníky a strážci chráněného území,
- místní komunitou,
- místními školami, vysokými školami a univerzitami,
- specialisty z programů pro návštěvníky, které podporují výzkum v chráněném území,
- touroperátory,
- návštěvníky.

Ohledně plánování monitoringu návštěvníků je vhodné dle Melvillea, Ruohonena (2004) brát v úvahu následující faktory:

- velikost monitorovaného území,
- způsob využívání území CR,
- běžně užívaná vstupní místa do území,
- vnímaná intenzita využívání území,
- specifické atraktivity nebo vyhlídkové body,
- umístění nebo poloha zaměstnanců ve vztahu k území,
- fyzická omezení instalace sčítačů,
- náchylnost k vandalismu.

Dalšími faktory podle autorů Melvillea, Ruohonena (2004) jsou: cena, informační požadavky, omezení z hlediska umístění, dostupnost zaměstnanců a rozsahu projektu.

3.1.2.1 Techniky monitoringu návštěvnosti

Existuje několik technik monitoringu návštěvnosti. Při výběru vhodné techniky je nezbytné brát v úvahu, zda daná technika odpovídá požadavkům vybrané lokality. Podle skupiny autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:238) se jedná především o dostupnost finančních a lidských zdrojů, samotné cíle monitoringu, požadovanou přesnost a místní podmínky. V neposlední řadě musí být výběr techniky přizpůsoben technikám v dalších CHÚ v případě porovnávání shromážděných dat a výstupů monitoringu.

Následující přehled technik monitoringu návštěvnosti je zpracován podle článků autorů Muhar, Arnberger, Brandenburg (2002) a Cessford, Cockburn, Douglas (2002), na který odkazuje a doplňuje kolektiv autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:238-246) ve své publikaci.

Jednou z forem monitoringu mohou být pozorovatelé v terénu. Ti jsou umístěni na stálých místech, většinou u vstupů do dané oblasti. Disponují sčítacími formuláři či ručními sčítačkami a shromažďují žádaná data. Coch (2002) se ve svém článku zabývá pozorováním návštěvníků jako možnou alternativou k dotazníkovému šetření. Řeší otázky

získávání objektivních výsledků pomocí metody pozorování. Kolektiv autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:239) jej dále doplňuje: pozorovatelé sledují chování návštěvníků, nesmí ale jejich chování žádným způsobem ovlivňovat. Dále je v tomto zdroji upřesňováno, že pozorovatelé by měli být v dostatečné vzdálenosti, aby nebyli návštěvníky zpozorováni, příp. skryt úmysl pozorování. Kromě zaznamenávání návštěvníků (věk či pohlaví), musí být dále zaznamenány podmínky, ve kterých bylo pozorování prováděno (například počasí), které může zásadním způsobem ovlivnit toky návštěvníků. V neposlední řadě lze od vybavení návštěvníků (resp. předmětů, které s sebou mají při návštěvě dané lokality) odvodit jejich preference, zájmy či aktivity, které zamýšlejí v pozorované lokalitě realizovat. Výhodami této metody jsou přesnost, mobilita, flexibilita. Pomocí této metody mohou být také získána předem nepředpokládaná nebo popisná data, dále jsou sledovány toky návštěvníků, jejich chování nebo konflikty mezi nimi. Do nevýhod je zahrnována cena, neboť je tato metoda náročná zejména z hlediska lidských zdrojů. Další nevýhodou je nesystematické využívání či menší využitelnost v případě míst vzdálenějších od míst nasazení pozorovatelů. Kolektiv Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:239) doplňuje shrnutí problémů dotazníkových šetření, které ve svém článku uvádí Coch (2002):

- pravděpodobnost, že se touto metodou získají reprezentativní data, je značně omezená. Coch (2002) tvrdí, že ve většině případů je dotazováno 5% návštěvníků, v některých případech ještě méně.
- Návratnost dotazníků je nízká (v rozsahu 20 – 40%) bez jistého způsobu stimulace.
- Dochází k omezení v případě zaznamenávání specifických aktivit, které mohou významně ovlivňovat krajinu, přírodu či komunitu (jsou utajovány „skryté“ nebo „ilegální“ aktivity).
- Respondenti mohou do dotazníků uvádět jiné informace od těch, které si ve skutečnosti myslí – jednají jinak (jsou ovlivňováni určitými okolnostmi).
- Většinou se využívají škálové dotazníky, kde jsou uváděny předpokládané odpovědi. Snadno se vyhodnocují, ale opět zde dochází k limitování odpovědí.

Další uváděnou možností monitoringu je využití automatických kamer, popř. videa s intervalovým záznamem. Vyhodnocování může být zajišťováno lidmi, v takovéto situaci se tedy jedná o automatizovanou formu pozorování. Problematikou této techniky jsou

etické problémy, neboť lidé jsou zaznamenáváni bez jejich vědomí (v některých zemích nezákonné). V těchto případech jsou záznamy modifikovány takovým způsobem, aby nedošlo k identifikaci osob (například úprava kvality, rozmazávání obličejů). Výhodami jsou mobilita, přesnost a flexibilita. Mohou být shromážděna i popisná data. V souvislosti s touto metodou je podotýkána možnost kombinace digitální kamery s dalšími metodami (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:240). Dle tohoto zdroje jsou zmiňovány články Campbella (Campbell 2006a, Campbell 2006b), kde popisuje právě využití digitálních kamer se spouštěním pasivními infračervenými senzory, které rozlišují přítomnost lidí a zvířat. Kamery byly nastaveny na nejnižší rozlišení, což (jak je zmiňováno výše), snížilo možnost identifikace osob, dále došlo k vyšší obnovovací rychlosti či maximalizaci zachycených událostí z hlediska počtu. Dále je v knize uvedeno, že kamery byly rozostřeny (opět z hlediska minimalizace identifikace osob) a za účelem snížení spotřeby byly provozovány v režimu standby.

Ke zjišťování koncentrace návštěvníků na otevřených prostranstvích je využívána technika letecké či satelitní fotografie. Slouží zejména k dokumentaci návštěvníků na plážích, silnicích, loukách apod. Satelitní fotografie s vysokým rozlišením jsou podstatně levnější než ty letecké (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:240).

Mechanická zařízení se umísťují do lokalit, kde se soustřeďuje větší počet návštěvníků. Avšak jedná se o místa s omezením přístupu, například vstupy do objektů, skalních měst či jeskyň. Kolektiv Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:241) vysvětluje: „*mechanická zařízení pracují s indikací mechanického přemístění, pootočení (např. turnikety, dveře, brány) využívají často změny polohy dvou magnetů k odečítání průchodu.*“ Výhodami této metody jsou nízká cena, jednoduchá instalace a tradice, díky které se rozšiřují zkušenosti a znalosti lidí spojené s používáním a dále umožňuje propojení na elektronické měřicí ústředny. Nevýhodou je zejména citlivost, a to z hlediska na opotřebení, nízké teploty, deformace, vodu, zablokování či viditelnost, mohou být zvyšovány nároky na údržbu. Za nevýhodu je podle zdroje dále považována specifická instalace – jako příklad je uváděn vstup do území, který by měl být optimálně úzký a kontrolovaný (například součást odbavení návštěvníků na vstupu do území). Finální součet návštěvníků převažující nad skutečným je odůvodňován zejména tím, že je zapotřebí neustálého dozoru, například turniketu, u kterého si mohou hrát děti (dochází ke zkreslování dat). Při horší viditelnosti se mohou stát cílem vandalů.

Fotoelektrické čítače se vyskytují v podobě světelných závor, aktivních nebo pasivních infračervených senzorů, které jsou spojené s datovými záznamníky (Muhar, Arnberger, Brandenburg, 2002). Dále je dle tohoto zdroje dodáváno, že spotřeba energie těchto čítačů je relativně nízká, a proto mohou být instalovány jako sčítací zařízení napájené bateriemi ve vzdálenějších lokalitách. Za velkou nevýhodu je uváděna skutečnost, že senzory nejsou schopny zaznamenat směr pohybu, ale pouze počet návštěvníků. Výjimku tvoří místa s malou návštěvností, kde jsou instalovány dva snímače na krátkou vzdálenost. Následně lze mezi nevýhody zařadit, že sčítací signál může být spuštěn nejen samotnými návštěvníky, ale i zvířaty či při zhoršených povětrnostních podmínkách také větvemi stromů. Může dojít ke zkreslování dat při součtu větších skupin návštěvníků a to i tehdy, pokud mají příliš tmavé nebo v opačném případě světlé oblečení. Výše zmíněné autory doplňuje kolektiv autorů (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:242) ve své publikaci, kde se podrobněji věnuje popisu aktivních a pasivních optických snímačů a vysvětluje:

- u aktivních optických snímačů je vysílán infračervený (viditelný) signál, který je přerušován pohybem návštěvníků. Z výhod je vyzdvihována nízká cena, velký dosah, malá hmotnost i velikost, z hlediska teplot jsou nezávislé, lze u nich nastavit citlivost i interval snímání pro odstranění části falešných odečtů a je možno získat data vztahující se k přesné hodině a dni. Zároveň je kladen důraz na přesné nastavení poloh vysílače a přijímače. Snímače nelze snadno skrýt (a stávají se terčem vandalismu), jsou citlivé z hlediska znečištění a spotřebovávají více energie.
- Pasivní optické snímače detekují změny přicházejícího infračerveného signálu. Do výhod je opět zařazována nízká cena, malá hmotnost a velikost, dále přesnost a oproti aktivním optickým snímačům spotřebovávají méně energie. Stejně jako v prvním případě i zde jsou nastavitelné citlivost a interval snímání pro odstranění části falešných odečtů a opět je možno získat data vztahující se k přesné hodině a dni. S prvním případem částečně souvisí i řada nevýhod: citlivost ke znečištění, problém sčítání návštěvníků v podobě skupin (zejména na větší vzdálenost) a změny osvětlení.

Z hlediska monitorování počtu dopravních prostředků na silnicích se využívají čítače založené na změně magnetického pole. Signál je spuštěn pohybem kovových objektů v blízkosti zařízení. Může se jednat například o indukční senzory – indukční smyčky (Muhar, Arnberger, Brandenburg, 2002). V knize autorů Zelenky, Těšitele, Páskové,

Kušové (2013:242) je dále doplňováno, že může jít i o magnetické podložky či sčítací karty. Mezi výhody této metody lze řadit nízkou cenu, hmotnost a velikost. Dále mají tato zařízení nastavitelnou citlivost a interval snímání pro odstranění části falešných odečtů. Data získaná pomocí této metody se mohou vztahovat k určité hodině a dni a lze rozlišit typy vozidel. Dále je v knize uvedeno, že indukční senzory a magnetické položky lze snadno skrýt (jiné typy však mohou být na povrchu viditelné – například senzorické boxy či karty). V případě monitorování různých typů vozidel vyžadují nastavení a jsou poměrně drahé. Dle autorů Muhar, Arnberger, Brandenburg (2002) má aplikace těchto čítačů smysl pouze pro dopravní prostředky v rámci rekreačního území. Za nevýhody autoři v závěru zmiňují, že signál u těchto zařízení mohou spustit nejen automobily, ale také motocyklisté, cyklisté a v některých případech také koně.

Tlakové snímače mají uplatnění především pro monitoring na cestách. Vyskytují se v několika formách – výběr záleží na účelu použití. Mezi výhody této metody patří zejména možnost připojení k dalším zařízením (video, kamery atd.). Tyto snímače lze dobře skrýt, mají nízkou hmotnost a malou velikost. Spotřebovávají málo energie a je zde možnost nastavení citlivosti a intervalu odečtu pro vyloučení části falešných odečtů. Za další výhody lze považovat snadnou ochranu proti zničení a získaná data lze určit k přesné hodině a dni. Nevýhodou tlakových snímačů je závislost na teplotách, proto je třeba brát zřetel na vhodný a pečlivý výběr místa, kde by tlakové snímače mohly být potenciálně instalovány. Následně je třeba dbát na důkladné zaznamenávání dat. Jako příklad jsou uváděni v článku autorů Muhar, Arnberger, Brandenburg (2002) cyklisté, kteří spustí čítač dvakrát. Autoři (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:243) dále předchozí zmíněný zdroj doplňují: *„tlakové snímače se v praxi používají často s automatickým dálkovým sběrem dat – aplikaci zařízení s automatickým sběrem dat přes síť GSM¹, založené na snímání tlaku a současně málo viditelné po jeho instalaci pod povrchem cesty (ochrana proti vandalům).“*

Mezi další techniky monitoringu se řadí seismické a vibrační snímače. Jak je již z názvu patrné, tyto snímače zaznamenávají otřesy (může jít o otřesy podnícené chůzí návštěvníků, mohou ale odečítat i cyklisty). Za výhodu této metody lze považovat snadnou ochranu proti zničení, dále jsou tyto snímače dobře maskovatelné a spotřebovávají malé množství

¹ viz Seznam použitých zkratk

energie. Jsou malé z hlediska velikosti i hmotnosti. Data získaná pomocí této metody lze vztáhnout k přesné hodině a dni. Jsou nenáročně z hlediska konfigurace terénu. Nevýhodou je zejména citlivost, která je ovlivňována mnoha faktory (například typem půdy, obsahem vody v půdě nebo hloubkou uložení snímačů). Další faktor, který může ovlivňovat, je způsob došlápnutí návštěvníka na daný snímač a jeho hmotnost. Při finálním vyhodnocování dat může být v případě větší skupiny návštěvníků jejich počet zaregistrován jako nižší než ve skutečnosti.

Další metodou je metoda pomocí mikrovlnného čítače, který „*detekuje změny v odrazech mikrovln od pohybujících se objektů*“ (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:243). Za výhodu je podle tohoto zdroje zmiňována možnost zjištění směru, lze nastavit detekci vozidel nebo osob a z hlediska velikosti jsou malé. Získaná data lze určit k přesné hodině a dni, lze nastavit citlivost a interval odečtu pro vyloučení části falešných odečtů. Do nevýhod se zahrnuje především cena – tyto čítače jsou poměrně drahé, dále jsou lehce odhalitelné. Tyto čítače jsou vhodné zejména pro vozidla (nerozliší však typ vozidla) a v neposlední řadě vyžadují nerušený výhled. Spotřebují velké množství energie a při konečném sběru dat může být počet návštěvníků z hlediska skupin zaregistrován oproti skutečnosti jako nižší. V přírodně cenných územích a také v krajinně cenných územích se využívají zřídka.

Pro monitoring návštěvnosti lze také využít změny v území způsobené samotnou návštěvností. Může se jednat o environmentální dopady a zatíženost území – například monitorování míst na kempování (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:244). Dlouho trvající efekty způsobené nadužíváním či přetěžováním území může vést k poškození vegetace či cest. Podle zdroje Muhar, Arnberger, Brandenburg (2002) bude zhoršování stavu jednou již poškozené cesty pokračovat, i když bude zatěžována méně, než jak tomu bylo v minulosti (stává se náchylnější k rychlejšímu poškození). V neposlední řadě lze vyzorovat určité faktory z chování návštěvníků. K odhalování porušování zákazů vstupu (hlavně do uzavřených zón území a na uzavřené cesty) jsou využívány stopy nebo písková lože. Tuto metodu lze uplatnit jedině v případě velmi malé návštěvnosti – například v národních parcích v méně dostupných oblastech (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:246).

3.1.2.1.1 Monitoring v České republice

V České republice je monitoring návštěvnosti považován za velmi nesystematický (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:246). Podle zmiňovaných autorů dochází po roce 2000 k postupnému zavádění automatického monitoringu. Uvádějí, že v minulosti byly provedeny rozsáhlé pilotní studie. Získané výsledky v některých případech posloužily jako podklad pro ověření dané metodiky monitoringu či byl jejich prostřednictvím získán přehled dopadů CR na CHÚ nebo byly také použity pro vytvoření strategie rozvoje CR. Jako příklad monitoringu v České republice byly zvoleny čtyři vybrané studie, které jsou spolu s dalšími uvedeny v publikaci kolektivu Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:246-249), kde je zmiňováno, že v některých studiích došlo ke spojení monitoringu návštěvnosti s monitoringem dopadů CR, který s monitoringem návštěvnosti souvisí. Jak je uváděno níže u jednotlivých vybraných studií, data byla shromažďována pomocí metody ručního sčítání, dále byly použity dotazníky a anketární šetření.

- V Krkonoších byly monitorovány dopady CR a analyzovány primární dopady (dopady návštěvnosti) a sekundární dopady (dopady infrastruktury CR). Autorem studie byl Jan Štursa a studii publikoval roku 1995. Ve své studii Štursa tvrdil, že sekundární dopady jsou minimálně stejně destruktivní jako dopady návštěvnosti. Ze sekundárních dopadů vyzdvihl zejména přestavbu horských chat a výstavbu nových hotelů, čímž dochází k narušování typického rázu horské krajiny.
- Roku 1998 a také 2002 publikovali autoři Martin Čihař, Viktor Třebický a Zdenka Tancošová studii, kdy předmětem bylo realizování kvantitativní (počet návštěvníků – ruční sčítání) a kvalitativně kvantitativní (dotazníky návštěvníkům) šetření návštěvnosti a charakteristik návštěvníků na Šumavě po dobu devíti dnů. Roku 2006 byly na konferenci v příspěvku Třebického a Čihaře shrnuty výstupy monitoringu návštěvníků na Šumavě v letech 1997 – 2004 s důrazem na analýzu trendů. Dále bylo zjištěno, že psychologicky únosná kapacita v centrální části NP Šumava je naplněna.
- V roce 2002 publikovali Jan Suchý a kol. studii, která se zaměřovala na monitorování a také výpočet místní a celkové návštěvnosti v biosférické rezervaci Krkonoše. Dále předmětem studie bylo chování a složení návštěvníků v průběhu let 2000 – 2002. Monitoring byl realizován pomocí výběrového anketárního šetření,

byla monitorována parkoviště a přijíždějící návštěvníci z hlediska dopravy, další data byla získána z analýzy ubytovacích kapacit.

- Od roku 1999 realizuje Čihař s dalšími spoluautory díky spolupráci s MŽP pravidelný monitoring CR v Krkonoších, roku 2005 na Šumavě a od roku 1997 nepravidelně v dalších národních parcích. Roku 2000 byl realizován monitoring v národních parcích Krkonoše, Podyjí, Šumava a České Švýcarsko v průběhu devíti dnů na základě dotazníků návštěvníkům. Při vyhodnocování nově získaných dat byla použita i data získaná z dříve realizovaného monitoringu.

V případě plánování realizace monitoringu musí být nejdříve zvoleno území, kde má probíhat. V případě CHÚ je třeba zvážit kategorizaci CHÚ – zda se jedná o velkoplošné nebo maloplošné území, neboť jeho velikost je jeden z faktorů, který ovlivňuje monitoring. Dalším kritériem je způsob využívání území cestovním ruchem. V neposlední řadě je důležité sledovat intenzitu využívání daného území a brát v úvahu přitažlivost přírodních nebo kulturních atraktivit pro návštěvníky. Před realizací monitoringu je klíčové si uvědomit, k čemu výsledky monitoringu přispějí a jak se v budoucnu využijí. Mohou být monitorovány dopady CR, kvalita služeb, návštěvníci, stavy ekosystémů nebo flóra a fauna. Monitorování by mělo probíhat v oblastech, kde jsou problémy závažnějšího charakteru (lokality se specifickým významem nebo místa na hranici únosnosti). Monitoring může být uskutečňován za účelem získání informací o turismu či trendech v dané oblasti, které management postrádá. Aktéry monitoringu může být místní komunita, návštěvníci, vyškolený personál a další subjekty. Nutností je zvážení lidského faktoru a také náročnosti na vyhodnocování dat z hlediska času a finančních prostředků. S tím může souviset dostupnost zaměstnanců pro obsluhu zařízení. Na základě zmiňovaných faktorů a kritérií je důležité vybrat nejvhodnější techniku monitoringu a porovnat jednotlivé výhody a nevýhody. V České republice dochází po roce 2000 k postupnému zavádění automatického monitoringu. Lokality, kde byl dosud realizován monitoring, zahrnují například Krkonoše, Šumavu, Podyjí či České Švýcarsko.

3.2 Destinační a návštěvnický management

3.2.1 Destinační management

3.2.1.1 Destinace

Z obecného pohledu je destinace považována za určitý cíl cesty, kam účastník CR směřuje. Jedná se o místo, které účastník navštíví, nemusí být ale vždy vázán na CR (Zelenka a Pásková, 2012:105). Z užšího pohledu je dle zmíněného zdroje destinace CR brána jako „*cílová oblast v daném regionu, se specifickou nabídkou atraktivit CR a infrastruktury CR.*“ V širším pojetí se může jednat o zemi, lidská sídla či oblasti, pro které je charakteristický vysoký výskyt atraktivit CR a s ním spojené služby a další infrastrukturou, jejichž prostřednictvím dochází k dlouhodobé návštěvnosti. Podle Nejdla (2011:51) je destinace vždy charakterizována z pohledu poptávky, tedy účastníka, viz též Pásková (2014:38). Zmiňovaný autor dále uvádí, že účastník se sám rozhodne, jaké místo navštíví a to vzhledem k jeho potřebám, informovanosti o místě a vnímání daného místa bez ohledu na přání nabídky. Je dodáváno, že důležitým faktorem je čas, neboť se lidské potřeby postupem času mění. Nejdla (2011:51) následně doplňuje: „*platí, že o tom, zdali určité území je, nebo není destinací, nerozhoduje vůle či přání subjektů působících v místě či regionu, nýbrž trh, kde konkrétní územní celek věřící, že je destinací, je konfrontován s poptávkou, jejími jednotlivými segmenty a s konkurencí.*“ Pásková (2014:36) definuje destinaci CR jako územní celek, který využívá svůj potenciál k rozvoji CR a bere ohled na sdílenou kapacitu území, společný životní cyklus CR a společné destinační procesy. Jak dále Pásková (2014:37-38) zmiňuje, destinace může být i administrativně vymezena (obec, kraj). Může se jednat i o účelově zaměřenou územní jednotku (mikroregion). V neposlední řadě destinací podle autorky může být CHÚ nebo též kulturně historicky vymezená územní jednotka (například etnografické oblasti).

Holešinská (2012:45) vnímá destinaci ze dvou úhlů pohledu. Jako první uvádí organizační (manažerský) přístup, čímž chápe destinaci jako území, které určité instituci vymezuje partnery spolupráce. Druhým pohledem je pohled marketingový, díky kterému je zde destinace vnímána jako produkt CR. Podle Holešinské (2012:45) se jedná o „*kompletní soubor nabídky CR daného území, která se skládá z primární a sekundární nabídky.*“

Primární nabídkou chápe přírodní a kulturně historický potenciál, sekundární nabídkou rozumí infrastrukturu CR (jednotlivé poskytovatele služeb CR).

3.2.1.2 Destinační management

Na daném území, kde probíhá CR a je realizován monitoring, působí také destinační management. Jsou rozlišovány pojmy destinační management a společnost destinačního managementu (viz níže). Destinační management využívá atributy a nástroje a vytváří tak vnímání určité destinace CR. Rozvoj destinačního managementu má směřovat k udržitelnosti CR. Společnost destinačního managementu by měla spolupracovat s managementem chráněného území, který by měl být významným partnerem v destinačním managementu chráněného území.

Dle autorů Zelenka, Pásková (2012:106) je pojem destinační management definován jako: *„systematická činnost spočívající v aplikaci souboru technik, nástrojů a opatření při koordinovaném plánování, organizaci, komunikaci, marketingu, rozhodovacím procesu a regulaci CR v dané destinaci.“* Dle uváděného zdroje jsou poté výsledkem kvalitního destinačního managementu udržitelné produkty CR schopné konkurence. Dochází ke sdílení informačně rezervačního systému, loga a cenové politiky. Je realizován výzkum a sběr statistických dat týkající se CR, je podporován vznik profesních spolků, dále také organizací a sdružení. Dochází k partnerství mezi veřejným a soukromým sektorem CR. Autoři Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:13) tvrdí, že toky návštěvníků by měly být řízeny destinačním managementem s ohledem na únosnou kapacitu daného území včetně jeho hodnot, zároveň by však neměla být narušena kvalita prožitku návštěvníků. Následně je zmiňováno, že významnou součástí destinačního managementu je společnost destinačního managementu sdružující aktéry CR v dané destinaci a dále tvoří další součástí destinačního managementu (zapojuje aktéry, které koordinuje či rozvíjí vztahy v destinaci).

Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:93) vyzdvihují, že destinační management má důležitou úlohu, co se týče rozvoje CR v dané destinaci. Měl by být rozvíjen plánovitě a na počátku by měla být určena vize destinace CR. Neméně důležité je stanovení vize a mise managementu destinace a nalezení zdrojů managementu. Dále by měla být vymezena organizační struktura a časový horizont pro projekt.

Pojem destinační management definuje Holešinská (2012:47) jako řízení destinace. Podle zmíněné autorky se jedná o specifickou formu řízení, která je založena na procesu vycházejícím z tzv. principu 3K. Ten zahrnuje kooperaci (spolupráci) mezi jednotlivými zainteresovanými aktéry CR, koordinaci v oblasti plánování, organizování a rozhodování v destinaci a vzájemnou komunikaci.

Za klíčové součásti destinačního managementu považuje Pásková (2014:200) management rezidentů, návštěvnický management (popisován níže), a také soustavnou koordinaci podnikatelských subjektů CR. Management rezidentů je podle této autorky „*systematické zohledňování potřeb a názorů místních obyvatel do plánování i realizace aktivit CR na území destinace*“ (Pásková, 2014:200). Dochází tedy k ovlivňování způsobu myšlení a vnímání rezidentů a mělo by se také řešit, jak na ně CR působí.

3.2.1.3 Marketing destinace

Tato práce se dále zabývá udržitelností CR, součástí je marketing destinace, kdy jsou využívány nástroje, a pracuje se s holistickým přístupem. Jsou oslofováni všichni aktéři CR a snaží se o spolupráci.

Marketing místa definují Zelenka a Pásková (2012:328) jako „*marketing, jehož aktivity jsou rozvíjeny ve vztahu k určitému místu, prostoru.*“ Z pohledu destinace CR se jedná o marketing destinace nebo z pohledu atraktivity CR může jít o nějakou památku v obci. Samotný marketing místa je součástí marketingu destinace. Dle uváděného zdroje je v CR cílem marketingu i zvyšování, udržení či regulace návštěvnosti místa a budování image místa. V CR může být jeho součástí marketing událostí. Ten využívá místní akce (například kulturní, společenské, sportovní akce) za účelem zvýšení návštěvnosti a zlepšení image destinace CR. Další částí marketingu destinace je dle slovníku uváděných autorů programování nabídky v destinaci CR, dále vytváření a udržování přitažlivého image destinace a pozitivní ovlivňování mentálních map návštěvníků. V neposlední řadě dochází k rozvoji místních tradic, symbolů a místních produktů.

Palatková (2006:187) marketing destinace shrnuje do pěti následujících kroků:

- audit destinace a monitorování vnitřních a vnějších vlivů (situační analýza, resp. SWOT analýza). Součástí je například monitorování makroprostředí, úkolového prostředí a prostředí společnosti destinačního managementu. Dále zjišťování důvodu navštívení či nenavštívení destinace, formulace konkurenčních výhod destinace (zdroje destinace, image destinace).
- Vytyčení strategických cílů (kvantifikovatelných a včetně časového horizontu jejich dosažení) a plánování a implementace marketingového mixu. Kritickým momentem marketingu destinace je dle citované autorky velmi omezená kontrola národní turistické organizace nad poskytováním služeb v destinaci a nad cenami a pouze částečná kontrola nad distribučními cestami.
- Identifikace klientů/segmentů (tržních příležitostí) a identifikace jejich přání a potřeb v současnosti a předpovědi do budoucnosti při zahrnutí vlivů vnějšího prostředí. Identifikace je založena na znalosti celkového počtu klientů, počtu přenocování a průměrného výdaje klienta za den. Jako možným problémem jsou zmiňovány sběry dat, jejich srovnatelnost a časová prodleva mezi získáním a využitím těchto dat.
- Stanovení nutných organizačních opatření pro implementaci marketingového plánu, tj. opatření na úrovni národní turistické organizace, v destinace jako celku a partnerů (subjekty veřejného i privátního sektoru).
- Provádění opatření, kontrola a zhodnocení výsledků (umožňuje vyvarovat se případných chyb v budoucnu, přispívá ke zjišťování výsledků všech prováděných marketingových aktivit).

3.2.1.4 Marketing udržitelnosti cestovního ruchu

Marketing udržitelnosti CR je: „*marketing oslovující s různým obsahem a různými cíli aktéry CR, zejména návštěvníky destinace CR, místní obyvatele, aktuální i potenciální podnikatele v CR v destinaci a veřejnou správu*“ (Zelenka a Pásková, 2012:328). Cílem je dle autorů zejména podpora dlouhodobě udržitelných druhů a forem CR, ovlivňování koncentrace návštěvníků z hlediska času a prostoru a jejich aktivit v destinaci. Dále se zaměřuje na změnu chování, uvažování a motivaci podnikatelských subjektů, podporu

spolupráce různých subjektů i fyzických osob v regionu a také spolupráce veřejného a podnikatelského sektoru. Následně například motivuje ke snižování spotřeby zdrojů, obnovování tradic, zachování biodiverzity, podporuje odlišnost kultury a krajiny a vytváření sítí environmentální kvality.

Aby destinace udržitelného CR byla na trhu konkurenceschopná a z dlouhodobého hlediska hlavně funkční, musí dle Páskové (2014:214) být udržitelnost CR na daném území průběžně zajišťována a daná destinace ji podle autorky musí také umět prodat. Udržitelnost produktů dané destinace musí být dle výše zmíněného zdroje brána jako komparativní výhoda. Jak je dále uváděno, marketing ve vztahu k udržitelnosti CR v destinacích má klíčovou roli. Není pouze o propagaci či reklamě, ale má i další funkce. Těmi jsou například výzkum (sloužící mj. ke zjišťování příčin chování klientů), informování a ovlivňování chování trhu, zejména poskytovatelů a spotřebitelů služeb CR. Jako součást marketingu je v publikaci zmiňován též demarketing, což je „*soubor nástrojů demotivující k určitému druhu chování*“ (Pásková, 2014:214). Další část marketingu je tzv. metamarketing (sociální marketing), který dle autorky motivuje k určitému morálnímu chování. Při ovlivňování trhu CR v rámci udržitelnosti dochází dle Páskové (2014:215) k využívání klasických nástrojů marketingového mixu, především produktu, ceny, spolupráce, propagace a způsobu distribuce. Dále je upřesňováno, že ve vztahu k marketingu udržitelného CR je důležitá segmentace klientů. U návštěvníků a zprostředkovatelských subjektů (cestovní kanceláře a agentury) lze členit například podle životního stylu, profesní orientace či vztahu k produktu. „*Rozčlenění stávající potenciální klientely umožní zacílení informace na klíčové segmenty (volbou patřičného jazyka, stylizace, designu atd.) a umocní tak výsledný efekt*“ (Pásková, 2014:215). Dále je nutné pro každý segment namixovat správnou kombinaci z 8P+ICT. Samotná činnost marketingu dle autorky vychází z výsledků průběžného monitorování udržitelnosti CR. Zejména se pak jedná o únosnou kapacitu, limity přijatelných změn a využívání demarketingu, tj. zviditelňování či upozadování dané lokality (Pásková, 2014:216).

3.2.2 Návštěvnícký management

Návštěvnícký management je dle článků autorů Zelenka, Kacatl (2013) často spojen s masovým nebo individuálním turismem v chráněných územích. Z obecného pohledu může být návštěvnícký management použit v jakékoliv destinaci pro masový a individuální

turismus ve spojitosti s redukcí toků návštěvníků a jejich koncentrace či optimalizací dopadů návštěvníků. Návštěvnícký management plní zejména preventivní funkci. Lidé cestující do jednotlivých destinací mnohdy nevnímají dopady na dané území spojené s poškozováním a znečišťováním krajiny či životního prostředí nebo nepříznivými vlivy na živočichy, rostliny a místní obyvatele. Měl by být kladen důraz na preventivní přístup a způsoby realizace, například jedná-li se o plánování, výstavbu infrastruktury či značení stezek.

Návštěvnícký management popisují autoři Zelenka a Pásková (2012:372) jako „*soubor řídicích technik a nástrojů, používaných soukromými i veřejnými subjekty ČR za účelem usměrňování toků návštěvníků a ovlivňování způsobu jejich chování.*“ Mezi hlavní nástroje návštěvníckého managementu patří (uváděno ve výkladovém slovníku autorů Zelenka a Pásková, 2012:372):

- přístupový management - dle autorů Zelenka a Pásková (2012:467) slouží k řízení toku návštěvníků na vstupních a výstupních bodech do daného území,
- vhodné vedení, značení a udržování turistických tras a stezek, vytváření naučných stezek, zážitkových stezek, interpretační infrastruktury,
- vhodný způsob zpřístupnění území včetně vhodného umístění vstupních bran, záchytných parkovišť a navazující infrastruktury včetně návštěvníckých center,
- srozumitelná a názorná komunikace s návštěvníky,
- cenová politika,
- zonace ve vztahu k CR (vytváření environmentálně různě citlivých zón),
- budování a koordinování turistických informačních a interpretačních center,
- zpracování kodexů chování a etických kodexů návštěvníka a podnikatelských subjektů v CR,
- pořádání výchovně vzdělávacích pořadů či seminářů.

Může se také jednat o značení a udržování cykloturistických a běžkařských tras a stezek či hiposteze, tisk a distribuci map a brožur (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:15). Pásková (2014:200) dále zastává názor, že návštěvnícký management podněcuje k nejšetrnějšímu možnému chování k přírodnímu prostředí a bere ohled na život místního obyvatelstva na daném území. V článku dostupném online od autorů Zelenka, Kacel

(2013) je uváděno, že návštěvnický management je částí destinačního managementu zejména v chráněných oblastech či územích, které systematicky budují udržitelný CR. Dále je v článku zmiňováno, že z hlediska efektivnosti dosahuje návštěvnický management svého maxima, je-li rozvíjen v souvislosti s dalšími manažerskými přístupy (zejména destinační a participativní management). Participativní management je ve slovníku autorů Zelenka a Pásková (2012:410) charakterizován jako „*forma managementu CR, založená na soustavném a cíleném podporování různé míry zapojení klíčových aktérů CR v území do procesů vzájemné informovanosti.*“ Dle Zelenky a Páskové (2012:410) dochází například ke společnému sdílení hodnot, monitorování, jsou připravovány společné projekty s cílem jejich realizace. Dále jsou tvořeny vize, plány či záměry v rámci vlastního procesu rozhodování. Cíle návštěvnického managementu dle Zelenky a Kacetla (2013) vycházejí z obecné koncepce udržitelného rozvoje, která zahrnuje hledání, definování, dosahování a vyvíjení dynamické rovnováhy environmentálních, ekonomických, socio-kulturních a regionálních aspektů stavu a rozvoje ve společnosti a přírodě. Z hlediska přístupu do destinace může být tento proces vyjádřen jako hledání rovnováhy mezi přínosem ze vstupu a jeho negativními dopady na návštěvníky, místní obyvatelstvo, podnikatele v CR a dalšími účastníky. Dále je dle výše zmiňovaného zdroje uváděno, že návštěvnický management by měl být v souladu s teorií sociální výměny zaměřenou na udržování a rozvíjení zážitků či zkušeností návštěvníků a také hodnot dosažených prostřednictvím návštěvy či pobytu v dané destinaci. Návštěvnický management by měl přinášet přínos místním rezidentům, podnikatelům v CR a dalším účastníkům. Měly by být vyváženy negativní environmentální a socio-kulturní dopady na místní komunitu. Kulturní a přírodní prostředí by mělo být vyváženo prostřednictvím ekonomických přínosů a jejich reinvesticemi do snížení těchto negativních dopadů. Nepostradatelnou částí návštěvnického managementu je dle článku snížení toků návštěvníků v příliš zatížených lokalitách v době hlavní sezóny, zároveň je důležité propagování lokalit mimo hlavní sezónu či méně známé lokality. Principem tohoto procesu je hledání rovnováhy mezi mírou a prostředky regulace stejně jako podporování aktivit návštěvníků a rozsahu jejich nezávislé volby zmíněných aktivit v dané destinaci.

3.2.2.1 Modely návštěvnického managementu

Jednotlivé modely návštěvnického managementu jsou uváděny v kapitole nacházející se v knize autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:136-144). Dle informací uváděné v publikaci byla tato kapitola zpracována podle autorů Eaglese, McCoola a Haynese (2002):

- management dopadů návštěvníků (VIM – Visitor Impact Management) – zahrnuje tři hlavní problémy související s dopady CR: problémové podmínky, potenciální příčiny a potenciální strategie managementu. Každý indikátor má stanoven standardy specifikující akceptovatelné limity nebo přiměřenou úroveň dopadu. Cílem procesu je hledání rovnováhy mezi využíváním vědeckých poznatků a odhadovanými závěry. Důraz je kladen na porozumění příčinám jevů a procesů.
- Proces řízení aktivit návštěvníků (VAMP – Visitor Activity Management) – je využívána hierarchie rozhodnutí v rámci strategie managementu, Mezi silné stránky VAMP patří ucelený proces rozhodování založený na hierarchii a strukturované myšlení zahrnující současnou analýzu příležitostí a dopadů.
- Spektrum rekreačních příležitostí (ROS – Recreation Opportunity Spectrum) – bylo vyvinuto v reakci na rostoucí poptávku po rekreaci a zvyšující se konflikty při využívání vzácných přírodních zdrojů. Představuje metodu pro analýzu vhodného komplexu možností pro zajištění rekreačních potřeb obyvatel.
- Model managementu pro optimalizaci turismu (TOMM – Tourism Optimization Management Model) – zaměřuje se na optimální a udržitelné výstupy pro turismus a místní komunitu. Určuje akceptovatelné meze turismu.
- Ochrana zážitku návštěvníků a zdrojů (VERP – Visitor Experience and Resource Protection) – byl vytvořen pro koncept únosné kapacity v kontextu a zachování přírodního prostředí a kvality zážitku účastníka. Pro žádoucí budoucí stav přírodního prostředí vymezuje přijatelnou úroveň (na jakém území, kdy a proč).
- Management dopadů návštěvníků v chráněných oblastech (PAVIM – Protected Areas Visitor Impact Management) – zahrnuje poznání problémů současného managementu, analýzu dopadů CR, flexibilitu výběru strategie managementu a účast veřejnosti. Byl vyvinut pro CHÚ s malými zdroji pro management.

3.2.2.2 Hlavní typy přístupů návštěvnického managementu

Následující přehled obsahuje hlavní typy přístupů návštěvnického managementu, které slouží ke snížení negativních dopadů návštěvnosti. Přehled uvádějí autoři Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:128):

- řízení nabídky a příležitostí pro návštěvníky (zvětšení dostupného prostoru, prodloužení času),
- řízení poptávky návštěvnosti (omezení délky pobytu, finální množství návštěvníků, typu využití),
- řízení možností místa vydržet využívání (zpevnování daného místa nebo specifických lokalit nebo rozvoj vybavenosti),
- řízení dopadů užívání (snižování negativních dopadů pomocí změny typu využívání, rozptýlení nebo koncentrace návštěvníků).

Destinace může být vymezena na základě historických hledisek či podle specifické nabídky atraktivit a infrastruktury CR. Dochází k určení oblasti a dané území se uchopí manažersky či marketingově. Jsou vytvářeny produkty, přičemž samotná destinace může být určena produktem nebo se může jednat o přirozenou destinaci CR (vymezena hranicemi). Návštěvník do destinace přijíždí za účelem spotřebování produktů dané destinace, přičemž se rozhoduje vzhledem ke svým potřebám a o dané destinaci si zjišťuje informace, utváří si o ní určité představy – vnímá ji svým způsobem, aniž by bral ohled na přání nabídky. Vnímání destinace návštěvníkem se ale může v průběhu času měnit. Za destinaci mohou být považovány i jednotlivé země či lidská sídla. V tomto kontextu je důležité vnímat názory a postoje místních obyvatel a životní cyklus destinace či únosnou kapacitu území. V rámci destinačního managementu by produkty CR měly být udržitelné a konkurenceschopné. Také dochází například ke sdílení informačně rezervačního systému, cenové politiky či sběru statistických dat. Je kladen důraz na partnerství či spolupráci, je podporován vznik profesních spolků a dalších sdružení a organizací. Důležité je zmínit, že součástí destinačního managementu je společnost destinačního managementu, kdy dochází k zapojování aktérů a rozvíjení vztahů v destinaci. Destinační management je také významný z hlediska rozvoje CR v dané destinaci. Důležitými faktory destinačního managementu jsou kooperace mezi aktéry CR, koordinace z hlediska

plánování, organizování a rozhodování v rámci destinace a komunikace. Marketing dané destinace nezahrnuje pouze samotnou propagaci s cílem zvyšování počtu návštěvníků či budování image destinace, ale i regulaci návštěvnosti či její udržování. Může rozvíjet místní tradice či produkty. Marketing destinace mj. monitoruje vnitřní a vnější vlivy, zjišťuje důvody návštěvy či formuluje konkurenční výhody destinace. Vytýčuje strategické cíle a realizuje marketingový mix. V neposlední řadě identifikuje přání a potřeby klientů za účelem využití těchto dat v budoucnosti. Na závěr je prováděna kontrola a jsou zhodnocovány výsledky s cílem se v budoucnu vyhnout případným chybám. Dále marketing ovlivňuje koncentraci návštěvníků z hlediska udržitelnosti CR, přičemž důležitou roli hraje prostor a čas. Důraz je kladen na motivaci, chování a způsob uvažování podnikatelských subjektů a spolupráci veřejného a podnikatelského subjektu. Součástí marketingu je i demarketing, který je využíván zejména v případě překročené únosnosti území. Nezbytná je také segmentace klientů, kdy se musí brát v úvahu různé potřeby či zájmy obyvatel. K usměrňování toků návštěvníků s cílem ovlivnit jejich chování je využíván návštěvnický management. K tomu používá několik nástrojů, mezi které se řadí například značení a udržování turistických tras a stezek, vytváření naučných stezek, zonace ve vztahu k CR či budování turistických informačních a interpretačních center. Návštěvnický management také povzbuzuje šetrné chování k přírodnímu prostředí a bere ohled na místní komunitu. Je součástí destinačního managementu zejména v CHÚ a dochází k budování udržitelného CR. Návštěvnický management by měl přinášet přínos místním obyvatelům, podnikatelům v CR a dalším subjektům. Měly by být snižovány negativní dopady a také toky návštěvníků v příliš zatížených lokalitách v době hlavní sezóny. Zároveň by měly být propagovány lokality mimo hlavní sezónu, přičemž je třeba zvážit vhodných modelů a přístupů, aby byla zajištěna co největší efektivita.

3.3 Cestovní ruch v chráněných územích

Podle informací uváděných v publikaci autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:78) začalo vznikat na území bývalého Československa a po roce 1993 na území České republiky několik ZCHÚ (maloplošných i velkoplošných). Hlavním cílem vyhlášení těchto území byla podle autorů ochrana přírody, krajiny a biodiverzity². Dále je v publikaci uváděno, že dochází k neustálému vývoji a přehodnocování těchto území, například

² dle výkladového slovníku autorů Zelenka a Pásková (2012:64) pojem znamená biologická rozmanitost

z hlediska zonace, zvyšování ochrany, vyhlášením dalších ZCHÚ či začleňování české ochrany přírody do evropského kontextu. S odkazem na evropské a světové trendy je dle tohoto zdroje zmiňováno, že dochází k vnímání, chápání, právnímu zdůrazňování a naplňování dalších funkcí těchto území, které přesahují jejich původní tzv. „ochranářskou“ funkci (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:78) viz níže:

- jsou významnou součástí systémů stabilizace klimatu v krajině (např. stabilizace vlhkosti vzduchu, snižování následků intenzivních dešťů, teplotní stabilizace),
- trvalými porosty eliminují dopady eroze,
- jsou součástí kulturního dědictví, povědomí národa i místní komunity,
- naplňují udržitelným způsobem i ekonomické funkce.

Za důležitou změnu je považováno chápání těchto území jako významné a cenné součásti regionu zejména aktéry CR a regionálních politiků. V CHÚ jsou aktivity omezeny zákonem (zejména zákon č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny) a jak je dále zmiňováno, tato omezení *„jsou současně příležitostí rozvíjet jiné aktivity, mezi něž významně patří i CR“* (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:78). Dále autoři tvrdí, že: *„CR, plánovitě v přírodně a krajinně cenných územích rozvíjený v souladu s principy udržitelného rozvoje, je všeobecně chápán jako významný faktor trvale udržitelného rozvoje přírodně a krajinně cenných území obecně, včetně naplňování všech běžně zvažovaných pilířů udržitelného rozvoje – ekonomického, sociokulturního a environmentálního (a v rozšířeném pojetí i regionálního).“* Udržitelnost CR v CHÚ je podle citovaných autorů podmíněna splněním několika podmínek. Jako zásadní je označováno *„neustálé hledání vyváženosti (optimalizace) mezi různými aspekty rozvoje území, mezi zájmy různých aktérů CR a mezi pohledy a měřítky různě zacílenými v čase“* (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:79).

Z hlediska CR prošla ZCHÚ v České republice různě dlouhým a různě probíhajícím vývojem. Jako příklad, kdy už jsou CHÚ na hranici či za hranicí optimální intenzity rozvoje CR na významné části svého území, je uváděn Český ráj a Krkonošský národní park. V případě, kdy rozvoj CR příliš dané území neovlivnil, je zmiňován Blanský les. Šumava je uvedena v souvislosti s intenzivním řešením směřování rozvoje CR. Míra rozvoje CR je ovlivňována četným množstvím faktorů, jako jsou například: přírodní

podmínky, blízkost velkých sídelních aglomerací, aktivity podnikatelů, kvalita poskytovaných služeb, historický vývoj, známost území či přítomnost unikátních atraktivit CR (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:79). Také je poukazováno na rozdílnost v přístupech jednotlivých správ ZCHÚ a managementu přírodně a krajinně cenných území. Až na výjimky (Krkonošský národní park, Šumava, Český ráj) nebyl rozvinut soustavnější monitoring návštěvnosti a s ní spojené dopady. Díky možnosti finančních prostředků z evropských fondů jsou postupně rozvíjeny společnosti destinačního managementu.

Mezi nejčastější problémy managementu CHÚ a správy chráněné krajinné oblasti patří dle zdroje (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:80) personální poddimenzovanost v souvislosti s disponováním specialisty na CR, dále nedostatek finančních prostředků na výzkumy, nedostatečné financování turistických informačních center, návštěvnických center a informačního a „interpretačního“ systému (webové stránky, značení v terénu, naučné stezky či propagační materiály). Chybějí lidské zdroje, které by zajišťovaly pravidelnou komunikaci s aktéry CR. Dalším problémem může být převládající povědomí veřejnosti, že CHÚ a jejich management omezují podnikatelské aktivity. V neposlední řadě jsou uváděna nedostatečně propracovaná legislativní ustanovení týkající se především zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny, díky nimž také dochází k jistým omezením.

3.3.1 Zonace

Pojem zonace může být chápán a členěn rozdílně z hlediska různých faktorů. V obecnějším pojetí definují Zelenka a Pásková (2012:649) zonaci jako „*proces rozdělování geografického prostoru pro dosažení určitého účelu, vytváření zón podle předem zvolených funkčních hledisek.*“ Výše citovaní autoři uvádějí zonaci v ochraně přírody a krajiny v České republice. Jsou rozlišována CHÚ podle přírodních hodnot daného území do jednotlivých zón se specifickými způsoby ochrany. V souvislosti CR a optimalizací dopadu se doporučuje zavádění zonace k CR. Zonace CHÚ v České republice vychází ze zonace ZCHÚ dle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (viz příloha č. 1 – Typologie CHÚ). Dále je udávána zonace CHÚ ve vztahu k CR – jak je dané území zranitelné ve spojitosti s CR (viz příloha č. 2 – Zonace CHÚ ve vztahu k CR). Jak je uváděno v přílohách, lze konstatovat, že zóny slouží k regulaci CR v rámci určitého území. Mohou regulovat toky návštěvníků v určitých bodech, kde je žádoucí ochrana přírodních či

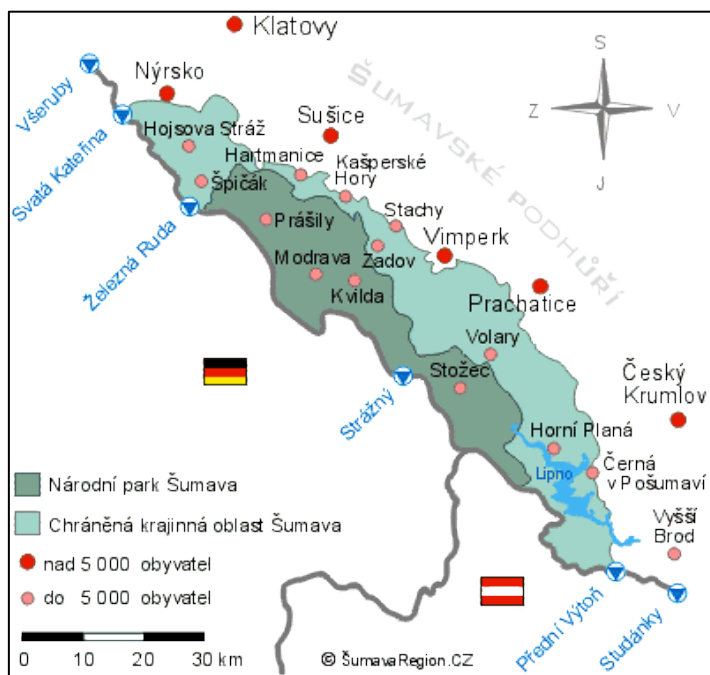
krajinných hodnot nebo v místech, kde dochází k většímu využívání území. V některých případech je vstup do zón zakázán, značně omezen či povolen výjimečně (například I. zóna NP Šumava – viz kapitola 4.1.5.1 Zonace NP Šumava) a platí zde určité zákazy či omezení. Ve vztahu k monitoringu jsou v zonacích sledovány nejen toky návštěvníků, ale i dopady a stav těchto zonací za účelem zjištění, zda nedochází vlivem návštěvnosti k jejich přetížení či poškozování území. Monitoring v tomto případě slouží k zajištění předběžných opatření.

4 PRAKTICKÁ ČÁST

4.1 Šumava a zájmová území

Jako zájmová území, kde byl konán vlastní výzkum pro tuto bakalářskou práci, byly zvoleny obce Kvilda a Kašperské Hory. Obec Kvilda se nachází v oblasti NP Šumava, obec Kašperské Hory se nachází v CHKO Šumava (viz mapa převzatá níže). Důvodem výběru těchto dvou obcí byla osobní návštěva obou obcí. S výzkumem pro tuto bakalářskou práci byl spojen pobyt v obci Kvilda od 9. – 16. srpna 2014 a navštívení místního turistického informačního centra nejen v Kvildě, ale i v obci Kašperské Hory. Prostřednictvím těchto turistických informačních center byla poskytnuta data o návštěvnosti jednotlivých obcí, které jsou použity v této bakalářské práci. V neposlední řadě byl pobyt spojen s dotazníkovým šetřením místních obyvatel obcí Kvilda a Kašperské Hory a návštěvníků v regionu Šumava.

Obrázek 1: Mapa NP Šumava a CHKO Šumava

Zdroj: ŠumavaRegion (2015), zpracováno 18. 5. 2015

4.1.1 Osídlení oblasti Šumavy

Na webu ŠumavaInfo (2015a) je zmiňováno, že trvalému osídlení Šumavy a Pošumaví bránily nepříznivé přírodní podmínky. Došlo však k nálezům již z doby pozdního paleolitu, dále mladší doby kamenné, bronzové a starší doby železné, které dokládají osídlování v okolí řek Vltavy, Volyňky a Otavy. Jak je na webu dále uváděno, významnou roli v osídlování hrál objev železa. S počátkem mladší doby železné se v oblasti jižních a jihozápadních Čech začali vyskytovat Keltové a po nich Germáni. Z doby výskytu Keltů se zachovalo například největší keltské oppidum na území jižních Čech – Třísov u Zlaté koruny, kde se v současné době nachází hrad Dívčí Kámen. Dále byla zachována například sídla Věnc u Lčovic, Sedlo u Albrechtic a Obří hrad u Kašperských Hor. Hlavním důvodem zakládání keltských hradišť v Pootaví podporuje nález dvou zlatých mincí v této lokalitě, předpokládá se tedy, že zde docházelo k rýžování zlata. Z doby výskytu Germánů však nebyly zaznamenány skoro žádné archeologické nálezy, a to až do příchodu Slovanů.

Podle výše zmíněného zdroje lze až s příchodem Slovanských kmenů považovat oblast Šumavy za souvisle osídlovanou. Slované postupně zakládali další osady a vesnice a postupně se začali usazovat i v horách. Dále byly zakládány osady u obchodních stezek, nejznámější je uváděna Zlatá stezka z 11. století. Na konci 12. století vlastnil většinu půdy na Šumavě panovník a také církve. Ve středověku se na území Šumavy nacházely města a menší městečka (zejména u obchodních stezek) a existovala zde hustá síť vesnic. Hospodářsky se začleňuje i česká šlechta, ve 14. – 16. století dochází k rozvoji sklářství. Hlavním zdrojem obživy obyvatel Šumavy je v této době kromě zmiňovaného sklářství také dřevařství, hutnictví, hornictví a plátenictví.

Během třicetileté války dochází k velkému hospodářskému úpadku a došlo i k zániku několika vesnic a poklesu obyvatelstva. Po válce přicházejí do oblasti obyvatelé z Bavorska a Rakouska. Jak je dále uváděno na webu ŠumavaInfo (2015a), po druhé světové válce docházelo k velkým přesunům obyvatelstva, zmiňováno je hlavně vyhnání původních německých obyvatel. Dále je na webu zmiňováno, že docházelo k novému osídlování vylidněného pohraničí. Do opuštěných lokalit se stěhovali zejména Češi z vnitrozemí, dále lidé rumunské a slovenské národnosti. Ve vojenských oblastech a dále v pohraničí opět docházelo k násilnému vylidňování a plnění. Byly ničeny původní osady,

kostely, a hřbitovy a další sakrální památky. Toto ničení trvalo až do 90. let minulého století.

4.1.2 Pohoří Šumava

Šumava patří k nejstarším pohořím Evropy a je tvořena rulami a svory (Barešová a Hanusová, 2010). Jak dále autorky popisují, jedná se o lesnaté pohoří s rozsáhlými náhorními plochami. V minulosti se zde projevila činnost ledovců, jejichž prostřednictvím v této lokalitě vznikla ledovcová jezera. Na českém území se nachází pět jezer ledovcového původu. Dvě největší z nich, Černé a Čertovo jezero se nacházejí v CHKO Šumava, v NP Šumava se nacházejí jezera Laka, Prášílské a Plešné. Na bavorské straně Šumavy se nacházejí tři jezera: Velké javorské jezero, Malé javorské jezero a Roklanské jezero (Barešová a Hanusová, 2010). Všechna jezera jsou veřejnosti přístupná. Dále je podle zdroje uváděno, že pro pohoří Šumava jsou dále typické náhorní roviny – pláně, které jsou podle Barešové a Hanusové (2010) charakterizovány jako: *„ploché územní celky zčásti bezlesé, nacházející se v nadmořské výšce od 800 m (Kochánovské pláně) po 1250 m (Modravské pláně).“*

Následně je dodáváno, že se v těchto lokalitách nacházejí nejcennější území – rašeliniště vrchovištního typu zvaná slatě. Součástí některých území jsou i rašelinná jezírka. Veřejnosti přístupná jsou Jezerní slat' u Horské Kvildy, Tříjezerní slat' nad Srním a Chalupská slat' u Svinné Lady. Nepřístupný veřejnosti je největší komplex slatí na Šumavě – Modravské slatě, jejichž rozloha činí 3615 ha (Barešová a Hanusová, 2010). Největší údolní rašeliniště – Mrtvý luh, se nachází v nadmořské výšce 740 m.

Autorky na stránkách dále uvádí, že nejvyšší horou Šumavy je Velký Javor (1456 m. n. m.), který se nachází v Bavorském lese (německá část Šumavy), v české části je nejvyšším vrcholem Plechý (1378 m. n. m.). Klima na Šumavě je podle uváděného zdroje charakterizováno jako velmi drsné a bohaté na srážky. Průměrná roční teplota činí v rozmezí od 3,5 do 6,5°C, přičemž průměrné roční srážky se pohybují od 800 mm do 1600 mm.

Na území Šumavy se nacházejí již zmiňovaná CHKO Šumava a NP Šumava. Jedná se o velkoplošná ZCHÚ, jejichž součástí jsou i maloplošná ZCHÚ. Na území NP Šumava a CHKO Šumava se dále nacházejí naučné stezky.

4.1.3 Kvilda a Kašperské Hory

Pro přehlednost jsou na začátku shrnuty základní údaje o vybraných obcích v tabulce níže, poté jsou podrobněji charakterizovány každá zvlášť (zejména z hlediska významných pamětihodností, historie či přírodních lokalit). Pozornost je věnována i poskytnutým datům o návštěvnosti od turistických informačních center.

Tabulka 1: Základní údaje o vybraných obcích

	Kvilda	Kašperské Hory
Kraj	Jihočeský	Plzeňský
Status	obec	město
Znak		
Rok založení (první zmínka)	1569	1330
Počet obyvatel (k 1. 1. 2015)	147	1458
Katastrální výměra	4517 ha	4415 ha
Nadmořská výška	1065 m. n. m.	730 m. n. m.
Další části obce	Bučina, Františkov, Hrabčcí Huť, Lesní Domky, Vydří Most	Červená, Dolní Dvorce, Kavrlík, Lídlovy Dvory, Opolenec, Podlesí, Tuškov, Žlíbek

Zdroj: Kvilda (2015a), Kašperské Hory (2015a), ŠumavaNet (2015) a Český statistický úřad (2015)

4.1.3.1 Kvilda

Podle informací uváděných na oficiálním webu Kvildy (2015a), se tato obec nachází uprostřed NP Šumava (Kvilda, 2015b) a je nejvýše položenou obcí v České republice, konkrétně leží v nadmořské výšce 1064,8 m. n. m. (Kvilda, 2015c) v Jihočeském kraji.

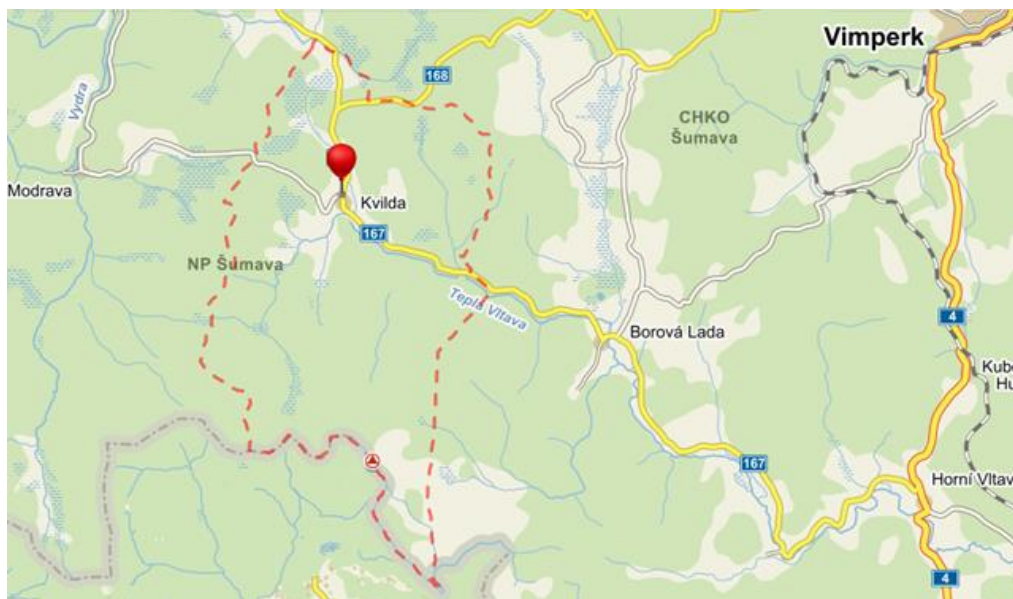
Jak uvádí David a Soukup (2001:110), dominantu obce tvoří pseudogotický kostel sv. Štěpána, který pochází z let 1892 – 1894. Na oficiálním webu obce (Kvilda, 2015d) je dále zmiňováno, že původně na místě současného kostela stál dřevěný kostel. Ten byl však zničen při požáru roku 1889. Současný kostel byl postaven z kamene, jako předloha při stavbě sloužil novogotický kostel v Knížecích Pláních. Roku 2002 byl do věže zavěšen a také vysvěcen další zvon o hmotnosti 174 kg. Kostel je kulturní památkou. Dle oficiálního webu obce Kvildy (2015e) se v prvním patře budovy obecního úřadu nachází stálá expozice historie Kvildy a Bučiny. Expozice mapuje historii obce, jsou shromažďovány artefakty a informace o způsobu života předků, dále se zde nacházejí dobové fotografie, pohlednice a další. Jak je dále doplňováno na oficiálním webu, expozice je členěna do několika částí, které charakterizují historii regionu. Archivní doklady jsou prezentovány barevnými kopiemi (na webu je uváděna jako příklad listina ze 14. století či mapa kašperskohorské Zlaté stezky z roku 1736).

Obrázek 2: Kostel sv. Štěpána v Kvildě

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 9. 8. 2014

Obrázek 3: Území obce Kvilda

Zdroj: vlastní zpracování podle Seznam.cz (2015a), 1:150 000

Mezi obcemi Kvilda a Horská Kvilda se nachází tzv. Jezerní slat'. Dle oficiálního webu obce Kvildy (2015f) se jedná o rašeliniště, jehož název je odvozen od dnes již rašeliničky zarostlého jezírka. Nejvyšší mocnost rašeliny je uváděna 7,5 m. Slat' byla roku 1933 vyhlášena rezervací a v roce 1969 rozšířena na 109 ha. V této lokalitě se dále nachází dvoupatrová vyhlídková věž, která nabízí pohled na toto rašeliniště. Od rozhledny dále směřuje dřevěný chodník (cca 400 metrů) a rovněž poskytuje výhled na rezervaci. K Jezerní slati je možné se dostat po silnici z Kvildy směrem na Horskou Kvildu, též z opačného směru – na kole, pěšky i autem (při silnici se nachází parkoviště). Součástí území je i naučná stezka Jezerní slat' (viz obrázek níže).

Obrázek 4: Naučná stezka Jezerní slat' - informační tabule na parkovišti

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 9. 8. 2014

Obrázek 5: Dvoupatrová vyhlídková věž u Jezerní slati

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 9. 8. 2014

Obrázek 6: Výhled z dvoupatrové věže u Jezerní slati

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 9. 8. 2014

Turistické informační centrum v Kvildě se nachází naproti kostelu sv. Štěpána v centru obce, a dle stránek ŠumavaInfo (2015b) se jedná o nejnavštěvovanější turistické informační centrum ze všech na území NP Šumava. Na stránkách NP Šumava (2015a) je udávána roční návštěvnost cca 65 000 lidí. Dále je na tomto webu zmiňováno, že roku 2012 prošlo rekonstrukcí a bylo značně zmodernizováno. Součástí rekonstrukce bylo zpřístupnění prvního patra, kde je situován promítací sál a studijní zóna s knihovnou. Turistické informační centrum je bezbariérové. Po rekonstrukci bylo znovu otevřeno dne 17. 12. 2012 (AV MEDIA, 2013).

Obrázek 7: Turistické informační centrum v Kvildě

Zdroj: vlastní fotografie, 14. 8. 2014

Expozice je specializována na přírodu v oblasti Šumavy. Návštěvníkům je nabízena vzdělávací a zábavní formou s důrazem na rozšiřování znalostí a poznatků o šumavské přírodě. AV MEDIA (2013) zmiňuje rozdělení expozice na dvě základní zóny. První zóna reprezentuje tzv. kulturní smrčinu, oblast, která nese náznaky zásahů člověka. Druhá zóna, tzv. přírodní smrčina je tedy opakem, jedná se o oblast bez zásahů člověka.

V přízemí se hned u vchodu nachází interaktivní mapa Šumavy, která zahrnuje více jak 40 významných míst (AV MEDIA, 2013), o kterých jsou poskytovány informace prostřednictvím textu, fotografií či videí. V turistickém informačním centru jsou dále situovány dotykové obrazovky s informacemi o výletech, naučných stezkách apod. Dále se zde nachází i klasická fyzická mapa území NP a CHKO Šumava. V přízemí je situován dětský koutek a výše zmíněné zóny, které se vzájemně prolínají.

V rámci vlastního výzkumu z hlediska návštěvnosti byla osobním kontaktem od zaměstnanců získána data o návštěvnosti turistického informačního centra Kvilda v jednotlivých měsících mezi lety 1998 – 2014, přičemž rok 2014 není kompletní (výzkum byl konán v průběhu srpna). Data jsou shrnuta v tabulce na další straně. U vchodu do turistického informačního centra se nachází snímač průchodu (viz obrázky č. 8 a č. 9).

Tabulka 2: Návštěvnost turistického informačního centra Kvilda v jednotlivých měsících

Rok	Leden	Únor	Březen	Duben	Květen	Červen	Červenec	Srpen	Září	Říjen	Listopad	Prosinec	Celkem
1998	2 450	4 603	3 629	1 635	3 685	4 375	11 888	13 070	5 299	2 730	434	1 775	55 573
1999	4 725	5 150	4 545	1 359	3 625	5 815	11 705	14 419	5 390	3 060	x	1 260	61 053
2000	5 005	7 940	5 755	1 665	4 390	5 120	14 930	15 480	7 520	2 353	x	1 495	71 653
2001	4 850	7 260	4 910	1 103	4 240	5 060	13 217	13 570	5 335	3 824	x	1 518	64 887
2002	5 325	8 650	5 325	1 076	4 785	5 410	10 580	11 105	5 475	2 790	x	1 727	62 248
2003	4 485	8 100	4 110	1 038	5 555	5 430	12 390	14 310	6 040	2 600	x	1 310	65 368
2004	5 260	8 615	4 400	1 705	4 455	6 125	15 125	16 090	7 360	3 000	x	1 805	73 940
2005	5 360	8 050	5 570	835	3 870	5 790	13 730	16 150	6 780	3 815	x	1 180	71 130
2006	5 020	8 490	5 095	480	3 712	5 050	13 280	12 990	7 270	2 428	x	1 295	65 110
2007	3 145	7 525	3 803	710	4 352	5 460	13 850	15 870	6 595	2 510	50	2 065	65 935
2008	3 560	7 415	3 125	132	3 730	5 010	10 690	13 720	4 830	2 950	45	2 250	57 457
2009	5 690	8 070	4 185	865	4 490	5 910	15 860	18 410	7 811	2 040	155	1 499	74 985
2010	4 285	7 850	4 355	584	3 782	6 060	17 830	18 660	7 025	2 960	x	1 500	74 891
2011	4 000	7 060	3 330	770	5 240	7 210	17 280	16 660	8 630	3 180	20	2 050	75 430
2012	5 160	6 900	4 205	600	5 090	5 980	17 950	19 970	525	x	x	2 435	68 815
2013	6 470	10 240	5 530	450	4 510	5 990	19 780	22 160	8 050	4 480	30	3 230	90 920
2014	5 180	8 530	4 255	1 220	6 130	7 600	16 820						49 735
2015													0
2016													0
2017													0
2018													0
2019													0
2020													0

Zdroj: osobní sdělení pracovníků turistického informačního centra Kvilda, srpen 2014

Obrázek 8: Snímač průchodu u vchodu do turistického informačního centra Kvilda

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 15. 8. 2014

Obrázek 9: Snímač průchodu u vchodu do turistického informačního centra Kvilda - detail

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 15. 8. 2014

4.1.3.2 Kašperské Hory

Město Kašperské Hory se nachází v Plzeňském kraji, leží v nadmořské výšce 730 m. n. m., a podle oficiálního webu města Kašperských Hor (2015b) se jedná o nejvýše položené gotické město v Čechách. Město se rozkládá v blízkosti horního toku řeky Otavy. Ve 13. a 14. století těžilo zejména ze zlatorudného revíru a mělo v této době podobu rozsáhlé hornické osady. Dle oficiálního webu Kašperských Hor (2015b), bylo město Kašperské Hory povýšeno na horní město za vlády Jana Lucemburského a osvobozeno od placení cla a mýta.

Kašperské Hory v minulosti hodně prosperovaly, roku 1584 získaly titul královského města a rozsáhlé pozemky včetně lesů (Kašperské Hory, 2015b). Podle Davida a Soukupa (2001:111) bylo město značně bohaté, a proto si mohlo roku 1617 dovolit koupit hrad Kašperk. Roku 1777 byla těžba zlata ukončena (David a Soukup, 2001:111). Město se poté začalo zabývat zejména sklářskou výrobou, dále například dřevařstvím či papírenstvím (Kašperské Hory, 2015b).

Dominantou města je podle Davida a Soukupa (2001:111) trojlodní gotický kostel sv. Markéty, který pochází ze 14. století. Jak je dále uváděno na stránkách Památky Kašperské Hory (2015a), nachází se v historickém jádru města. Dále je na těchto stránkách zmiňováno, že mezi lety 1773 – 1775 byl obnovován po požáru. Poslední přestavba proběhla roku 1883 v novogotickém stylu a k západnímu průčelí byla přistavěna 50 m vysoká věž (Památky Kašperské Hory, 2015b). Interiér je z větší části z 18. století ve stylu baroka. Nachází se zde například vyřezávaný oltář, který se řadí k nejvýznamnějším památkám baroka v regionu (Památky Kašperské Hory, 2015b) nebo tzv. Kohoutí kříž s motivy Umučení Páně pocházející z Nicova (Památky Kašperské Hory, 2015a).

Obrázek 10: Kostel sv. Markéty v Kašperských Horách

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 13. 8. 2014

Dle oficiálního webu města Kašperských Hor (2015b) jsou v současné době aktivity směřovány především k rozvoji CR. Dominantou kraje je hrad Kašperk.

Obrázek 11: Území obce Kašperské Hory

Zdroj: vlastní zpracování podle Seznam.cz (2015b), 1:150 000

Hrad Kašperk nechal roku 1356 vybudovat panovník Karel IV. k ochraně obchodních cest, dolů a zemské hranice (David a Soukup, 2001:111). Jak je uváděno na oficiálních stránkách hradu Kašperk (2015), byl vybudován na severovýchodním výběžku kopce Ždánova. Hradní jádro představuje obdélný palác, na který jsou napojeny obytné věže, vše je navíc chráněno opevněním. Stavbu hradu organizoval Vít Hedvábný a stavěl Michal Parlěř (David a Soukup, 2001:111). Podle oficiálního webu se původní podoba hradu datuje do druhé poloviny 14. století, v 15. století byl ale několikrát přestavován.

Kašperk byl spravován šlechtou, která jej často pronajímala tzv. zástavním držitelům, kteří hrad udržovali. Na oficiálních stránkách je dodáváno, že mezi nejvýznamnější držitele patřil například Petr Zmrzlík ze Svojšína a Orlík a jeho synové. Ti hrad spravovali od roku 1411 a byli stoupenci kalicha, díky čemuž zůstal hrad neporoben v době husitských válek. Další významný zástavní držitel byl i šlechtic Zdeněk ze Šternberka, který nechal rozšířit hradní opevnění. Mezi poslední držitele hradu patřil slezský rytíř Jiří z Lokšan. Díky nedostatku finančních prostředků hrad postupně chátral a jak je dále doplňováno, roku 1616 hrad koupilo město Kašperské Hory. Hrad v majetku tohoto města zůstává až do současnosti. K hradu Kašperk se lze dostat autem, směrem od parkoviště k hradu vede pěší cesta přibližně 2 km.

Obrázek 12: Hrad Kašperk

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 13. 8. 2014

Obrázek 13: Návštěvníci hradu – začátek prohlídky

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 13. 8. 2014

V rámci vlastního výzkumu z hlediska návštěvnosti byla osobním kontaktem od zaměstnanců v městském kulturním a informačním středisku Kašperské Hory (dále jen MĚKIS) získána data o návštěvnosti tohoto MĚKIS v jednotlivých měsících mezi lety 2011 – 2014, přičemž rok 2014 není kompletní (výzkum byl konán v průběhu srpna). Data jsou shrnuta v tabulkách v přílohách (příloha č. 5 – 8).

Obrázek 14: Turistické informační centrum v Kašperských Horách

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 13. 8. 2014

4.1.4 Chráněná krajinná oblast Šumava

Dle oficiálních stránek NP Šumava (2015b) byla CHKO Šumava zřízena výnosem Ministerstva školství a kultury č.53855/63 dne 27. 12. 1963. Rozloha CHKO Šumava v době jejího vzniku činila 168 654 ha a jednalo se o největší CHÚ v bývalém Československu (ŠumavaRegion, 2015). Jak se dále udává na oficiálních stránkách, později byl výnos z roku 1963 právně upraven výnosem Ministerstva kultury ČSR č. j. 5954/75 ze dne 17. března 1975. V roce 1990 v Paříži byla CHKO zapsána na seznam UNESCO jako Biosférická rezervace Šumava (ŠumavaRegion, 2015). Roku 1991 byl z nejcennější části území CHKO Šumava vyhlášen NP Šumava. Dle oficiálních stránek NP Šumava (2015b) současná rozloha CHKO Šumava nezahrnující území NP činí 99 624 ha. CHKO Šumava se nachází na území Plzeňského a Jihočeského kraje a jejím hlavním cílem je ochrana hodnot a vzhledu krajiny, životního prostředí, přírodních zdrojů a typických znaků krajiny (například vodní toky, vegetace, živočichové aj.), dále využití lesního a zemědělského půdního fondu, rozmístění a urbanistická skladba sídlišť a dalších staveb lidového charakteru (NP Šumava, 2015b). Dle webu ŠumavaRegion (2015) se rozkládá v nadmořské výšce od 498 m. n. m. (Víteň) do 1362 m. n. m. (Boubín). Na stránkách Cittadella (2015a) je zmiňováno, že CHKO Šumava je jedna z nejstarších CHKO v Čechách a spravuje ji Správa NP a CHKO. Sídlo Správy NP a CHKO Šumava je ve Vimperku (Vimperk, 2015). V současné době plní CHKO Šumava funkci ochranného pásma NP Šumava (ŠumavaRegion, 2015).

V rámci Nature 2000 je CHKO Šumava součástí EVL Šumava a PO Šumava (Cittadella, 2015a) a podle oficiálních stránek (NP Šumava, 2015c) i EVL Boletice. Na území CHKO Šumava se k datu 19. 5. 2015 nachází celkem 64 maloplošných ZCHÚ, viz níže (NP Šumava, 2015c):

- 4 NPR (celková plocha 1060,1 ha),
- 1 NPP (celková plocha 295,1 ha),
- 41 PR (celková plocha 1856,1 ha),
- 18 PP (celková plocha 2874,0 ha).

Celková plocha ZCHÚ v CHKO Šumava činí 6085,3 ha, což tvoří 6,1% území CHKO Šumava (NP Šumava, 2015c). Mezi nejznámější ZCHÚ na území CHKO Šumava patří Boubínský prales, Černé a Čertovo jezero, Bílá strž, Milešický prales, Svatý Tomáš, Lipka, Velké bahno a další (Jižní Čechy a Šumava, 2010).

PO Šumava byla vyhlášena nařízením vlády č. 681 ze dne 8. 12. 2004 (NP Šumava, 2015d). Dle informací na webu Cittadella (2015a) zahrnuje PO Šumava nejen CHKO Šumava, ale i NP Šumava a Přírodní park Kochánovsko. EVL Šumava podle zmíněného webu také zahrnuje kromě CHKO Šumava i NP Šumava, dále CHKO Blanský les, části Biosférické rezervace Šumava a ekosystémy ve vojenském prostoru Boletice mezi Blanským lesem a CHKO Šumava. V CHKO Šumava se vyskytuje několik ohrožených živočichů. V rámci EVL Šumava jsou chráněni např. rys ostrovid, vydra říční, netopýr velký, perlorodka říční a další. Z rostlin je chráněn např. hořeček český (NP Šumava, 2015e). V rámci PO Šumava je chráněno několik druhů ptáků. Jedná se např. o čápa černého, tetřeva hlušce, kulíška nejmenšího, jeřábka lesního a další (NP Šumava, 2015d).

Na území CHKO Šumava se také nacházejí naučné stezky, dle oficiálních stránek NP Šumava (2015f) celkem 10 (viz níže).

Naučné stezky v CHKO Šumava:

Boubínský prales, Brčálník, Hamižná u Hartmanic, Hamry - Úhlavský luh, Hornovltavické pastviny, Churáňov, Na soutoku, Nýrsko, Stifterův okruh, Špičák - Černé jezero.

Obrázek 15: Ukázka značení v terénu

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 11. 8. 2014

4.1.4.1 Zonace CHKO Šumava

Dle oficiálního webu NP Šumava (2015g) je CHKO Šumava rozčleněna do čtyř zón (viz níže) dle vyhlášky MŽP č.422/2001 Sb.:

I. zóna – zahrnuje pozemky a lesní porosty, které jsou součástí maloplošných ZCHÚ a lze je považovat za přírodní nebo přírodě blízké. Dále jsou do I. zóny zahrnuty biotopy³ s vysokou druhovou rozmanitostí, kde se trvale vyskytují kriticky a silně ohrožené druhy rostlin a živočichů. I. zóna činí 9,8% plochy CHKO Šumava.

II. zóna – představuje pozemky rozmanité polopřírodní a polokulturní krajiny. Jedná se o pozemky, které jsou dlouhodobě hospodářsky přeměňovány. Dále jsou do II. zóny zahrnuty pozemky a lesní porosty, které odpovídají kritériím I. zóny, avšak mají příliš malou rozlohu nebo je nemožné jejich přesné vymezení nebo nebylo odsouhlaseno zařazení těchto pozemků do I. zóny jejich správcem či vlastníkem. II. zóna činí 39,8% plochy CHKO Šumava.

III. zóna – zahrnuje území, která jsou využívána či určena k neomezeným tradičním hospodářským aktivitám. Je povolena i intenzivní zemědělská a lesní výroba. Dále jsou do této zóny začleněna území, která odpovídají kritériím zařazení do II. zóny, ale mají jiný režim, který překrývá zájem ochrany přírody (jako příklad jsou na oficiálních stránkách uváděny lesy vojenského újezdu, rozsáhlé obory či velké vodní nádrže) nebo území, která nebyla odsouhlasena vlastníkem či správcem k zařazení do II. zóny. III. zóna činí 44,2% plochy CHKO Šumava.

IV. zóna – představuje území již zastavěná či území určená k zastavění (buď platným, nebo rozpracovaným územním plánem z roku 2003). Součástí této zóny jsou i velké skládky, radikálně pozměněná stanoviště či bezlesé plochy vojenského újezdu Boletice. Území IV. zóny činí 6,2% plochy CHKO Šumava.

³ dle výkladového environmentálního slovníku EnviWeb (2015) pojem znamená stanoviště

4.1.5 Národní park Šumava

Na oficiálních stránkách NP Šumava (2015h) je udáváno, že NP Šumava byl vyhlášen nařízením vlády České republiky č. 163/1991 Sb. z 20. 3. 1991. Vznikl z původně nejceněnějších lokalit, které byly součástí CHKO Šumava a rozkládá se na území Jihočeského a Plzeňského kraje u jihozápadní hranice sousedící s Rakouskem a Německem (ŠumavaRegion, 2015). Dle oficiálního webu NP Šumava (2015h) činí současná rozloha NP Šumava 68 064 ha a je tedy největším NP České republiky. Jak je dále uváděno na webu ŠumavaRegion (2015), území NP Šumava se nachází v nadmořské výšce od 600 m. n. m. (údolí Otavy u Rejštejna) do 1378 m. n. m. (Plechý). Cílem NP je ochrana rostlin a živočichů vyskytujících se na daném území, udržování charakteristického rázu krajiny a přírodního prostředí, realizování výchovných a vědeckých cílů vzhledem k možnosti využití NP k turistice a rekreaci, které nezhoršuje přírodní prostředí (Cittadella, 2015b). Následně je na webu Cittadella (2015b) dodáváno, že NP: *„chrání typické ekosystémy střeoevropské horské krajiny, zejména lesy, ledovcová jezera, rašeliniště a horské louky, včetně všech sukcesních stádií, jako přírodně-kulturní dědictví pro současné i budoucí generace.“*

V NP Šumava se nachází několik maloplošných ZCHÚ. Mezi nejznámější patří například Chalupská slat', Buková slat', Modravské slatě, Povydří a další (Jižní Čechy a Šumava, 2010).

Dle webu Jižní Čechy a Šumava (2010) na území Německa (v Bavorsku) navazuje na NP Šumava NP Bavorský les. Dále je zde uváděno, že NP Šumava, CHKO Šumava a NP Bavorský les společně tvoří jednotný celek, který byl v roce 1990 vyhlášen organizací UNESCO jako biosférická rezervace.

Na území NP Šumava se také nacházejí naučné stezky, podle oficiálních stránek NP Šumava (2015i) celkem 12 (viz níže).

Naučné stezky v NP Šumava:

Chalupská slat', Jezerní slat', Keltové na Šumavě - Obří hrad, Medvědí stezka, Povydří, Schwarzenberský plavební kanál, Soumarské rašeliniště, Stožecká skála, Tříjezerní slat',

Vchynicko-Tetovský plavební kanál, Vintířova stezka, Vycházková stezka Okolo Kostelního vrchu (Hauswaldská kaple).

4.1.5.1 Zonace NP Šumava

Dle oficiálního webu NP Šumava (2015j) je NP rozdělen do 3 zón (doplněno o informace z webu ŠumavaInfo, 2015c a Jižní Čechy a Šumava, 2010):

I. zóna – přísná přírodní: její součástí jsou nejcennější a nejstabilnější území s přirozenými ekosystémy (pralesovité zbytky lesů, mokřady, vrchovištní rašeliniště). Tato zóna není ovlivňována člověkem, je zanechána samostatnému vývoji. Dle webu ŠumavaInfo (2015c) jsou v terénu první zóny vyznačeny zelenými cedulemi s nápisem: „I. zóna národního parku,“ hranice jsou vyznačeny na stromech či sloupcích cedulí prostřednictvím dvou červených pruhů. Některá cenná území byla vyhlášena jako klidová území, aby se omezila návštěvnost v těchto lokalitách. Bývají označena cedulemi s nápisem: „Klidové území, vstup pouze po značených cestách.“ Dále dle informací na stránkách ŠumavaInfo (2015c) bývá vstup do I. zón NP Šumava a klidových území povolen výjimečně, lze se pohybovat pouze po vyznačených trasách a je zakázán sběr hub a lesních plodů a koupání v jezerech. Celková rozloha I. zón činí cca 9000 ha (ŠumavaInfo, 2015c).

II. zóna – řízená přírodní: její součástí tvoří zbývající lesní a ostatní ekosystémy (původní, změněné, silně poškozené i geneticky nevhodné). Hlavním cílem je udržení přírodní rovnováhy a postupné přibližování ekosystémů společenstvům. Jak je zmiňováno na ŠumavaInfo (2015c), oproti územím začleněným do I. zón zde neplatí tak přísná pravidla a v lesích lze částečně hospodařit. Dále proti lokalitám I. zón nejsou území začleněná do II. zón v terénu nijak značena. Celková rozloha II. zón NP Šumava činí 57000 ha (ŠumavaInfo, 2015c). Dle informací na webu Jižní Čechy a Šumava (2010) jsou území II. zón využívána k rekreaci a turistice. Pohyb návštěvníků není nijak omezen, musí se však řídit návštěvním řádem.

III. zóna – okrajová: tuto zónu tvoří zejména území přetvořená člověkem. Cílem je především podpora a využívání služeb, zemědělství, trvalého bydlení, rekreace a turistiky. Jsou zde zahrnuty obce a okolní pozemky a celková rozloha činí cca 2800 ha (ŠumavaInfo, 2015c).

Ochranné pásmo NP – nebylo přímo vyhlášeno, funkci ochranného pásma NP plní území CHKO Šumava.

Obrázek 16: Ukázka značení v terénu

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 10. 8. 2014

Obrázek 17: Ukázka značení v terénu

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 9. 8. 2014

4.1.6 Destinační management na Šumavě

Destinační management může na území realizovat několik subjektů. Významnou úlohu zde sehrává společnost destinačního managementu, která provádí marketing (včetně propagace) a management v destinaci CR ve spolupráci s dalšími subjekty CR (Zelenka a Pásková, 2012:539). Jak je dále uváděno, v rámci managementu dochází k vytváření a prosazení destinace a jejích produktů CR na trhu a jsou realizovány záměry destinačního managementu. Činnost je dále soustředěována na vývoj a aktivní prodej hlavních produktů, cenovou politiku a aktivní prodej destinace. Dalším posláním společnosti destinačního managementu je zjišťování a zlepšování vztahů místní komunity k rozvoji CR a monitorování dopadů CR na životní prostředí a místní komunitu. Toto poslání dosud nebylo podle výše zmíněného zdroje zcela naplněno. Společnost destinačního managementu je dle zmíněných autorů vytvořena nebo podporována hlavními poskytovateli služeb v destinaci a může zajišťovat i rezervace a prodej služeb CR. Na závěr je dodáváno, že destinační management je také vykonáván regionálními centrálními cestovního ruchu.

Dle autorů Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:97) má významný vliv na organizaci CR v oblasti Šumavy Správa NP a CHKO Šumava. Spolupracuje s obcemi, Regionální rozvojovou agenturou Šumava, místními podnikateli a dalšími subjekty (například CzechTourism). Na území NP jsou například zaváděny detailní sítě tras (pěší trasy, naučné stezky, cyklotrasy atd.). Dále je dodáváno, že z hlediska členění do turistických regionů je oficiální společností destinačního managementu Regionální rozvojová agentura Šumava. V knize je uvedeno, že roku 2011 byl ukončen projekt destinačního managementu pro Šumavu a Bavorský les. S ohledem pro další rozvoj v oblasti vypracovala zmiňovaná agentura strategii udržitelného rozvoje biosférické rezervace Šumava společně s regionem. Dále byly vypracovány studie na rozvoj menších územních celků (například Šumava Západ). Dále autoři demonstrují vzájemné propojení destinačního managementu a Správy NP a CHKO Šumava na příkladu, kdy ředitel zmiňované agentury je zároveň předsedou Rady NP. Současně je dodáváno, že Správa NP a CHKO Šumava nabízí široké spektrum aktivit pro veřejnost. Jako příklad jsou uváděna centra ekologické výchovy, turistická informační centra a návštěvnická centra, která kromě primárního poskytování informací o přírodě NP a CHKO Šumava nabízí také informace o regionální nabídce a vlastních jednorázových tematických akcích (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:98).

V neposlední řadě je podotýkáno, že Správa NP a CHKO Šumava organizuje vlastní programy aktivit zvláště pro letní a zimní sezónu, zatímco Regionální rozvojová agentura Šumava zajišťuje program z hlediska území Šumavy v širším pojetí.

Co se týče marketingu a vztahů s veřejností, angažuje se zejména Regionální rozvojová agentura Šumava, která zajišťuje propagaci regionu za spolupráce místních podnikatelů a obcí, neboť jak autoři (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:100) uvádějí, marketing není předmětem činnosti Správy NP a CHKO Šumava (pouze informuje návštěvníky). Regionální rozvojová agentura Šumava se například účastní veletrhů CR či spravuje internetové stránky www.isumava.cz. Mezi další internetové stránky poskytující detailní informace o Šumavě lze zařadit www.sumava.net nebo www.regionalni-znacky.cz. V souvislosti s posledním zmiňovaným webem je v publikaci zmiňováno vydávání novin Doma na Šumavě (určeny pro místní obyvatele i návštěvníky biosférické rezervace) a dalších propagačních materiálů. Následně je doplňováno, že Správa NP a CHKO Šumava za spolupráce Regionální rozvojové agentury Šumava a dalších subjektů nabízí široký systém nabídky Průvodci krajinou a Průvodci divočinou, jejímž „cílem je vytvoření společné databáze všech průvodců Šumavy a jejich společná propagace“ (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:100).

Z hlediska partnerství či kooperace Správy NP a CHKO Šumava s místními podnikatelskými subjekty a obyvatelstvem se nedaří navázat žádné dlouhodobé vztahy. Hlavní důvody jsou podle výše zmíněného zdroje v nedostatku finančních prostředků, nezájmu či neochotě podnikatelů podílet se na dalších činnostech či aktivitách, které přesahují jejich provozovnu. Výsledkem jsou tedy aktivity organizované různými subjekty avšak bez podpory podnikatelů. Aktivity bývají financované z různých fondů a organizátoři se angažují většinou z nepodnikatelského prostředí a jednájí na vlastní riziko (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:101).

4.1.7 Monitoring na Šumavě

Dle zprávy zpracované Josefem Štemberkem ve Vimperku dne 9. 10. 2014 (písemné sdělení, 20. 10. 2014), která byla pro účely této bakalářské práce zaslána e-mailem na požádání, byl každý rok v průběhu let 1997 – 2008 realizován monitoring návštěvnosti v NP Šumava pod vedením RNDr. Martina Čihaře, CSc. z Univerzity Karlovy v Praze.

Monitoring byl prováděn pomocí obsáhlého dotazníkového šetření a sčítání osob ve vybraných lokalitách. Po ukončení aktivit RNDr. Martina Čihaře, CSc. v současné době neexistuje oficiální a zároveň pravidelný monitoring návštěvnosti na území NP Šumava či biosférické rezervace, který by poskytoval kvalitní výsledky (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:97).

V publikaci je kolektivem zmiňováno, že toky návštěvníků jsou v současné době zaznamenávány pouze strážní službou Správy NP a CHKO v místech s největší koncentrací návštěvníků (turistická informační centra, jezera a koncové body tras). Dle informací ve zprávě Josefa Štemberka (písemné sdělení, 20. 10. 2014) strážní a informační služba sčítá návštěvníky prostřednictvím metody fyzického sčítání ve vybraných oblastech, kde se nachází stálá služba. Dle zprávy se jedná o tyto lokality: Gerlova Huť, Dálnice, Prášilské jezero, Laka jezero, Tříjezerní slat', Vchynicko-Tetovský kanál, Povydrří, Poledník, Modrava, Březník, Prameny Bučina, Jezerní slat', Chalupská slat', Stožec, Plešné jezero a Vltavská cesta (písemné sdělení, 20. 10. 2014).

Dále je dle zmiňované zprávy realizováno sčítání návštěvníků ve vybraných turistických informačních centrech Alžbětín, Kašperské Hory, Stožec, Idina Pila, Kvilda, Svinná Lada, Březník, Rokyta a Poledník. Data zaznamenávající návštěvnost jednotlivých turistických informačních center jsou získávána metodou automatického sčítání při vstupu do objektu, v méně navštěvovaných turistických informačních centrech je počet návštěvníků zaznamenáván fyzicky za pomoci zaměstnanců turistického informačního centra. Jak je dále ve zprávě uváděno, roku 2013 byl zahájen provoz návštěvníckého centra Soví voliéry Borová Lada, kde je v současné době také využívána metoda automatického sčítání návštěvníků.

Kolektiv autorů ve své publikaci zmiňuje, že roku 2011 byla zpracována studie návštěvnosti a jejích dopadů (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:98). Monitorovány byly zvláště sledované lokality, například hraniční stezka v lokalitě Luzenského údolí prostřednictvím moderní techniky. Podle zmiňovaného zdroje je ale dodáváno, že monitorování probíhalo v relativně krátkém období (tj. 5 měsíců) a pouze v zimní sezóně, tak *„veškeré získané výsledky zatím neslouží k aktivnímu ovlivňování časoprostorového chování návštěvníků.“*

Josefem Štemberkem (písemné sdělení, 20. 10. 2014) je ve zprávě uváděn další výčet metod, jejichž prostřednictvím lze získat data o počtu návštěvníků. Vzhledem k přehlednosti je seznam níže uváděn v odrážkách (seznam převzat ze zprávy vypracované Josefem Štemberkem, písemné sdělení, 20. 10. 2014):

- prodané vstupenky (zámek a muzeum Vimperk, rozhledna Poledník),
- prodané jízdenky (na linkách Zelených autobusů provozované v hlavní sezóně červenec – srpen),
- registrovaní vodáci na splouvání Vltavy (úsek Soumarský Most – Pěkná; období květen – říjen),
- seznam účastníků na Programech pro veřejnost (celoroční akce pro veřejnost),
- seznam účastníků na Výukových programech environmentální výchovy.

V závěru zprávy je komentováno, že na základě dat získaných v minulosti za delší časový úsek (v době realizování monitoringu pod vedením RNDr. Martina Čihaře, CSc.), lze provádět kvalifikované odhady počtu návštěvníků na území NP Šumava během analýzy získaných dat prostřednictvím jiných metod.

Celoroční návštěvnost NP Šumava a CHKO Šumava v letech 2010 – 2013 v rámci 17 sledovaných lokalit je uváděna v příloze dostupné online (Rec-Optim, 2014). Nejvytíženější sledovanou lokalitou za rok 2013 je uváděna Jezerní slat' (přes 100 000 návštěvníků), dále jsou uváděny Modrava (přes 80 000 návštěvníků) a Prameny Vltavy/Bučina (rovněž přes 80 000 návštěvníků). Za rok 2012 byla nejnavštěvovanější opět Jezerní slat' (přes 120 000 návštěvníků), dále rovněž Modrava a Prameny Vltavy/Bučina (obě lokality zaregistrovaly přes 80 000 návštěvníků). V roce 2011 převažovala Modrava a roku 2010 byla nejnavštěvovanější lokalita Povydrří (přes 80 000 návštěvníků). Dále je uváděno, že je téměř u všech sledovaných lokalit patrný vzestupný trend počtu návštěvníků v letech 2011 – 2013. Jako výjimka jsou zmiňovány Jezero Laka a Chalupská slat', kde dle přílohy dochází ke snižování počtu návštěvníků (patrně ve prospěch jiných lokalit).

4.1.7.1 Vybrané studie

V rámci praktické části této bakalářské práce byly vybrány studie obsahující údaje o návštěvnosti Šumavy získané prostřednictvím monitoringu návštěvnosti. Vzhledem k velkému rozsahu jednotlivých vybraných studií jsou zde uváděna pouze některá vybraná data, která jsou podrobněji rozebírána.

4.1.7.1.1 Monitoring rekreační exploatace centrální části Národního parku Šumava

První studie (rovněž i druhá vybraná studie) byla zvolena z důvodu možnosti porovnání údajů z jednotlivých let. Prostřednictvím této studie dostupné online (Čihař, Třebický, 2001) byla získána uváděná data zmiňovaná v textu a zpracována v tabulkách. Studie shrnuje data získaná v období 1997 – 2000, kdy byl po dobu čtyř let prováděn každoroční výzkum v centrální části NP a Biosférické rezervace Šumava v době vyvrcholení letní sezóny (tj. v srpnu). Jak je uváděno ve zmiňované studii, výzkum byl realizován za pomoci MŽP České republiky a Správy NP a CHKO Šumava. Dále je zmiňováno, že byla uskutečňována šetření v Krkonoších (1997 – 2000), v Českém Švýcarsku (2000) a v Podyjí (2000).

Podle informací uváděné ve studii je monitoring v oblasti Šumava zaměřen na struktury a sčítání návštěvníků v předem vytyčených lokalitách (Antýgl, Horská Kvilda, Kvilda a Modrava). Data byla shromažďována prostřednictvím předem připravených dotazníků a řízených rozhovorů. Tato studie se opírá o data zveřejněná v různých zprávách či studiích RNDr. Martinem Čihařem, CSc. a dalšími spoluautory v letech 1997 – 2000.

V roce 2000 bylo ve všech vybraných lokalitách registrováno celkem 45059 záznamů pěších turistů (je uváděno, že hodnota odpovídá více než 22500 průchodům skutečně zaznamenaných osob). Ve studii je zmiňováno, že roku 1997 činila hodnota téměř 27000 průchodů, roku 1998 cca 24000 průchodů a roku 1999 více než 24000 průchodů.

S odkazem na uvedená data (viz tabulka níže) je ve studii dodáváno, že pouze v lokalitě Antýgl byl v roce 2000 zaregistrován vyšší počet průchozích osob než v předešlém roce, u ostatních lokalit byl zaznamenán pokles.

Tabulka 3: Frekvence pěší turistiky v jednotlivých letech ve vybraných oblastech

Frekvence pěší turistiky v jednotlivých letech ve vybraných oblastech				
Lokalita/Průměrný počet fyzicky průchozích	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Antýgl	1321	1129	1084	1176
Horská Kvilda	x*	x*	571	459
Kvilda	1042	926	1021	711
Modrava	1630	1614	1610	1484

* ve studii nebyly uvedeny srovnatelné hodnoty

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Z hlediska cykloturistiky byla nejfrekventovanější lokalita Modrava (v roce 2000 bylo průměrně za den registrováno 1438 záznamů). Další údaje viz tabulka.

Tabulka 4: Cykloturistika v jednotlivých letech ve vybraných oblastech

Cykloturistika v jednotlivých letech ve vybraných oblastech				
Lokalita/Průměrný počet cyklistů	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Antýgl*	359	499	355	457
Horská Kvilda	646	721	689	779
Kvilda	975	1114	1042	945
Modrava	970	1412	1265	1438

* dle studie je v této lokalitě formálně cyklistický provoz vyloučen

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Roku 2000 bylo shromážděno 665 vyplněných dotazníků, které byly následně počítačově vyhodnoceny. Výběr respondentů byl stejně jako v předešlých letech uskutečňován metodou náhodného výběru. Z vyhodnocených údajů jsou uváděna následující vybraná data v tabulkách na další straně.

Tabulka 5: Nejčastější místa výjezdu uváděná tuzemskými návštěvníky (rok 2000)

Nejčastější místa výjezdu uváděná tuzemskými návštěvníky (rok 2000)	
Okres	Podíl návštěvníků (v %)
Praha	31,0
Plzeň - město	7,4
České Budějovice	4,7
Klatovy	3,2
Příbram	2,3

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Tabulka 6: Zahraniční respondenti z celkového množství dotázaných

Zahraniční respondenti z celkového množství dotázaných				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	4,1	8,1	8,6	5,7

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Dle informací ve studii je dále uváděno, že roku 2000 větší část respondentů tvořili muži (53,4%). Nejvíce návštěvníků se nacházelo ve věkové skupině 40 – 59 let, přičemž věková skupina obyvatel do 14 let nebyla zahrnuta. Z hlediska vzdělání mělo 56,7% dotazovaných dokončené středoškolské vzdělání, 33,5% mělo vzdělání vysokoškolské. Převažovala skupina obyvatel duševně pracujících (42,4%).

Nejvíce návštěvníků navštívilo Šumavu poprvé v roce 1998 (26,5%) viz tabulka níže. Opakovaných pobytů bylo v roce 2000 zaregistrováno 75,9%.

Tabulka 7: První návštěva Šumavy pro respondenty v jednotlivých letech

První návštěva Šumavy pro respondenty v jednotlivých letech				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	23,2	26,5	24,6	20,2

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Z hlediska doby pobytu v NP Šumava byla u tuzemských návštěvníků nejčastější uváděnou odpovědí týden (45,5% všech odpovědí), u zahraničních respondentů převažovala odpověď

dvoutýdenní pobyt (23,7%) a pouze 7,9% cizinců odpovědělo týden. Jednodenních návštěvníků bylo v roce 2000 zaznamenáno 13,7%.

Co se týče ubytovacích zařízení, je ve studii uváděna rostoucí obliba penzionů (viz tabulka). V hotelích bylo roku 2000 ubytováno 15,0% respondentů. Ve srovnání s rokem 1999 přibyl v roce 2000 počet „kempařů“ na uváděných 18,1% a přibližně stejná hodnota byla zaznamenána u odpovědi „jinak.“

Tabulka 8: Ubytování návštěvníků v penziencech v jednotlivých letech

Ubytování návštěvníků v penziencech v jednotlivých letech				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	27,9	29,5	32,1	37,9

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Z pohledu dopravy klesl podíl tuzemských návštěvníků, kteří přijíždějí do NP autem (údaj za rok 1997 není ve studii uveden). U zahraničních návštěvníků přijelo autem do NP 89,5% (rok 2000), v roce 1999 to bylo 85,1% respondentů.

Tabulka 9: Tuzemští návštěvníci přijíždějící do NP autem

Tuzemští návštěvníci přijíždějící do NP autem				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	x*	81,0	81,4	78,8

* údaj není ve studii uveden

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Z následující tabulky plyne, že návštěvníci v rámci pohybu po NP stále využívají osobní automobil.

Tabulka 10: Návštěvníci používající osobní automobil v rámci pohybu po NP

Návštěvníci používající osobní automobil v rámci pohybu po NP				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	33,2	44,9	41,2	31,0

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Tuzemských návštěvníků upřednostňující delší výlety v roce 2000 oproti roku 1999 přibýlo.

Tabulka 11: Tuzemští návštěvníci preferující delší výlety

Tuzemští návštěvníci preferující delší výlety				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	49,6	40,7	43,5	49,7

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Z následující tabulky lze vypožorovat, že obliba vycházek v okolí ubytování u návštěvníků oproti předešlým dvěma rokům (výzkum byl konán v roce 2000) stoupla.

Tabulka 12: Návštěvníci preferující vycházky v okolí ubytování

Návštěvníci preferující vycházky v okolí ubytování				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	17,9	12,6	11,8	13,6

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Zahraničních návštěvníků podnikající vycházky v okolí středisek oproti roku 1999 ubylo.

Tabulka 13: Zahraniční respondenti podnikající vycházky v okolí středisek

Zahraniční respondenti podnikající vycházky v okolí středisek				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	58,5	54,7	46,4	21,1

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Kromě samotných údajů o návštěvnících byly zjišťovány také jejich názory a stanoviska směrem ke správě a řízení NP Šumava či environmentálním podmínkám a přírodnímu prostředí. Ve studii je uváděno, že byl zjištěn celkem vysoký podíl českých návštěvníků, kteří by byli pro zpřístupnění nejhroženějších částí NP v regulované míře (viz údaje v tabulce).

Tabulka 14: Souhlas se zpřístupněním nejohroženějších částí NP (tuzemští návštěvníci)

Zpřístupnění nejohroženějších částí NP (tuzemští návštěvníci)				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	44,3	38,2	38,5	40,2

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Naproti tomu větší část respondentů volila v otázce zpřístupnění nejohroženějších částí NP turistům odpovědi „zcela vyloučit“ či „spíše vyloučit,“ viz tabulka níže. V případě, že by byly některé části NP zpřístupněny, volilo 51,8% respondentů (rok 2000) možnost „vstup s kvalifikovaným průvodcem.“ Pro zavedení regulace prostřednictvím poplatků (vstupného) bylo v roce 2000 13,3% návštěvníků, v roce 1998 pak 14,0% a v roce 1999 11,8%.

Tabulka 15: Nesouhlas se vstupem turistů do nejohroženějších částí NP (tuzemští návštěvníci)

Tuzemští návštěvníci, kteří byli proti vstupu turistů do nejohroženějších částí NP				
	Rok			
	1997	1998	1999	2000
Podíl v %	53,5	58,3	57,4	59,3

Zdroj: Čihař, Třebický (2001)

Z hlediska vztahu pěší turistiky a cykloturistiky lze odvodit, že poměr pěších turistů se vůči cykloturistům většinou pohybuje okolo poměru 1:1. V lokalitě Antýgl je však cyklistický provoz vyloučen, lze zde tedy předpokládat větší počet pěších turistů. Co se týká trendů, tak nejvíce tuzemských návštěvníků Šumavy pochází z Prahy. Dále roste obliba ubytování v penzionech a v drtivé většině (přes 80%) přijíždějí do NP zahraniční i tuzemští návštěvníci autem. Přes 40% tuzemských návštěvníků preferuje delší výlety a více jak polovina dotázaných tuzemských návštěvníků byla proti vstupu turistů do nejohroženějších částí NP. Lze tedy vyznívat, že návštěvníkům není ochrana přírody NP lhostejná.

4.1.7.1.2 Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervací Šumava a Krkonoše – Šumava

Následující data byla získána na základě studie zaslané e-mailem panem Josefem Štemberkem dne 20. 10. 2014. Studie byla vypracována RNDr. Martinem Čihařem, CSc. a kol. (Čihař a kol., 2008) v listopadu 2008 v Praze. Studie se opět opírá o výsledky získané během minulých let, konkrétně zde jsou to údaje získané v průběhu let 1997 – 2007. Opět byly předem vybrány čtyři tradiční lokality pro pozorování: Antýgl, Horská Kvilda, Kvilda a Modrava a jedna fakultativní (Březník). Jak je ve studii uvedeno, výzkum byl zaměřen na středozápadní části NP a Biosférické rezervace Šumava. Návštěvníci byli dotazováni prostřednictvím dotazníkových šetření metodou náhodného výběru doplněnou o techniku řízeného rozhovoru. Terénní výzkum byl opět prováděn v průběhu letní sezóny v srpnu (zde konkrétně od 9. 8. – 17. 8. 2008). V předešlých letech byla šetření konána v následujících dnech (Čihař a kol., 2008):

- 9. 8. – 17. 8. 1997
- 8. 8. – 17. 8. 1998
- 14. 8. – 22. 8. 1999
- 12. 8. – 20. 8. 2000
- 11. 8. – 19. 8. 2001
- 10. 8. – 18. 8. 2002
- 9. 8. – 17. 8. 2003
- 7. 8. – 15. 8. 2004
- 13. 8. – 21. 8. 2005
- 12. 8. – 20. 8. 2006
- 11. 8. – 19. 8. 2007

Jak je ve studii dále uváděno, „*šetření jsou pokaždé prováděna tak, aby podchytila dva celé víkendy a kompletní mezilehlý pracovní týden (5 dní)*“ (Čihař a kol. (2008). Přičemž jak je zmiňováno dále, každodenní sledování v oblasti Šumava se vždy uskutečňovalo mezi 9. a 18. hodinou.

V roce 2008 byli sčítáni pěší návštěvníci v pěti vybraných lokalitách. Celkově bylo zaregistrováno 43538 záznamů, jak je ve studii uváděno, tento údaj odpovídá téměř 22000 skutečně zaznamenaných osob. Po odečtu návštěvníků z oblasti Březník hodnota činila 42867 záznamů (více než 21000 průchodů skutečně zaznamenaných osob). Dále byli monitorováni cyklisté. Celkově bylo zaregistrováno 29005 záznamů (ve skutečnosti uváděno zhruba 14500 průjezdů), v tradičních čtyřech lokalitách hodnota činila 27612 záznamů (ve skutečnosti uváděno bezmála 14000 průjezdů).

V rámci výzkumu bylo roku 2008 v pěti vybraných lokalitách celkem vyplněno 680 dotazníků od 861 návštěvníků. V tradičně čtyřech vybraných lokalitách pro realizaci monitoringu bylo vyplněno celkem 657 dotazníků. Ve studii je uváděno, že nejvíce dotazníků bylo vyplněno v roce 1997 (1274 dotazníků). Počty vyplněných dotazníků shromážděných během dalších let ze všech pěti sledovaných lokalit jsou uvedeny v tabulce níže.

Tabulka 16: Vyplněné dotazníky v průběhu let ve vybraných lokalitách

Vyplněné dotazníky v průběhu let ve vybraných lokalitách										
	Rok									
	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Počet dotazníků	1020	1126	665	959	648	900	911	648	877	760

Zdroj: Čihař a kol. (2008)

V následujících dvou tabulkách jsou využívána data týkající se Šumavy ze studie Čihař a kol. (2008) a přílohy dostupné online (Rec-Optim, 2014), odkud byla čerpána data související s CHKO Český ráj. V příloze je uváděno, že pro výzkum návštěvnosti v rámci CHKO Český ráj (v letech 2005 – 2006) byla využívána metoda fyzického sčítání a dotazníkového šetření. Dále je dodáváno, že ve sledované lokalitě není kontinuálně nainstalován žádný automatizovaný sčítač, avšak pro cíle tohoto výzkumu byly nainstalovány 2 sčítače v CHKO Český ráj v období srpen – říjen 2014 na Drábské světlničky a Jižní sedlo (Rec-Optim, 2014). Výzkum prováděla firma Kolpron CZ, s. r. o.

Účelem sestavení těchto dvou tabulek je následná komparace zájmových lokalit a jejich návštěvnosti (pěší turisté a cyklisté). V rámci Šumavy byly vybrány 4 tradičně sledované

lokality Antýgl, Horská Kvilda, Kvilda a Modrava. V případě CHKO Český ráj byly ze zmiňované přílohy vybrány 4 lokality vykazující nejvyšší celkový počet zaznamenaných návštěvníků. Data v tabulkách byla získána v rámci letní sezóny v měsíci srpnu.

Z první tabulky je patrné, že nejnavštěvovanějším bodem v rámci sledované oblasti NP a Biosférické rezervace Šumava je Modrava, v případě CHKO Český ráj je nejnavštěvovanější Prachov-vstup. V roce 2006 (viz druhá tabulka) bylo opět nejvíce zaznamenaných osob v lokalitě Modrava, v případě CHKO Český ráj byla nejnavštěvovanější lokalita hrad Kost. Nejvíce pěších turistů bylo v roce 2005 zaznamenáno v rámci Šumavy v Antýglu, v CHKO Český ráj to byla lokalita Prachov-vstup. Cyklistů bylo nejvíce na Modravě, v CHKO Český ráj bylo nejvíce cyklistů registrováno v lokalitě Hrubá Skála. Co se týče počtu pěších turistů, nejvyšší hodnotu na Šumavě vykazovala v roce 2006 opět lokalita Antýgl, v CHKO Český ráj to byla lokalita Prachov. Nejvíce cyklistů bylo registrováno v rámci Šumavy na Modravě, v CHKO Český ráj to byla lokalita Kost.

Tabulka 17: Komparace sledovaných hodnot ve vybraných lokalitách (rok 2005)

Komparace sledovaných hodnot ve vybraných lokalitách (rok 2005)								
	Lokalita a období sběru dat							
Průměrný počet osob	CHKO Český ráj (13. 8. – 19. 8. 2005)				NP a Biosférická rezervace Šumava (13. 8. – 21. 8. 2005)			
	Kost	Hrubá Skála	Pantheon	Prachov-vstup	Antýgl	Horská Kvilda	Kvilda	Modrava
Pěší	2208	1870	2088	2857	8320	2398	4162	6771
Cyklisté	590	630	25	122	1121	2972	3993	6133
Celkem	2798	2500	2113	2979	9441	5370	8155	12904

Zdroj: Čihař a kol. (2008) a Rec-Optim (2014)

Tabulka 18: Komparace sledovaných hodnot ve vybraných lokalitách (rok 2006)

Komparace sledovaných hodnot ve vybraných lokalitách (rok 2006)								
Lokalita a období sběru dat								
Průměrný počet osob	CHKO Český ráj (12. 8. – 18. 8. 2006)				NP a Biosférická rezervace Šumava (12. 8. – 20. 8. 2006)			
	Kost	Hrubá Skála	Pantheon	Prachov	Antýgl	Horská Kvilda	Kvilda	Modrava
Pěší	2090	2128	1105	2613	8751	2283	4576	7641
Cyklisté	757	682	3	149	1227	2986	4643	7075
Celkem	2847	2810	1108	2762	9978	5269	9219	14716

Zdroj: Čihař a kol. (2008) a Rec-Optim (2014)

Ve srovnání s předchozí studií došlo v roce 2005 oproti roku 2000 v rámci čtyř sledovaných lokalit k některým změnám. Ohledně pěší turistiky došlo v roce 2005 k nárůstu počtu pěších turistů u všech čtyř sledovaných lokalit, tj. Antýglu, Horské Kvildy, Kvildy a Modravy. Nárůst ve všech čtyřech lokalitách byl zaznamenán i v případě cykloturistů. V roce 2006 opět došlo ke zvýšení počtu pěších turistů ve všech lokalitách (výjimka je pouze lokalita Horská Kvilda, kde došlo oproti roku 2005 k mírnému poklesu). V případě cykloturistů došlo v roce 2006 oproti roku 2005 ke zvýšení počtu zaznamenaných osob, a to ve všech čtyřech lokalitách. Lze tedy konstatovat, že návštěvnost a obliba těchto lokalit roste.

4.1.7.1.3 Udržitelný turismus a jeho monitoring v jádrové zóně Národního parku a biosférické rezervaci Šumava

Z poslední studie dostupné online (Čihař, Třebický, Tancošová, 1999) byla pro podrobnější rozbor vybrána pouze jedna otázka (která dosud nebyla zahrnuta v předchozích studiích), a to hlavní motiv pobytu návštěvníků v centrální části NP Šumava a Biosférické rezervace Šumava (viz tabulka na další straně). Data byla získána v průběhu monitoringu uskutečněného během dní 8. 8. – 17. 8. 1998 založeném na fyzickém sčítání návštěvníků, dotazníkovém šetření metodou náhodného výběru (osoby do 14 let nebyly zahrnuty do výsledků) a na řízených rozhovorech. Opět šlo o předem stanovené lokality Antýgl, Horská Kvilda, Kvilda a Modrava.

Tabulka 19: Hlavní motiv pobytu tuzemských návštěvníků v NP

Hlavní motiv pobytu tuzemských návštěvníků v NP				
	Motiv (podíl v %)			
Rok	Klid a odpočinek	Kulturní vyžití	Příroda a její krásy	Sportovní vyžití
1997	10,0	x*	75,0	14,0
1998	13,6	x**	62,0	21,0

* údaj pro srovnání nebyl ve studii zveřejněn

** údaj nebyl ve studii přímo zveřejněn, ale dle grafu lze vypočítat, že hodnota je menší než 5%

Zdroj: Čihař, Třebický, Tancošová (1999)

Z tabulky je zřejmé, že návštěvníci jezdí na Šumavu za přírodou spojenou s jejím poznáváním. Ve všech třech studiích byla data shromažďována pomocí dotazníků (předložených náhodným respondentům), řízených rozhovorů a metodou fyzického sčítání. Výjimka je pouze v případě CHKO Český ráj, kdy za účelem výzkumu byly nainstalovány 2 automatizované sčítače v období srpen – říjen 2014 (jinak se v této lokalitě žádné automatizované sčítače nenacházejí).

4.2 Vlastní výzkum

4.2.1 Dotazníkové šetření v Kvildě a Kašperských Horách

Vlastní výzkum je založen na dotazníkovém šetření, který byl prováděn na území Kvildy a Kašperských Hor v období letní sezóny, konkrétně od 9. – 16. srpna 2014. Dotazníkové šetření probíhalo ve 2 fázích osobním dotazováním návštěvníků a místního obyvatelstva na území Kvildy a Kašperských Hor. V obou fázích byl výběr respondentů prováděn metodou náhodného výběru.

V první fázi byli dotazováni v zájmových územích návštěvníci. Dotazníky vyplnilo celkem 100 respondentů (49 mužů a 51 žen) a obsahoval 7 otázek (viz příloha č. 3). Převážnou část dotazníku tvořily otázky uzavřené, pouze jedna byla otevřená a jedna měla charakter uzavřené otázky s možností vlastní odpovědi (otázka č. 3). Pro analýzu vyhodnocených dat z dotazníků bylo zvoleno 6 vybraných grafů.

Jak lze vidět na prvním grafu (v dotazníku otázka č. 2), většina dotazovaných byla ve věkové skupině 19-30 let (42 odpovědí). Následovala skupina 31-50 let (31 odpovědí),

dále 51-70 let (20 odpovědí). Nejméně zastoupenou věkovou skupinu tvořila skupina 71 let a více (3 odpovědi).

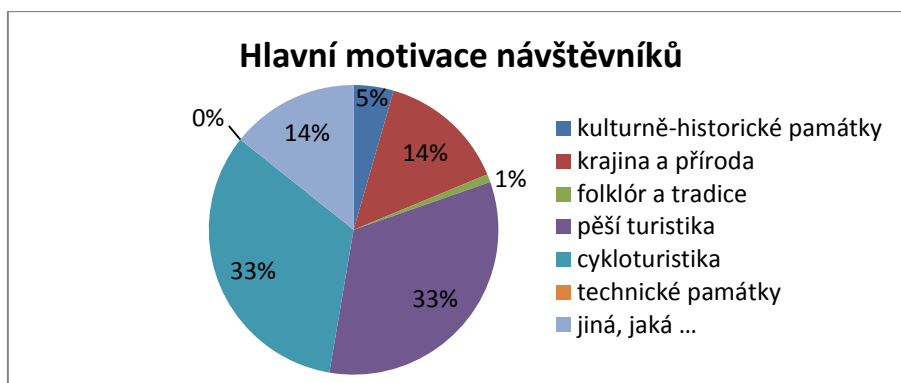
Graf 1: Věkové složení návštěvníků

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Hlavním cílem pomocí dotazníků pro návštěvníky bylo zjistit důvod jejich návštěvy regionu Šumava (v dotazníku otázka č. 3). U této otázky vyplnilo 86 respondentů pouze jednu odpověď, 14 respondentů zaškrtnulo dvě odpovědi. Z grafu vyplývá, že nejčastější motivací k navštívení regionu je pěší turistika a cykloturistika (37 odpovědí), dále krajina a příroda (16 odpovědí) a položka „jiná, jaká...“ (rovněž 16 odpovědí). Zde návštěvníci měli možnost otevřené odpovědi. U možnosti „jiná, jaká...“ jako nejčastější důvod uváděli respondenti sběr hub, pobyt na chalupě, sběr lesních plodin či setkání spolužáků. Následovala možnost kulturně historické památky (5 odpovědí) a pouze jeden respondent uvedl folklór a tradice. Žádný z respondentů neuvedl jako hlavní motivaci návštěvy technické památky.

Graf 2: Hlavní motivace návštěvníků

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Na třetím grafu (v dotazníku otázka č. 4) je znázorněna délka pobytu návštěvníků. U této otázky nebyla možnost výběru mezi jednotlivými odpověďmi, neboť měla formu otevřené otázky, kde respondenti odpovídali volně. Nejčastěji uváděli 7 dnů (34 odpovědí), dále 5 dnů (19 odpovědí), 4 dny (13 odpovědí), 3 dny (11 odpovědí), 6 dnů (6 odpovědí) a 10 dnů (5 odpovědí). Stejný počet respondentů uvedlo v případě 2 dnů, 8 dnů, 9 dnů (tj. 4 odpovědi).

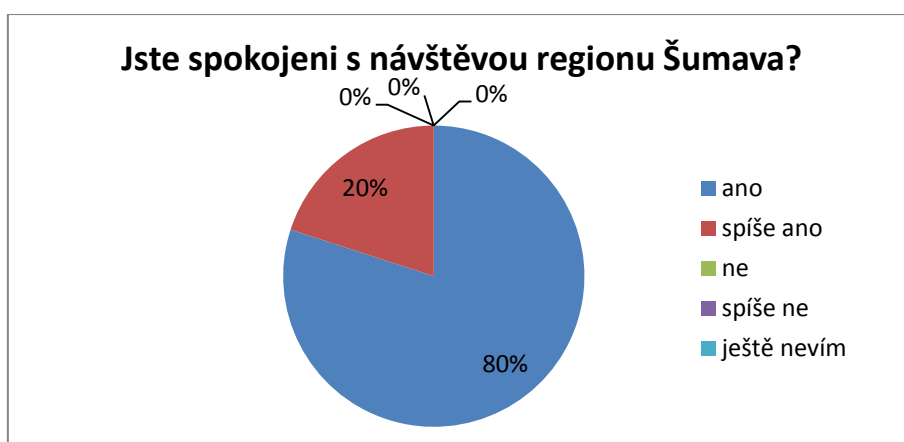
Graf 3: Délka pobytu návštěvníků

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Následující otázka v dotazníku zjišťovala spokojenost respondentů s regionem Šumava. Zde naprostá většina odpověděla kladně (80 odpovědí), 20 respondentů zvolilo možnost „spíše ano.“ Žádný z respondentů neodpověděl záporně, nerozhodně ani nebyla zvolena možnost „spíše ne.“

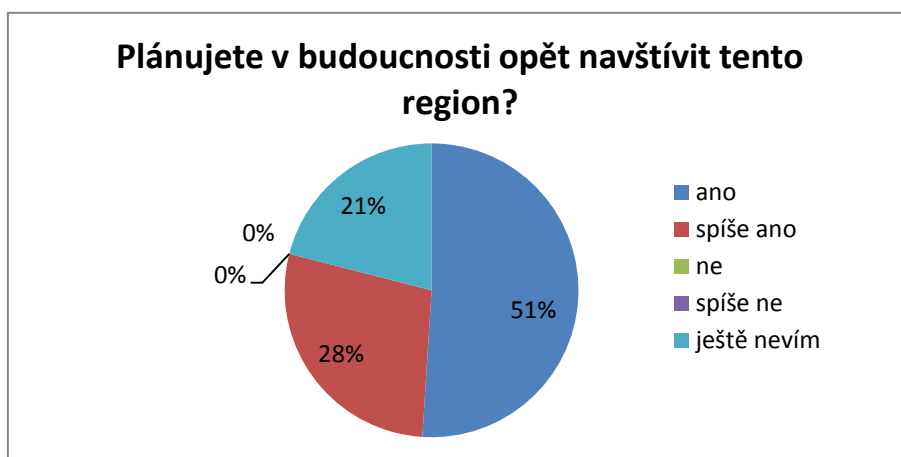
Graf 4: Spokojenost návštěvníků s regionem Šumava

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Předposlední otázka se zaměřovala na opětovné navštívení regionu. Přes polovinu dotázaných (51 odpovědí) odpovědělo, že do budoucna opět plánují region Šumava navštívit. Následovala možnost „spíše ano“ (28 odpovědí) a 21 respondentů odpovědělo nerozhodně. Žádný z respondentů u této otázky neodpověděl záporně ani nezvolil možnost „spíše ne.“

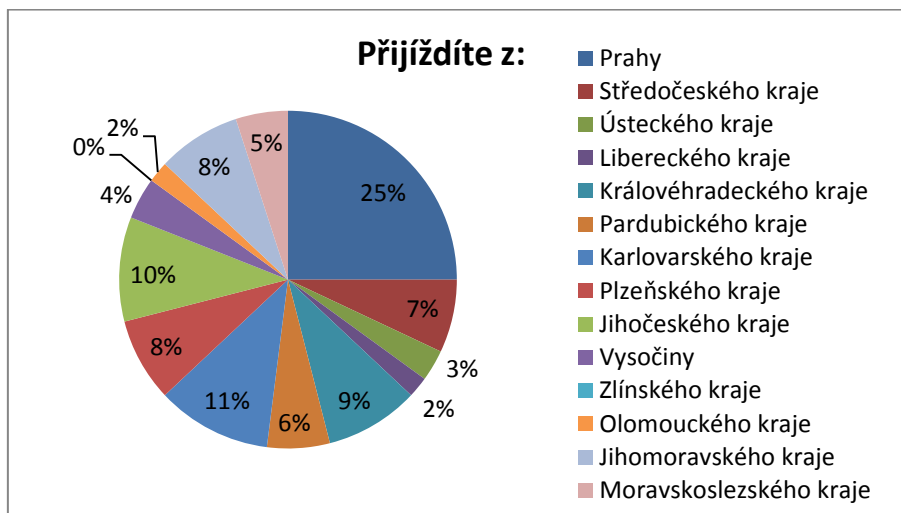
Graf 5: Opětovné navštívení regionu návštěvníky

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Posledním kritériem bylo zjistit, odkud návštěvníci pocházejí. Většinu tvořili respondenti z okolních krajů. Nejvíce převažovali z Prahy (25 odpovědí), dále z Karlovarského kraje (11 odpovědí) a Jihočeského kraje (10 odpovědí). V rozmezí 2 – 9 odpovědí následovaly zbylé kraje kromě Zlínského, u kterého nebyla zaznamenána žádná odpověď.

Graf 6: Místo výjezdu návštěvníků

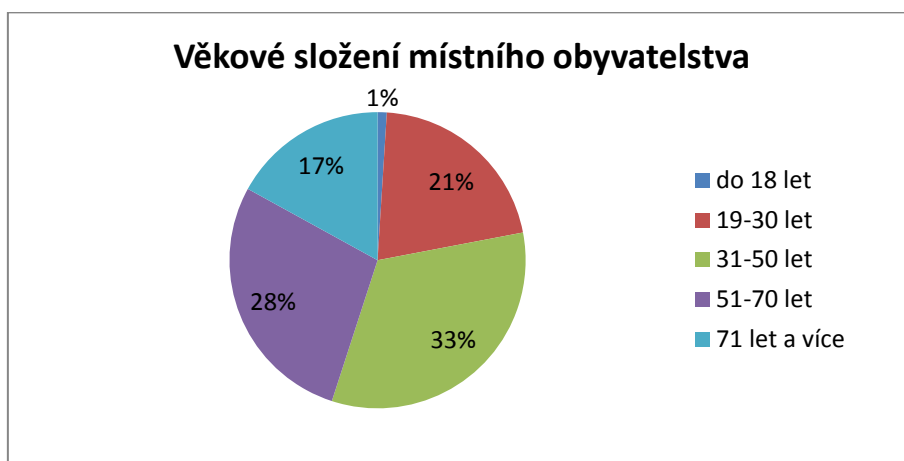

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Ve druhé fázi byly dotazníky předkládány místním obyvatelům. Dotazníky vyplnilo celkem 100 respondentů (53 mužů a 47 žen) a obsahoval 6 otázek (viz příloha č. 4). Oproti předchozímu dotazníku byl zde respondentům nechán větší prostor pro vyjádření jejich názoru formou případného komentáře a opět položky „jiné, jaké...“, kde návštěvníci měli možnost otevřené odpovědi. Pro analýzu vyhodnocených dat z dotazníků bylo zvoleno 5 vybraných grafů.

Jak je patrné z prvního grafu (v dotazníku otázka č. 2), největší část respondentů tvořila věková skupina 31-50 let (33 odpovědí), následovala skupina 51-70 let (28 odpovědí). Na třetím místě se nachází věková skupina 19-30 let (21 odpovědí). V menším zastoupení (17 odpovědí) vyplnili dotazník místní obyvatelé ve věkové skupině 71 let a více a pouze jeden ve věku do 18 let.

Graf 7: Věkové složení místního obyvatelstva

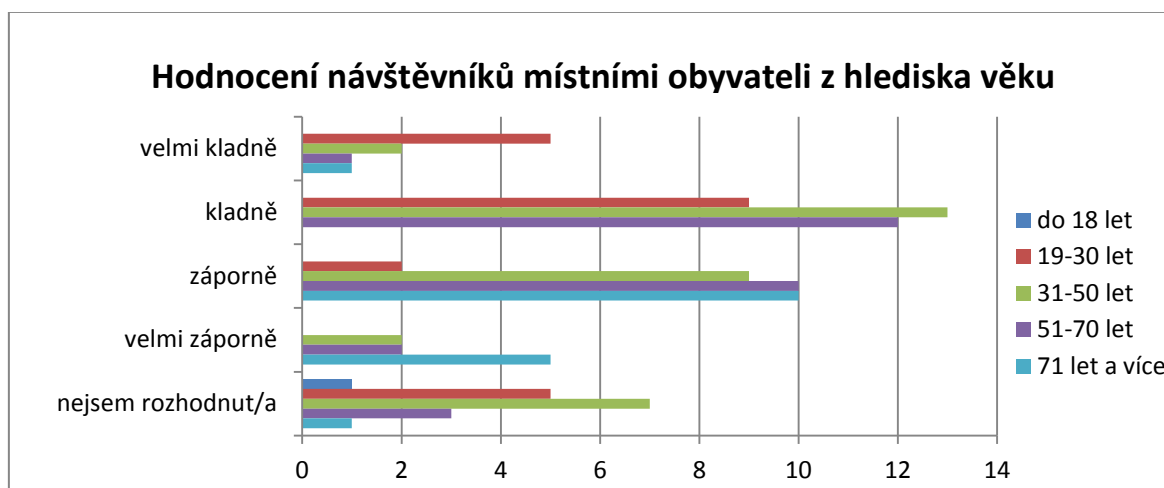

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Na druhém grafu je porovnáváno hodnocení návštěvníků místním obyvatelstvem (v dotazníku otázka č. 3) z hlediska věku. Nejvíce hodnotí místní obyvatelé návštěvníky kladně (34 odpovědí), poté záporně (31 odpovědí), shodný počet odpovědělo „velmi kladně“ a „velmi záporně“ (9 odpovědí) a 17 obyvatel nebylo rozhodnuto. U možnosti „velmi kladně“ je nejvíce zastoupena věková skupina 19-30 let (5 odpovědí), následuje skupina 31-50 let (2 odpovědi), věková skupina 51-70 let a 71 let a více mají shodně po jedné odpovědi. Věková skupina do 18 let zde nebyla zastoupena. Kladně hodnotí návštěvníky 13 respondentů ve věku 31-50 let a 12 respondentů ve věku 51-70 let. Mladší věková skupina 19-30 let je zastoupena 9 respondenty. Věkové skupiny do 18 let a 71 let a více zde nebyly zastoupeny. Záporně hodnotí návštěvníky převážně starší část

obyvatelstva. Konkrétně věková skupina 71 let a více a 51-70 let mají stejný počet odpovědí (tj. 10 odpovědí). Následovala věková skupina 31-50 let (9 odpovědí). Mladší část obyvatelstva ve věku 19-30 let je zastoupena 2 respondenty. Věková skupina do 18 let zde nebyla zastoupena. U možnosti „velmi záporně“ převažují respondenti ve věkové skupině 71 let a více (5 odpovědí), skupiny 51-70 let a 31-50 let mají shodně 2 odpovědi. Ostatní věkové skupiny zde nebyly zastoupeny. U možnosti „nejsem rozhodnut/a“ nejvíce odpověděli obyvatelé ve věku 31-50 let (7 odpovědí), 5 respondentů bylo ve věkovém rozmezí 19-30 let, ve skupině 51-70 let odpověděli 3 dotázaní. Po jedné odpovědi zaškrtnli tuto možnost obyvatelé ve věku do 18 let a 71 let a více. U této možnosti byly zastoupeny všechny věkové skupiny.

Graf 8: Hodnocení návštěvníků místními obyvateli z hlediska věku

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Pomocí čtvrté otázky byly zaznamenávány vlivy návštěvnosti, které místní obyvatelstvo vnímá jako pozitivní. U této otázky byla možnost zvolení více odpovědí. 64 respondentů vyplnilo 1 odpověď, 6 respondentů zvolilo 2 odpovědi a 30 respondentů nezvolilo žádnou z odpovědí s odůvodněním, že nic nevnímají pozitivně. Jak je znázorněno na grafu, nejvíce převažovala možnost „ekonomické vlivy“ (58 odpovědí), druhou nejčastější možností byla položka „nevnímá nic pozitivně“ s 30 odpověďmi. 13 odpovědí bylo zaznamenáno u možnosti „sociální dopady“, 3 odpovědi u možnosti „vlivy na krajinu“ a 2 odpovědi u položky „vlivy na ekosystémy.“ Zbylé možnosti nebyly u této otázky zastoupeny.

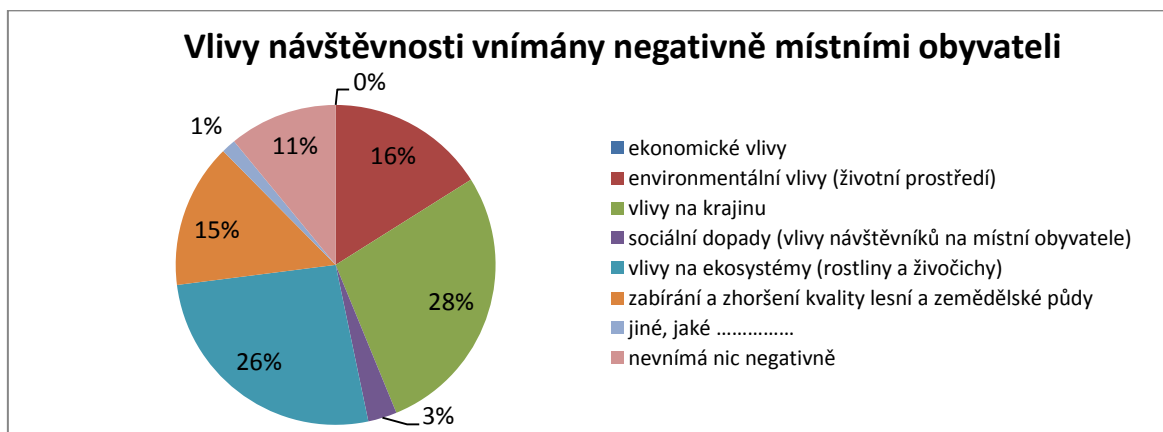
Graf 9: Vlivy návštěvnosti vnímány pozitivně místními obyvateli

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Následující otázka se zaměřovala na vlivy návštěvnosti, které místní obyvatelé vnímají negativně. U této otázky byla opět možnost zvolení více odpovědí. 65 respondentů zvolilo 1 odpověď, 10 respondentů zvolilo 2 odpovědi, 3 respondenti zvolili 3 odpovědi, 7 respondentů zvolilo 4 odpovědi a 15 respondentů nevybralo žádnou z odpovědí s odůvodněním, že nic nevnímají negativně. V tomto grafu převažuje možnost „vlivy na krajinu“ (38 odpovědí), následuje položka „vlivy na ekosystémy“ (36 odpovědí). 22 odpovědi bylo zaregistrováno u položky „environmentální vlivy,“ 20 odpovědi u možnosti „zabírání a zhoršení kvality lesní a zemědělské půdy.“ 15 respondentů si nevybralo žádnou z možností, neboť nic nevnímali negativně. 4 odpovědi byly zaregistrovány u možnosti „sociální dopady.“ U položky „jiné, jaké...“ byly zaznamenány 2 odpovědi. Zde respondenti uvedli jako odpověď „nevhodné stavby“ a „stavby narušující ráz krajiny.“ Ekonomické vlivy nevedl žádný z respondentů.

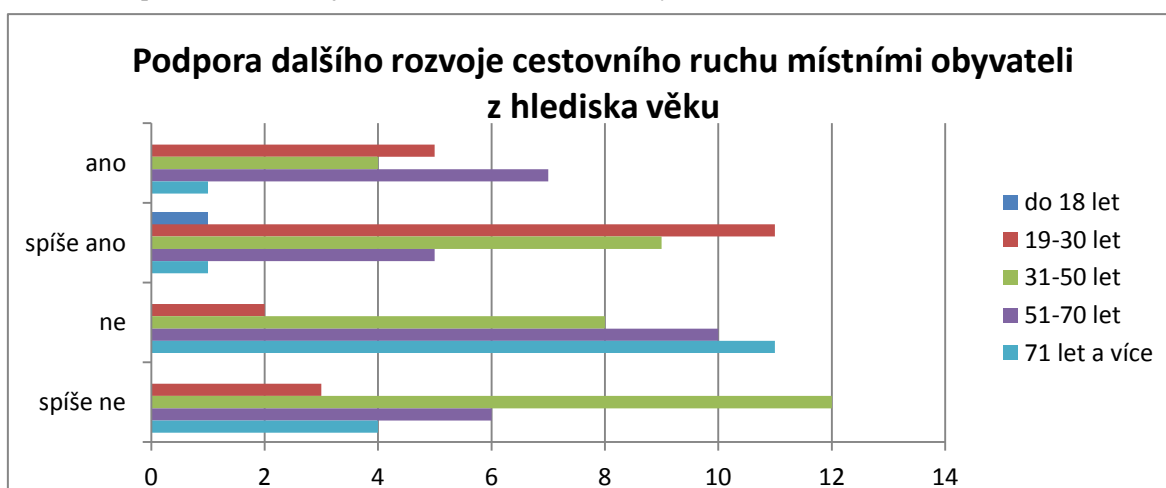
Graf 10: Vlivy návštěvnosti vnímány negativně místními obyvateli

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Poslední graf zachycuje, jaký mají místní obyvatelé názor na případný další rozvoj CR v jejich regionu a zda jej podporují. Nejvíce byla zastoupena možnost „ne“ (31 odpovědí), poté následovala možnost „spíše ano“ (27 odpovědí), 25 respondentů zaškrtnulo odpověď „spíše ne“ (25 odpovědí) a 17 respondentů odpovědělo „ano.“ U možnosti „ano“ se nejvíce vyjádřili obyvatelé ve věku 51-70 let (7 odpovědí), 5 respondentů bylo ve věku 19-30 let, 4 respondenti byli ve věku 31-50 let a jeden dotázaný byl ve věku 71 let a více. Věková skupina do 18 let zde nebyla zastoupena. U možnosti „spíše ano“ se nejvíce vyjádřili obyvatelé ve věkové skupině 19-30 let (11 odpovědí). Druhou nejvíce zastoupenou věkovou skupinu tvořili respondenti ve skupině 31-50 let (9 odpovědí), třetí nejpočetnější skupinu tvořili obyvatelé ve věkovém rozmezí 51-70 let (5 odpovědí). Po jedné odpovědi byly zastoupeny věkové skupiny do 18 let a 71 let a více. U této možnosti byly zastoupeny všechny věkové skupiny. U možnosti „ne“ převažovali odpovědi starších obyvatel. Nejvíce odpovědí bylo zaznamenáno u věkové skupiny 71 let a více (11 odpovědí), následovala skupina 51-70 let (10 odpovědí). Dále následovali respondenti ve věku 31-50 let (8 odpovědí). Nejméně zastoupenou skupinu tvořili dotázaní ve věku 19-30 let (2 odpovědi). Věková skupina do 18 let zde nebyla zastoupena. U možnosti „spíše ne“ jednoznačně převažovali respondenti ve věku 31-50 let (12 odpovědí), následovala skupina 51-70 let (6 odpovědí). 4 respondenti byli ve věku 71 let a více a 3 dotázaní ve věku 19-30 let. Věková skupina do 18 let zde nebyla zastoupena.

Graf 11: Podpora dalšího rozvoje cestovního ruchu místními obyvateli z hlediska věku

Zdroj: vlastní zpracování podle vyhodnocených dotazníků

Jelikož bylo dotazníkové šetření v obou fázích realizováno pouze ve 2 vybraných lokalitách s celkovým počtem 200 respondentů, nelze tento vzorek považovat za reprezentativní. Je zřejmé, že v rámci tohoto šetření byl dotázán malý počet respondentů, přičemž respondenti odpovídali na omezené množství otázek. V případě většího počtu respondentů, kterým by byly předloženy dotazníky s větším počtem otázek, by mohl být získán daleko reprezentativnější vzorek, zároveň by mohla být získána podrobnější data, například: hodnocení jednotlivých služeb z hlediska kvality či ceny, hodnocení personálu či infrastruktury, vybavenosti regionu (možnosti nakupování, sportovního a společenského vyžití, dostupnost informací o regionu), zda se návštěvníci stravují v restauračních zařízeních, průměrné denní výdaje na osobu, jaký mají návštěvníci vztah k regionu a zda se k nim místní obyvatelé chovají přátelsky, preferovaný typ ubytovacího zařízení návštěvníků, spokojenost z hlediska dostupnosti kapacit ubytovacích a stravovacích zařízení, hodnocení péče o památky a atraktivitu CR, bezpečnosti nebo značení v terénu.

5 SHRUTÍ VÝSLEDKŮ PRÁCE

Cílem vlastního výzkumu pomocí dotazníkového šetření bylo potvrzení či vyvrácení dvou stanovených hypotéz. Dotazníky zaručovaly anonymitu odpovědí. Při první fázi dotazování návštěvníků bylo vyplněno celkem 100 dotazníků, během druhé fáze dotazování místních obyvatel bylo vyplněno rovněž 100 dotazníků.

Hypotéza č. 1 nebyla potvrzena ani vyvrácena. V první fázi dotazování návštěvníků bylo zaznamenáno v dotazníku č. 1 na otázku č. 3: „Jaká byla Vaše hlavní motivace k návštěvě regionu Šumava?“ stejný počet odpovědí u možností „pěší turistika“ a „cykloturistika“ (tj. 37 odpovědí). U této otázky byla možnost zvolení více odpovědí. Zde 86 respondentů zvolilo pouze jednu odpověď a 14 respondentů vybralo dvě odpovědi.

Hypotéza č. 2 byla pomocí otázky č. 4 v dotazníku č. 2 potvrzena vyhodnocením výsledků druhé fáze dotazování místních obyvatel. Otázka zněla následovně: „Jaké vlivy návštěvnosti vnímáte pozitivně?“ a zcela jasně převažovala odpověď „ekonomické vlivy“ (58 odpovědí). U této otázky byla rovněž možnost zvolení více odpovědí. 64 respondentů zvolilo 1 odpověď, 6 respondentů vybralo 2 odpovědi a 30 respondentů nezvolilo žádnou z odpovědí s odůvodněním, že nic nevnímají pozitivně. U dotazníku č. 2 byl u dvou otázek ze šesti nechán místním obyvatelům prostor pro možnost vyjádření případného komentáře. Nikdo tuto možnost ovšem nevyužil.

Porovnání z hlediska věku bylo graficky u otázky č. 3 v dotazníku č. 2 zpracováno záměrně. Z grafu je zřejmé, že vesměs pozitivní hodnocení návštěvníků místními obyvateli zahrnuje mladší věkové skupiny, přičemž negativní hodnocení převažovalo zejména u starších věkových skupin. Poslední otázka v dotazníku č. 2 byla rovněž záměrně graficky zpracována, aby mohly být porovnávány věkové skupiny. Opět lze z grafu vyvodit, že na otázku „Podporujete další rozvoj cestovního ruchu ve Vašem okolí?“ zastávali starší místní obyvatelé negativní postoj.

V rámci týdne konání dotazníkového šetření se navzdory nepříznivému počasí v posledních dnech šetření podařilo získat předem stanovený počet dotazníků, který měl být vyplněn (tj. 100 dotazníků vyplněných návštěvníky a 100 dotazníků vyplněných místními obyvateli). Nicméně vzhledem k rozsahu území NP Šumava je toto dotazníkové

šetření zaměřené pouze na 2 vybrané lokality s malým vzorkem dat málo reprezentativní a v úvahu je třeba brát zmiňovaný stav počasí a zejména věkové složení, které získaná data ovlivňovala. V budoucnu by tedy bylo přínosné zaměřit se v rámci monitoringu návštěvnosti na větší vzorek dat (tj. větší počet respondentů) v rámci větší oblasti v rámci území NP Šumava, s čím souvisejí mj. finanční a časová náročnost na jeho realizaci.

V praktické části bylo záměrem kromě vlastního dotazníkového šetření porovnávání vybraných údajů z konkrétních studií, které by doplňovaly data získaná z vlastního dotazníkového šetření. Na základě vlastního dotazníkového šetření nebyla potvrzena ani vyvrácena hypotéza č. 1 (viz výše), což v podstatě podporují i výsledky zpracované v první studii (4.1.7.1.1 Monitoring rekreační exploatace centrální části Národního parku Šumava). Z této studie je patrné, že ve většině sledovaných lokalit se poměr pěších turistů vůči cykloturistům pohybuje okolo poměru 1:1 (výjimkou je lokalita Antýgl, kde je cyklistický provoz vyloučen). Dále bylo z této studie zjištěno, že nejvíce návštěvníků přijíždí z Prahy, stejný údaj byl získán za pomoci vlastního dotazníkového šetření.

V teoretické části práce je kladen důraz zejména na monitoring, na jeho využití v chráněných územích a propojenost s návštěvnickým a destinačním managementem a také marketingem. Marketing ovšem neslouží jenom k propagaci konkrétní destinace, ale i k udržování a regulaci návštěvnosti. Důležité je si dále uvědomit, že kategorizace chráněných území se v různých zemích liší. Je zřejmé, že návštěvnost chráněných území je odlišná. Kromě návštěvnosti mohou být monitorovány také dopady cestovního ruchu, kvalita služeb nebo flóra a fauna. V neposlední řadě je nutné zvážit, kdo bude monitoring provádět, jaká technika je nejvhodnější pro dané území a jaké faktory mohou monitorování zásadním způsobem ovlivňovat (například velikost území či způsob využívání území cestovním ruchem). Návštěvnost může být regulována například prostřednictvím zonace, kdy je území rozděleno do několika zón z hlediska intenzity cestovního ruchu a náchylnosti území k poškozování. V České republice je monitoring návštěvnosti považován za nesystematický. Postupně jsou však po roce 2000 zaváděny metody automatického monitoringu. Byly provedeny rozsáhlé studie, kdy výstupy z těchto studií posloužily pro ověření určité metodiky monitoringu, byl získán přehled dopadů cestovního ruchu na chráněná území a také byly vytvořeny strategie rozvoje cestovního ruchu v chráněných územích. V některých případech došlo k propojení monitoringu návštěvnosti

a monitoringu dopadů. Vybrané studie v práci zmiňují monitoring například v Krkonoších, na Šumavě či v Českém Švýcarsku.

Cestovní ruch na Šumavě je významným zdrojem příjmů, což místní obyvatelé registrují. Mladší část populace cestovní ruch vnímá vesměs pozitivně oproti starším obyvatelům. Návštěvníci do regionu přijíždějí zejména za účelem trávení dovolené spojené s aktivním pobytem v přírodě. Jako podnět k diskusi se nabízí, zda respondenti přijíždějí do dané lokality za účelem aktivního pohybu v přírodě či za účelem aktivního pohybu spojeným se získáním zážitků a percepce z přírody, což ale nebylo hlavní náplní dotazníkového šetření.

V kontextu cestovního ruchu na Šumavě je důležitá zejména jeho udržitelnost, s ní související monitoring návštěvnosti a destinační management. Důležitou úlohu v tomto regionu mají Správa NP a CHKO Šumava a Regionální rozvojová agentura Šumava. Dochází k propagaci regionu, ke spolupráci s obcemi, místními podnikateli či jsou zajišťovány různé akce pro veřejnost.

6 ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

Region Šumava je pro současné i potenciální návštěvníky stále atraktivní lokalitou a s rostoucími trendy směrem k poznávání přírody je tedy nezbytné toky návštěvníků usměrňovat (zvláště v případě, kdy roste celoroční návštěvnost). V praktické části byly uvedeny mezi lety 2011 – 2013 jako nejvíce navštěvované sledované lokality Jezerní slat', Modrava a Prameny Vltavy/Bučina. Pravidelný monitoring návštěvníků a s ním spojené i případné dopady by byl vhodný a rozhodně má význam, zejména za účelem podchycení případných problémů, avšak pro jeho realizaci chybí dostatečné finanční prostředky. Je to komplexní záležitost, sleduje či monitoruje určitý proces, který může mít dopad na dané území. Souvisí mj. s destinačním a návštěvníckým managementem i zonací. Je založen na faktech a shromažďuje a systematicky vyhodnocuje data, která mohou být v budoucnu dále využita. V případě získávání dat je třeba brát zřetel na skutečný počet záznamů, neboť při některých metodách mohou být data zaznamenávána vícekrát (například průchod zvířat). V minulosti byl monitoring na Šumavě konán především pomocí metody fyzického sčítání návštěvníků a dotazníkových šetření v rámci různých studií, jejichž vybrané výsledky jsou v této práci uvedeny. V současné době jsou na Šumavě monitorována zejména území s velkou návštěvností, významné body na trasách či turistická informační centra, kde je využívána metoda automatického sčítání při vstupu do objektu. Výsledky monitoringu mohou přispět k zajištění některých opatření či budoucího využití například návštěvníckým či destinačním managementem. Mohou být využity k eliminaci poškozování přírody jako celku či konkrétního území, jehož kvalita může být v důsledku intenzivního cestovního ruchu snižována. V případě zaznamenaného většího počtu návštěvníků mohou být díky těmto výsledkům toky návštěvníků usměrňovány, popř. i cíleně směřovány do méně vytížených lokalit nebo může být zaváděna zonace na daném území.

V souvislosti s cestovním ruchem dochází k dalšímu rozvoji infrastruktury, zejména výstavbě nových ubytovacích či rekreačních středisek, což může mít na následek mizení některých druhů živočichů či rostlin. V případě návštěvníků cestujících do NP Šumava ze vzdálenějších míst je velmi pravděpodobné, že do regionu přicestují prostřednictvím osobního automobilu. Nelze tedy vyloučit, že v rámci národního parku budou k pohybu tento dopravní prostředek dále využívat. Toto opět může přispět k řadě negativit. Hluk může mít rušivé elementy na živočichy, dále tento způsob dopravy může přispívat ke znečištění či nevhodný způsob parkování může také ovlivnit kvalitu daného území.

Nejvhodnější je ovšem žádný či minimální výskyt silnic v rámci národního parku a automobily na území národního parku nevyužívat vůbec. Je proto příhodné upozornit na možné alternativy, například pěší turistiku či cykloturistiku, které jsou v porovnání s pohybem v rámci národního parku prostřednictvím osobního automobilu k přírodě šetrnější. Kromě finančních prostředků by měl být monitoring řádně naplánován. V rámci daného území by měla být zvážena metoda monitoringu, která je pro vybrané území nejvhodnější. V neposlední řadě by měly být zapojovány zájmové subjekty, s čímž souvisí i neustálá a vzájemná komunikace či zvyšování odborných znalostí na danou problematiku. Společným cílem by měla být ochrana daného území, ale zároveň i zpřístupnění lokality návštěvníkům v rámci udržitelnosti území.

Cílem práce bylo postihnout způsob monitoringu návštěvnosti na Šumavě, který je naplněn za pomoci poskytnutých materiálů, které shrnují výsledky v minulosti konaných studií na téma monitoring návštěvnosti. Vybrané výsledky jsou prezentovány v praktické části. V teoretické části jsou představeny jednotlivé techniky monitoringu, jejich specifika a možnosti využití. Výsledky monitoringu návštěvnosti obecně lze využít mnoha způsoby (zmiňováno výše). V této práci je monitoring návštěvnosti aplikován na chráněná území. V teoretické části jsou proto dále charakterizována chráněná území s odkazem na jejich zonaci a také destinační a návštěvnický management, neboť výsledná data získaná realizací monitoringu mohou dále využít. V praktické části je monitoring konkrétně spojen se zájmovými územími, kde bylo v rámci monitoringu návštěvnosti realizováno dotazníkové šetření.

Z vlastního dotazníkového šetření vyplývá, že lze i do budoucna očekávat příliv návštěvníků, neboť více jak polovina plánuje region Šumava znovu navštívit či o této možnosti alespoň uvažuje, zbytek respondentů nebyl rozhodnut. Žádný z dotázaných vyloženě neodpověděl záporně. Pokud nebude brána v úvahu věková struktura místních obyvatel, nejvíce respondentů (31 odpovědí) je proti dalšímu rozvoji cestovního ruchu. Z tohoto počtu odpovědí nejpočetnější skupinu poté tvořila věková skupina 71 let a více a pouze o jednu odpověď méně byla druhou nejpočetnější skupinou věková skupina obyvatel od 51 let do 70 let. Důvodem pro takový postoj může být fakt, že starší část populace nemusí být dostatečně informována o možných alternativách souvisejících s intenzivním cestovním ruchem. Měla by proto být také rozšiřována informovanost a povědomost o dalších možnostech, které berou v úvahu udržitelnost a ochranu daného

území či se pokusit místní obyvatele více zapojit. Jak ale bylo uváděno dříve (viz kapitola 2 Cíle a metodika), pro toto dotazníkové šetření byl vybrán relativně malý vzorek dat (tj. počet respondentů), přičemž byl ovlivňován počasím a věkovým složením dotazovaných. Do budoucna by měl být monitoring realizován v rámci většího území (vlastní šetření probíhalo pouze ve 2 vybraných lokalitách) a měl by disponovat větším vzorkem dat. Dále by výsledky monitoringu mohly být využity ke snižování toků návštěvníků na příliš frekventovaných místech za účelem regulace zhoršování kvality území s cílem je zaměřit na méně navštěvovaná místa. Tím by se mohlo docílit snížení návštěvnosti ve frekventovaných lokalitách a místní obyvatelé by nemuseli zaujímat tak negativní přístup, neboť by jejich vnímání návštěvníků nebylo tolik intenzivní. V neposlední řadě by neměly být monitorovány jen počty návštěvníků, ale také jejich prožití daného prostředí, názory, percepce dané lokality a zážitky.

7 SEZNAM ZDROJŮ

7.1 Tištěné zdroje

- [1] DAVID, Petr; SOUKUP, Vladimír (2001): *Velká cestovní kniha: Česká republika*. Praha: Soukup & David, Marco Polo, 375 s. ISSN 1213-3264.
- [2] HOLEŠINSKÁ, Andrea (2012): *Destinační management jako nástroj regionální politiky cestovního ruchu*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 151 s. ISBN 978-80-210-5847-7.
- [3] NEJDL, Karel (2011): *Management destinace cestovního ruchu*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 204 s. ISBN 978-80-7357-673-8.
- [4] PALATKOVÁ, Monika (2006): *Marketingová strategie destinace cestovního ruchu: jak získat více příjmů z cestovního ruchu*. 1. vyd. Praha: Grada, 341 s. Manažer. ISBN 80-247-1014-5.
- [5] PÁSKOVÁ, Martina (2014): *Udržitelnost cestovního ruchu*. 3. vyd., přeprac. Hradec Králové: Gaudeamus, 335 s. ISBN 978-80-7435-329-1.
- [6] ZELENKA, Josef; PÁSKOVÁ, Martina (2012): *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Kompletně přeprac. a dopl. 2. vyd. Praha: Linde Praha, 768 s. ISBN 978-80-7201-880-2.
- [7] ZELENKA, Josef; TĚŠITEL, Jan; PÁSKOVÁ, Martina; KUŠOVÁ, Drahomíra (2013): *Udržitelný cestovní ruch: management cestovního ruchu v chráněných územích*. Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 327 s. Recenzované monografie. ISBN 978-80-7435-244-7.

7.2 Internetové zdroje

- [8] AOPK ČR (2006): *Co je Natura 2000* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.nature.cz/natura2000-design3/sub-text.php?id=2102&akce=&ssHledat>
- [9] AOPK ČR (2015a): *Územní ochrana* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/>
- [10] AOPK ČR (2015b): *Přehled k dnešnímu dni za celou ČR* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://drusop.nature.cz/ost/chrobjekty/sumarizace/index.php?frame>
- [11] AOPK ČR (2015c): *Natura 2000* [online]. [cit. 2015-05-14]. Dostupné z: <http://www.ochranaprirody.cz/uzemni-ochrana/natura-2000/>
- [12] AV MEDIA (2013): *Informační centrum Kvilda v Národním parku Šumava* [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: http://www.avmedia.cz/archiv/detail/29_1849-informacni-centrum-kvilda-v-narodnim-parku-sumava
- [13] BAREŠOVÁ, Marcela; HANUSOVÁ, Zuzana (2010): *Zvláště chráněná území ČR - Národní parky - NP Šumava* [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.kct-tabor.cz/gymta/ChranenaUzemiCR/SumavaNP/index.htm>
- [14] CAMPBELL, Michael, J. (2006a): Monitoring Trail Use with Digital Still Cameras: Strengths, Limitations and Proposed Resolutions. In: TIC MMVFRP, pp. 317-321 [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://mmv.boku.ac.at/refbase/files/campbell_michael_j.-2006-monitoring_trail_use.pdf
- [15] CAMPBELL, Michael, J. (2006b): Monitoring Trail Use with Digital Still Cameras: Strengths, Limitations and Proposed Resolutions. In: Proceedings 5th Parks and Protected Areas Research Forum of Manitoba (PPARFM) [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.umanitoba.ca/outreach/pparfm/pubs/2006proceedings.pdf>

- [16] CEBALLOS-LASCURAIN, Hector (2001): *Integrating Biodiversity into the Tourism Sector: Best Practice Guidelines*. Report to UNEP/UNDP/GEF/BPSP [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <https://www.cbd.int/doc/case-studies/tour/cs-tour-unep.pdf>
- [17] CESSFORD, Gordon; COCKBURN, Stuard; DOUGLAS, Murray (2002): *Developing New Visitor Counters and their Applications for Management*. In: PIC MMVFRP, pp. 14-20 [online]. [cit. 2015-05-11]. Dostupné z: http://mmv.boku.ac.at/refbase/files/cessford_gordon_co-2002-developing_new_visit.pdf
- [18] CITTADELLA (2015a): *Chráněná krajinná oblast Šumava – Základní údaje* [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z: http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=index&site=CHKO_sumava_cz
- [19] CITTADELLA (2015b): *Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: http://www.cittadella.cz/europarc/index.php?p=index&site=NP_sumava_cz
- [20] COCH, Thomas (2002): Observing visitors behaviour as a methodical alternative to questionnaires – a proposal. Monitoring and Management of Visitor Flows in Recreational and Protected Areas. In: PIC MMVFRP, pp. 474-477 [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: http://mmv.boku.ac.at/refbase/files/coch_thomas-2002-observing_visitors_b.pdf
- [21] ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD (2015): *Počet obyvatel v obcích České republiky k 1. 1. 2015* [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20556287/1300721503.pdf/33e4d70e-e75f-4596-930c-63406c9068d0?version=1.1>
- [22] ČIHAŘ, Martin; TŘEBICKÝ, Viktor (2001): *Monitoring rekreační exploatace centrální části Národního parku Šumava* [online]. [cit. 2015-05-27]. Dostupné z: http://www.npsumava.cz/storage/101_104.pdf
- [23] ČIHAŘ, Martin; TŘEBICKÝ, Viktor; TANCOSHOVÁ, Zdenka (1999): *Udržitelný turismus a jeho monitoring v jádrové zóně Národního parku a biosférické rezervaci*

Šumava [online]. [cit. 2015-05-28]. Dostupné z:
http://www.npsumava.cz/gallery/8/2474-sg3_ciharetal.pdf

- [24] EAGLES, PAUL F. J.; MCCOOL, STEPHEN F.; HAYNES, CHRISTOPHER D. (2002): *Sustainable Tourism in Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. UNEP/IUCN (World Commission on Protected Areas/WTO, Best Practice Protected Area Guidelines Series No. 8, 183 p., ISBN 2-8317-0648-3 [online]. [cit. 2015-05-22]. Dostupné z:
http://cmsdata.iucn.org/downloads/pag_008.pdf
- [25] ENVIWEB (2015): *Co je Biotop - výkladový environmentální slovník* [online]. [cit. 2015-06-03]. Dostupné z: <http://www.enviweb.cz/eslovník/413>
- [26] FIALOVÁ, Michaela; FIŠEROVÁ, Anna (2010): *Zvláště chráněná území ČR* [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.kct-tabor.cz/gymta/ChranenaUzemiCR/ChranenaUzemi.htm>
- [27] JIŽNÍ ČECHY A ŠUMAVA (2010): *Chráněná krajinná oblast a národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z:
<http://www.jiznicechy.org/cz/prir/npsumava.htm>
- [28] KAŠPERK (2015): *Kašperk během staletí – Hrad Kašperk* [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.kasperk.cz/o-kasperku/historie/>
- [29] KAŠPERSKÉ HORY (2015a): *Kašperské Hory a okolí - základní údaje*. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/khory/zaklad.asp>
- [30] KAŠPERSKÉ HORY (2015b): *Kašperské Hory a okolí – Stručná historie Kašperských Hor* [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z:
<http://www.sumavanet.cz/khory/fr.asp?tab=snet&id=4178&burl>
- [31] KVILDA (2015a): *Kvilda a okolí – základní údaje*. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.sumava.net/kvilda/zaklad.asp>

- [32] KVILDA (2015b):. *Kvilda a okolí - Pět rekordů na Kvildě* [online]. [cit. 2015-02-16].
Dostupné z: <http://www.sumava.net/kvilda/fr.asp?tab=mesta&id=70&burl=&pt=UV>
- [33] KVILDA (2015c): *Certifikát – Nejvýše položená obec* [online]. [cit. 2015-02-16].
Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/user/2012/01/Nejvyse.pdf>
- [34] KVILDA (2015d): *Kvilda a okolí – Kostel sv. Štěpána a hřbitov* [online]. [cit. 2015-02-17]. Dostupné z:
<http://www.sumava.net/kvilda/fr.asp?tab=snet&id=3505&burl=&pt=HS>
- [35] KVILDA (2015e): *Kvilda a okolí - Stálá expozice historie Kvildy a Bučiny* [online].
[cit. 2015-06-03]. Dostupné z:
<http://www.sumava.net/kvilda/fr.asp?tab=snet&id=2786>
- [36] KVILDA (2015f): *Kvilda a okolí – Jezerní slat'* [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.sumava.net/kvilda/fr.asp?tab=snet&id=2785&burl=&pt=RE>
- [37] MELVILLE, Simon; RUOHONEN, Juha (2004): *The development of a remote-download system for visitor counting*. Visitor monitoring methods. In: SIC MMVFRP, pp. 38-44 [online]. [cit. 2015-06-01]. Dostupné z:
http://mmv.boku.ac.at/refbase/files/melville_simon_ruo-2004-the_development_of_a.pdf
- [38] MUHAR, Andreas; ARNBERGER, Arne; BRANDENBURG, Christiane (2002): *Methods for Visitor Monitoring in Recreational and Protected Areas: An Overview*. In: PIC MMVFRP, pp. 1-6 [online]. [cit. 2015-05-05]. Dostupné z:
<http://mmv.boku.ac.at/downloads/mmv1-proceedings.pdf>
- [39] NP ŠUMAVA (2015a): *IS Kvilda - Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-03].
Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1092/sekce/is-kvilda/>
- [40] NP ŠUMAVA (2015b): *CHKO Šumava - Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1014/sekce/chko-sumava/>

- [41] NP ŠUMAVA (2015c): *Maloplošná zvláště chráněná území - - CHKO Šumava - Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-19]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1014/2073/clanek/zvlaste-chranena-uzemi-evropsky-vyznamne-lokality/>
- [42] NP ŠUMAVA (2015d): *Ptačí oblasti - Natura 2000 - oblasti ochrany ptactva - Ptačí oblast Šumava* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1311/sekce/ptaci-oblasti/>
- [43] NP ŠUMAVA (2015e): *Lokalita Šumava - Natura - Evropsky významná lokalita Šumava* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1312/sekce/lokalita-sumava/>
- [44] NP ŠUMAVA (2015f): *Naučné stezky v CHKO Šumava* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1443/9408/clanek/naucne-stezky-v-chko-sumava/>
- [45] NP ŠUMAVA (2015g): *Zonace CHKOŠ - - CHKO Šumava - Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-06-03]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1014/2072/clanek/zonace-chko-sumava/>
- [46] NP ŠUMAVA (2015h): *Základní údaje - Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1261/sekce/zakladni-udaje/>
- [47] NP ŠUMAVA (2015i): *Naučné stezky v Národním parku Šumava* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1129/9407/clanek/naucne-stezky-v-narodnim-parku-sumava/>
- [48] NP ŠUMAVA (2015j): *Ochrana území - Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.npsumava.cz/cz/1016/sekce/ochrana-uzemi/>
- [49] PAMÁTKY KAŠPERSKÉ HORY (2015a): *Náměstí s historickými domy – historie* [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.pamatkykasphory.cz/namesti-s-historickymi-domy/historie/>

- [50] PAMÁTKY KAŠPERSKÉ HORY (2015b): *Kostel sv. Markéty – historie* [online]. [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: <http://www.pamatkykasphory.cz/kostel-sv-markety/historie/>
- [51] PŘEDPIS Č. 114/1992 SB. (1992): *Zákon České národní rady o ochraně přírody a krajiny* [online]. [cit. 2015-05-13]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-114>
- [52] PŘEDPIS Č. 64/2011 SB. (2011): *Vyhláška o plánech péče, o podkladech k vyhlášení, evidenci a označování chráněných území - č. 64/2011 Sb. - Aktuální znění* [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-64>
- [53] REC-OPTIM (2014): *Příloha DC 1.7 – Příprava a vyhodnocení externích databází o sledování turismu a návštěvnosti v chráněných územích ČR* [online]. [cit. 2015-06-18]. Dostupné z: https://www.czp.cuni.cz/rec-optim/files/DC1_7.pdf
- [54] SEZNAM.CZ (2015a): *Základní mapa - Kvilda*. Mapy.cz [online]. [cit. 2015-05-18] 1:150 000. Dostupné z: <http://www.mapy.cz/zakladni?x=13.5451126&y=49.0007177&z=12&source=muni&iid=937&q=kvilda>
- [55] SEZNAM.CZ (2015b): *Základní mapa – Kašperské Hory*. Mapy.cz [online]. [cit. 2015-05-18] 1:150 000. Dostupné z: <http://www.mapy.cz/zakladni?x=13.5609055&y=49.1190514&z=12&source=muni&iid=1312>
- [56] ŠUMAVAINFO (2015a): *Osídlení Šumavy* [online]. [cit. 2015-05-20]. Dostupné z: <http://www.sumavainfo.cz/Osidleni>
- [57] ŠUMAVAINFO (2015b): *Informační středisko NPŠ Kvilda* [online]. [cit. 2015-05-03]. Dostupné z: <http://www.sumavainfo.cz/is-kvilda>
- [58] ŠUMAVAINFO (2015c): *Ochrana přírody, CHKO a Národní park Šumava* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.sumavainfo.cz/ochrana-prirody-nps>

- [59] ŠUMAVANET (2015): *Kvilda - Mikroregion Šumava Západ*. [online]. [cit. 2015-05-12]. Dostupné z: <http://www.sumavanet.cz/mszapad/kvilda.asp>
- [60] ŠUMAVAREGION (2015): *Šumava - CHKO a NP Šumava*. [online]. [cit. 2015-05-18]. Dostupné z: <http://www.sumavaregion.cz>
- [61] VIMPERK (2015): *Chráněná krajinná oblast Šumava - Město Vimperk - Informační systém cestovního ruchu* [online]. [cit. 2015-05-21]. Dostupné z: <http://www.vimperk.cz/146/cz/normal/chranena-krajinna-oblast-sumava/#.VV2buqg9-2F>
- [62] ZELENKA, Josef; KACETL, Jaroslav (2013): *Visitor management in protected areas*. Czech Journal of Tourism, Volume 2, Issue 1, Pages 5–18, ISSN [online]. [cit. 2015-05-29]. Dostupné z: <http://www.degruyter.com/view/j/cjot.2013.2.issue-1/cjot-2013-0001/cjot-2013-0001.xml?format=INT>

7.3 Ostatní zdroje

- [63] ČIHAŘ, Martin a kol. (2008): *Monitoring vybraných ukazatelů udržitelného turismu v centrálních částech horských národních parků a biosférických rezervací Šumava a Krkonoše – Šumava* [písemné sdělení - email], osobní komunikace, zasláno Josefem Štemberkem 20. 10. 2014.
- [64] ŠTEMBERK, Josef (2014): *Monitoring návštěvnosti NP Šumava* [písemné sdělení - email], osobní komunikace, 20. 10. 2014.

8 SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ, GRAFŮ A ZKRATEK

8.1 Seznam tabulek

Tabulka 1: Základní údaje o vybraných obcích.....	36
Tabulka 2: Návštěvnost turistického informačního centra Kvilda v jednotlivých měsících.....	41
Tabulka 3: Frekvence pěší turistiky v jednotlivých letech ve vybraných oblastech.....	58
Tabulka 4: Cykloturistika v jednotlivých letech ve vybraných oblastech.....	58
Tabulka 5: Nejčastější místa výjezdu uváděná tuzemskými návštěvníky (rok 2000).....	59
Tabulka 6: Zahraniční respondenti z celkového množství dotázaných.....	59
Tabulka 7: První návštěva Šumavy pro respondenty v jednotlivých letech.....	59
Tabulka 8: Ubytování návštěvníků v penzionech v jednotlivých letech.....	60
Tabulka 9: Tuzemští návštěvníci přijíždějící do NP autem.....	60
Tabulka 10: Návštěvníci používající osobní automobil v rámci pohybu po NP.....	60
Tabulka 11: Tuzemští návštěvníci preferující delší výlety.....	61
Tabulka 12: Návštěvníci preferující vycházky v okolí ubytování.....	61
Tabulka 13: Zahraniční respondenti podnikající vycházky v okolí středisek.....	61
Tabulka 14: Souhlas se zpřístupněním nejohroženějších částí NP (tuzemští návštěvníci).....	62
Tabulka 15: Nesouhlas se vstupem turistů do nejohroženějších částí NP (tuzemští návštěvníci).....	62
Tabulka 16: Vyplněné dotazníky v průběhu let ve vybraných lokalitách.....	64
Tabulka 17: Komparace sledovaných hodnot ve vybraných lokalitách (rok 2005).....	65
Tabulka 18: Komparace sledovaných hodnot ve vybraných lokalitách (rok 2006).....	66
Tabulka 19: Hlavní motiv pobytu tuzemských návštěvníků v NP.....	67

8.2 Seznam obrázků

Obrázek 1: Mapa NP Šumava a CHKO Šumava.....	33
Obrázek 2: Kostel sv. Štěpána v Kvildě.....	37
Obrázek 3: Území obce Kvilda.....	38
Obrázek 4: Naučná stezka Jezerní slat' - informační tabule na parkovišti.....	38
Obrázek 5: Dvoupatrová vyhlídková věž u Jezerní slati.....	39
Obrázek 6: Výhled z dvoupatrové věže u Jezerní slati.....	39
Obrázek 7: Turistické informační centrum v Kvildě.....	40
Obrázek 8: Snímač průchodu u vchodu do turistického informačního centra Kvilda.....	42
Obrázek 9: Snímač průchodu u vchodu do turistického informačního centra Kvilda - detail.....	42
Obrázek 10: Kostel sv. Markéty v Kašperských Horách.....	44
Obrázek 11: Území obce Kašperské Hory.....	44
Obrázek 12: Hrad Kašperk.....	45
Obrázek 13: Návštěvníci hradu – začátek prohlídky.....	46

Obrázek 14: Turistické informační centrum v Kašperských Horách.....	46
Obrázek 15: Ukázka značení v terénu	48
Obrázek 16: Ukázka značení v terénu	52
Obrázek 17: Ukázka značení v terénu	52
Obrázek 18: Ukázka pruhového značení v terénu	94
Obrázek 19: Ukázka značení v terénu	96

8.3 Seznam grafů

Graf 1: Věkové složení návštěvníků.....	68
Graf 2: Hlavní motivace návštěvníků	68
Graf 3: Délka pobytu návštěvníků.....	69
Graf 4: Spokojenost návštěvníků s regionem Šumava	69
Graf 5: Opětovné navštívení regionu návštěvníky	70
Graf 6: Místo výjezdu návštěvníků	70
Graf 7: Věkové složení místního obyvatelstva	71
Graf 8: Hodnocení návštěvníků místními obyvateli z hlediska věku	72
Graf 9: Vlivy návštěvnosti vnímány pozitivně místními obyvateli	73
Graf 10: Vlivy návštěvnosti vnímány negativně místními obyvateli	73
Graf 11: Podpora dalšího rozvoje cestovního ruchu místními obyvateli z hlediska věku	74

8.4 Seznam použitých zkratk

AOPK ČR	Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky
CR	Cestovní ruch
EVL	Evropsky významná lokalita
GSM	Globální systém pro mobilní komunikaci
CHKO	Chráněná krajinná oblast
CHÚ	Chráněné území
MěKIS	Městské kulturní a informační středisko
MŽP	Ministerstvo životního prostředí
NP	Národní park
NPP	Národní přírodní památka
NPR	Národní přírodní rezervace
PO	Ptačí oblast
PP	Přírodní památka
PR	Přírodní rezervace

Rada NP

Správa NP a CHKO Šumava

UNESCO

ZCHÚ

Rada Národního parku

Správa Národního parku a Chráněné krajinné oblasti Šumava

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Zvláště chráněné území

9 PŘÍLOHY

9.1 Příloha č. 1 – Typologie CHÚ

Dle stránek AOPK ČR (2015a) je územní ochrana je zakotvena v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny a jak je dále uváděno i prováděcími vyhláškami č. 395/1992 Sb. a č. 64/2011 Sb. Pojem CHÚ je v České republice definován zákonem č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992). V tomto zákoně je užíván pojem ZCHÚ a jsou vymezena jako: „*území přírodovědecky či esteticky velmi významná nebo jedinečná lze vyhlásit za zvláště chráněná; přitom se stanoví podmínky jejich ochrany.*“ (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992). Jak dále AOPK ČR (2015a) uvádí, v České republice jsou rozlišovány 2 úrovně ZCHÚ (velkoplošná a maloplošná). Po vstupu České republiky do Evropské unie je dále povinností vymezovat soustavy CHÚ Natura 2000, také vymezeny v zákoně (AOPK ČR, 2015a).

Fialová a Fišerová (2010) pojmem obecná ochrana přírody rozumí ochranu přírody jako celku, veškeré fauny a flóry před jejím poškozováním či ničením. Pojem ZCHÚ vyžaduje přísnější ochranu a týká se zejména velice cenných přírodních oblastí v České republice. Následující přehled ZCHÚ je z části převzat z Předpisu č. 114/1992 Sb. (1992) dostupného online, doplněný o rozčlenění na velkoplošná a maloplošná území, soustavu Natura 2000 a zkratky uvedené na stránkách AOPK ČR (2015a):

- Velkoplošná
 - národní parky (NP)
 - chráněné krajinné oblasti (CHKO)
- Maloplošná
 - národní přírodní rezervace (NPR)
 - přírodní rezervace (PR)
 - národní přírodní památky (NPP)
 - přírodní památky (PP).
- Do soustavy Natura 2000 spadají 2 kategorie:
 - Evropsky významné lokality (EVL)
 - Ptačí oblasti (PO)

Dle vyhlášky č. 64/2011 Sb. dostupné online (Předpis č. 64/2011 Sb., 2011) se pro ZCHÚ v terénu používá následující značení (jednotlivé zkratky viz výše):

- tabule s velkým státním znakem České republiky a tabule s uvedením kategorie ZCHÚ a názvem příslušného ZCHÚ pro: NP, CHKO, NPR, NPP,
- tabule s malým státním znakem České republiky a tabule s uvedením kategorie ZCHÚ pro: PR, PP,
- pro 1. zóny NP se používají tabule s textem „I. zóna národního parku,“
- pro PO se používají tabule s textem „ptačí oblast“ a názvem příslušného území,
- pro EVL se používají tabule s textem „evropsky významná lokalita,“
- pro hranice NPR, NPP, PR, PP a 1. zóny NP jsou používány pruhová značení na hraničních sloupech nebo hraničních stromech (dva červené pruhy 5 cm široké, oddělené 5 cm širokou mezerou).

Obrázek 18: Ukázka pruhového značení v terénu

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 11. 8. 2014

Národní parky (NP)

Národní parky (dále jen NP) jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992) definovány jako: „*rozsáhlá území, jedinečná v národním či mezinárodním měřítku, jejichž značnou část zaujímají přirozené nebo lidskou činností*

málo ovlivněné ekosystémy, v nichž rostliny, živočichové a neživá příroda mají mimořádný vědecký a výchovný význam.“ Dále je zde uváděno: „*veškeré využití národních parků musí být podřízeno zachování a zlepšení přírodních poměrů a musí být v souladu s vědeckými a výchovnými cíli sledovanými jejich vyhlášením*“ (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992).

Jak uvádí Fialová a Fišerová (2010), území NP je členěno do 3 zón podle úrovně ochrany. V první zóně platí nejpřísnější pravidla a jak dále tvrdí, měly by v této zóně být vyloučeny jakékoliv vnější zásahy. První zóny jsou v terénu označeny výstražnými tabulemi. Kolektiv Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:30) uvádějí, že k datu 1. 6. 2012 byly na území České republiky vyhlášeny 4 NP (viz níže). Nacházejí se v příhraničních oblastech a na druhé straně hranice na tyto parky navazují parky sousedících států.

NP v České republice:

- Krkonošský národní park – vyhlášen 1963,
- Národní park Šumava – vyhlášen 1991,
- Národní park Podyjí – vyhlášen 1991,
- Národní park České Švýcarsko – vyhlášen 2000.

Chráněné krajinné oblasti (CHKO)

Chráněné krajinné oblasti (dále jen CHKO) jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992) definovány jako: „*rozsáhlá území s harmonicky utvářenou krajinou, charakteristicky vyvinutým reliéfem, významným podílem přirozených ekosystémů lesních a trvalých travních porostů, s hojným zastoupením dřevin, popřípadě s dochovanými památkami historického osídlení.*“ Rekreační využití zákon připouští, nesmí však poškozovat přírodní hodnoty CHKO. V zákoně je dále uváděno, že území CHKO je většinou děleno na 4 zóny (nejméně však 3 zóny), přičemž v první zóně platí nejpřísnější režim ochrany. Jednotlivé zóny nejsou v terénu nijak označeny (Fialová a Fišerová, 2010). Kolektiv Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:30) uvádějí, že k datu 1. 6. 2012 bylo na území České republiky vyhlášeno 25 CHKO (viz níže).

CHKO v České republice:

Beskydy, Bílé Karpaty, Blaník, Blanský les, Broumovsko, České středohoří, Český kras, Český les, Český ráj, Jeseníky, Jizerské hory, Kokořínsko, Křivoklátsko, Labské pískovce, Litovelské Pomoraví, Lužické hory, Moravský kras, Orlické hory, Pálava, Poodří, Slavkovský les, Šumava (část je chráněna jako NP a část jako CHKO), Třeboňsko, Žďárské vrchy, Železné hory.

Národní přírodní rezervace (NPR)

Národní přírodní rezervace (dále jen NPR) jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992) definovány jako: „*menší území mimořádných přírodních hodnot, kde jsou na přirozený reliéf s typickou geologickou stavbou vázány ekosystémy významné a jedinečné v národním či mezinárodním měřítku.*“ Využívání NPR zákon umožňuje jedině v případě, že se díky tomu zachová nebolepší dosavadní stav přírodního prostředí. K datu 14. 5. 2015 bylo na území České republiky vyhlášeno 109 NPR (AOPK ČR, 2015b).

Obrázek 19: Ukázka značení v terénu

Zdroj: vlastní fotografie, foceno 11. 8. 2014

Přírodní rezervace (PR)

Přírodní rezervace (dále jen PR) jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992) definovány jako: „*menší území soustředěných přírodních hodnot se zastoupením ekosystémů typických a významných pro příslušnou geografickou oblast.*“ K datu 14. 5. 2015 bylo na území České republiky vyhlášeno 813 PR (AOPK ČR, 2015b).

Národní přírodní památky (NPP)

Národní přírodní památky (dále jen NPP) jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992) definovány jako: „*přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště nerostů nebo vzácných či ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s národním nebo mezinárodním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk.*“ K datu 14. 5. 2015 bylo na území České republiky vyhlášeno 116 NPP (AOPK ČR, 2015b).

Přírodní památky (PP)

Přírodní památky (dále jen PP) jsou v zákoně č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny (Předpis č. 114/1992 Sb., 1992) definovány jako: „*přírodní útvar menší rozlohy, zejména geologický či geomorfologický útvar, naleziště vzácných nerostů nebo ohrožených druhů ve fragmentech ekosystémů, s regionálním ekologickým, vědeckým či estetickým významem, a to i takový, který vedle přírody formoval svou činností člověk.*“ K datu 14. 5. 2015 bylo na území České republiky vyhlášeno 1517 PP (AOPK ČR, 2015b).

Natura 2000

Podle AOPK ČR (2015c) je Natura 2000: „*soustava CHÚ, které vytvářejí na svém území podle jednotných principů všechny státy Evropské unie.*“ Samotným cílem je ochrana území, na nichž se nacházejí rostliny a živočichové buď ohrožené, vzácné, endemické či z evropského pohledu nejcennější. Natura 2000 byla vytvořena na základě dvou směrnic,

a to: směrnici o ochraně volně žijících ptáků a směrnici o ochraně přírodních stanovišť, volně žijících živočichů a planě rostoucích rostlin (AOPK ČR, 2015c). Na základě první zmíněné směrnice jsou vyhlášovány ptačí oblasti (dále jen PO), na základě druhé směrnice jsou vyhlášovány evropsky významné lokality (dále jen EVL). Společně tedy PO a EVL tvoří výše zmíněnou soustavu CHÚ Natura 2000 (AOPK ČR, 2015c). Jak je dále uváděno (AOPK ČR, 2006), za přípravu soustavy Natura 2000 odpovídá MŽP, přípravou odborných podkladů je pověřena Agentura ochrany přírody a krajiny České republiky (AOPK ČR). EVL a PO jsou podle výše zmíněného zdroje vyhlášovány vládou České republiky. AOPK ČR (2015b) uvádí, že k datu 14. 5. 2015 bylo na území České republiky vyhlášeno 1075 EVL a 41 PO.

9.2 Příloha č. 2 – Zonace CHÚ ve vztahu k CR

Dle kolektivu Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová (2013:189) zonace CHÚ ve vztahu k CR vychází ze zonace ZCHÚ v České republice ze zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny. Autoři dále popisují, že v úvahu jsou brána jednotlivá území, jejich přírodní a krajinné hodnoty, a to z hlediska možnosti zranitelnosti právě CR na jednotlivá území a dále také samotný rozvoj CR v CHÚ a jejich okolí. Tento způsob zonace má za cíl dle výše zmíněného zdroje ochránit přírodu, krajinu i zájmy místní komunitu a je využívána zejména „jako podklad pro rozhodování managementu CHÚ o svých aktivitách a záměrech a usměrňování záměrů a cílů aktérů CR v CHÚ“ (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:189). V neposlední řadě je zmiňována časová a prostorová zonaci, která se také vztahuje k CR. Je uváděno, že časová a prostorová zonace zobecňuje pevně geograficky stanovené zóny a klade důraz na odlišnou citlivost jednotlivých částí CHÚ v průběhu roku. Zonace CHÚ ve vztahu k CR by podle zmíněného zdroje (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:189-190) měla být:

- pravidelně vyhodnocována s využitím nových poznatků výzkumu v CHÚ, dále monitoringu a zveřejňovaných výsledků výzkumu,
- rozšířena i na okolí CHÚ, neboť i dopady CR v okolí mohou ovlivňovat samotné CHÚ,
- časově omezená k návštěvníkům a dalším aktérům CR – např. omezení vstupu v době hnízdění ptáků, popř. zvýšení ochrany,
- finální navržená zonace ve vztahu k CR by měla být výsledkem zvážení několika působících faktorů, jako jsou například již zmíněná zonace CHÚ ze zákona, popř. zonace ve vztahu k CR, dále využití výsledků výzkumu, monitoringu, dopadů CR, přístupů aktérů CR atd. V neposlední řadě je třeba zvážit společné charakteristiky a vzájemná prolínání jednotlivých zón.

Při stanovení zonace CHÚ ve vztahu k CR se vychází z následujících kritérií (Zelenka, Těšitel, Pásková, Kušová, 2013:190):

- jedinečnost ekosystémů a geomorfologických útvarů, které se nacházejí v CHÚ,
- zonace CHÚ ze zákona,

- míra zranitelnosti ekosystémů (vůči dopadům CR, rychlost a míra obnovy, závažnost dopadů CR, omezení dopadů CR),
- vymezení přiměřeně velké zóny uvnitř nebo v okolí CHÚ,
- přenášení dopadů CR i mimo zónu,
- dopady CR z hlediska formy CR, segmenty návštěvníků,
- analýza aktuální situace v CHÚ,
- možnost stimulace nebo vynucení dodržování konkrétního režimu v daných zónách.

Následující zonace CHÚ a jeho okolí ve vztahu k CR je uvedena podle Ceballos-Lascurain (2001:20,21):

- přísně CHÚ – zákaz jakékoliv návštěvnosti a infrastruktury CR,
- zóna omezeného CR – omezený vstup pěších návštěvníků s průvodcem,
- mírně turistická zóna – aktivity CR s malým dopadem na přírodu a krajinu,
- zóna středně intenzivního CR – vždy by tato území měla být limitovanou rozlohu (zejména jsou-li v blízkosti environmentálně citlivých přírodních území), aktivity CR se středním dopadem na přírodu a krajinu (malá ubytovací zařízení, omezená možnost parkování),
- zóna intenzivního rozvoje CR – zahrnují masový CR ve vysoce populárních destinacích (například lyžařská střediska, plážové rezorty, zábavní parky).

9.3 Příloha č. 3 – Dotazník č. 1 (pro návštěvníky)

Dobrý den,

prosím Vás o vyplnění tohoto krátkého anonymního dotazníku. Jsem studentkou Univerzity Hradec Králové, oboru Management cestovního ruchu. Výsledky dotazníku budou zpracovány pro bakalářskou práci „Monitoring v návštěvnickém managementu.“ Velmi děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.

1. Jste:

muž žena

2. Váš věk je:

do 18 let 19 – 30 let 31 - 50 let 51 – 70 let 71 let a více

3. Jaká byla Vaše hlavní motivace k návštěvě regionu Šumava?

kulturně-historické památky krajina a příroda folklór a tradice pěší turistika
 cykloturistika technické památky jiná, jaká

4. Váš pobyt v regionu Šumava plánujete v rozsahu dnů.

5. Jste spokojeni s návštěvou regionu Šumava?

ano spíše ano ne spíše ne ještě nevím

6. Plánujete v budoucnosti opět navštívit tento region?

ano spíše ano ne spíše ne ještě nevím

7. Přijíždíte z:

Prahy Středočeského kraje Ústeckého kraje Libereckého kraje
 Královéhradeckého kraje Pardubického kraje Karlovarského kraje
 Plzeňského kraje Jihočeského kraje Vysočiny Zlínského kraje
 Olomouckého kraje Jihomoravského kraje Moravskoslezského kraje

9.4 Příloha č. 4 – Dotazník č. 2 (pro místní obyvatele)

Dobrý den,

prosím Vás o vyplnění tohoto krátkého anonymního dotazníku. Jsem studentkou Univerzity Hradec Králové, oboru Management cestovního ruchu. Výsledky dotazníku budou zpracovány pro bakalářskou práci „Monitoring v návštěvnickém managementu.“ Velmi děkuji za Vaši ochotu a Váš čas.

1. Jste:

muž žena

2. Váš věk je:

do 18 let 19 – 30 let 31 - 50 let 51 – 70 let 71 let a více

3. Jak hodnotíte návštěvníky do Vašeho regionu?

velmi kladně kladně záporně velmi záporně nejsem rozhodnut/a

A Váš případný komentář.....
.....

4. Jaké vlivy návštěvnosti vnímáte pozitivně (může být více možností)

ekonomické vlivy environmentální vlivy (životní prostředí) vlivy na krajinu

sociální dopady (vlivy návštěvníků na místní obyvatele)

vlivy na ekosystémy (rostliny a živočichy) zabírání a zhoršení kvality lesní
a zemědělské půdy jiné, jaké

5. Jaké vlivy návštěvnosti vnímáte negativně (může být více možností)

ekonomické vlivy environmentální vlivy (životní prostředí) vlivy na krajinu

sociální dopady (vlivy návštěvníků na místní obyvatele)

vlivy na ekosystémy (rostliny a živočichy) zabírání a zhoršení kvality lesní
a zemědělské půdy jiné, jaké

6. Podporujete další rozvoj cestovního ruchu ve Vašem okolí?

ano spíše ano ne spíše ne

A Váš případný komentář.....
.....

9.5 Příloha č. 5 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2011)

Zdroj: osobní sdělení (Veronika Rosecká) v MĚKIS Kašperské Hory, srpen 2014

Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory rok 2011

Počet dní v měsíci	Měsíc	Návštěvníci				Zahraniční návštěvníci										
		Statistika povinná		Statistika nepovinná		Statistika nepovinná										
		celkem	domácí	zahraniční	místní občan	Německo	Nizozemsko	Velká Británie	Rakousko	Slovensko	USA	Rusko	Francie	Itálie	Polsko	ostatní
21	Leden	125	125													0
20	Únor	156	156													0
23	Březen	115	115													0
20	Duben	130	130													0
22	Květen	350	350													0
22	Červen	652	652													0
21	Červenec	2823	2823													0
23	Srpen	2965	2965													0
21	Září	750	750													0
20	Říjen	95	95													0
21	Listopad	109	109													0
21	Prosinec	256	124	63	69											0
	Celkem	8526	8394	63	69											63
12	Průměr/měsíc	711														
255	Průměr/den	33														

9.6 Příloha č. 6 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2012)

Zdroj: osobní sdělení (Veronika Rosecká) v MĚKIS Kašperské Hory, srpen 2014

Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory
rok 2012

Počet dní v měsíci	Měsíc	Návštěvníci				Zahraniční návštěvníci											
		Statistika povinná		Statistika nepovinná		Statistika nepovinná											
		c e l k e m	domácí	zahraniční	místní občan	Německo	Nizozemsko	Velká Británie	Rakousko	Slovensko	USA	Belgie	Francie	Itálie	Rusko	Polsko	ostatní
22	Leden	68	62	6	6	6											0
21	Únor	153	144	9		6									3		0
21	Březen	195	141	10	44	4											6
24	Duben	176	102	12	62	5	2	2									3
21	Květen	337	249	16	72	11											5
26	Červen	817	652	74	91	27	3	2	4	2							36
31	Červenec	3467	3149	190	128	59	17	17		11	2	4	4		2		74
31	Srpen	4415	4005	264	146	168	17	26	2	18	2	5	9	3			14
25	Září	1555	1295	102	158	76	3	4	0	4	0	2	2	0	2	2	7
23	Říjen	475	275	81	119	81											0
22	Listopad	202	53	9	140	9											0
21	Prosinec	926	478	29	419	11	2								4		12
	C e l k e m	12786	10605	802	1379												
12	Průměr/měsíc	1066															
288	Průměr/den	44															

9.7 Příloha č. 7 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2013)

Zdroj: osobní sdělení (Veronika Rosecká) v MĚKIS Kašperské Hory, srpen 2014

Počet dní v měsíci	Měsíc	Návštěvníci			Zahraniční návštěvníci												
		Statistika povinná		Statistika nepovinná		Statistika nepovinná											
		celkem	místní občan	domáci	zahraniční	Německo, Rakousko	Nizozemsko	Velká Británie	Slovensko	Amerika	Belgie	Francie	Itálie	Rusko	Polsko	ostatní	
22	Leden	549	226	302	21	21											0
20	Únor	779	172	560	47	19	22									6	0
21	Březen	485	196	272	17	11	5										1
21	Duben	497	140	341	16	8											8
21	Květen	868	185	605	78	55	8	3	6		2				2		2
25	Červen	1399	229	1103	67	33	6		12		2				2		11
31	Červenec	4837	199	4321	317	125	18	25	28	3	3			2	9		104
31	Srpen	5092	145	4668	279	124	24	18	52	2	3						53
24	Září	1895	123	1608	164	105	6	4	5		4						34
25	Říjen	903	124	684	95	50		1						4			40
21	Listopad	277	81	184	12	8			2								2
21	Prosinec	654	106	506	42	38	4										0
	Celkem	18235	1926	15154	1155	597	93	51	105	5	11	12	1	14	11	255	
12	Průměr/měsíc	1520															
283	Průměr/den	64															

9.8 Příloha č. 8 – Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory (rok 2014)

Zdroj: osobní sdělení (Veronika Rosecká) v MĚKIS Kašperské Hory, srpen 2014

Statistika návštěvnosti MĚKIS Kašperské Hory
rok 2014

Počet dní v měsíci	Měsíc	Návštěvníci		Zahraniční návštěvníci																
		Statistika povinná		Statistika nepovinná					Statistika nepovinná					ostatní						
		celkem	místní občan	domácí	zahraniční	Německo, Rakousko	Nizozemsko	Velká Británie	Slovensko	Amerika	Belgie	Francie	Itálie		Rusko	Polsko				
22	Leden	457	179	248	30	24	2					2			1				1	
20	Únor	767	175	547	45	31	5	3				2							3	1
	Březen	466	128	307	31	19	5								3				2	0
	Duben	956	228	624	104	36					48				3					17
	Květen	1337	181	1059	97	78	4	2			1				2					10
	Červen	1616	194	1296	126	3														123
	Červenec	0	0	0	0															0
	Srpen	0	0	0	0															0
	Září	0	0	0	0															0
	Říjen	0	0	0	0															0
	Listopad	0	0	0	0															0
	Prosinec	0	0	0	0															0
	Celkem	5599	1085	4081	433	191	16	5	53	0	0	9	0	2	5	152				
12	Průměr/měsíc	467																		
42	Průměr/den	133																		

UNIVERZITA HRADEC KRÁLOVÉ
Fakulta informatiky a managementu
Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové, tel: 493 331 111, fax: 493 332 235

Zadání k závěrečné práci

Jméno a příjmení studenta: **Lucie Paulusová**
Obor studia: Management cestovního ruchu
Jméno a příjmení vedoucího práce: **Josef Zelenka**

Název práce:
Monitoring v návštěvnickém managementu

Název práce v AJ:
Monitoring in the Visitor Management

Podtitul práce:

Podtitul práce v AJ:

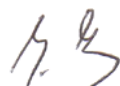
Cíl práce: Teoretické vymezení a praktické doložení na dvou vybraných územích významu a využití monitoringu v návštěvnickém managementu.

Osnova práce:

1. Úvod
2. Cíl a metodika práce
3. Teoretická východiska
 - 3.1. Monitoring v chráněných územích
 - 3.2. Destinační a návštěvnický management
 - 3.3. Cestovní ruch v chráněných územích
4. Praktická část
 - 4.1. Šumava a zájmová území
 - 4.2. Vlastní výzkum
5. Shrnutí výsledků práce
6. Závěry a doporučení
7. Seznam zdrojů
8. Přílohy

Projednáno dne: *9.10.2014*

Podpis studenta *Paulusová*

Podpis vedoucího práce